

1984/85:120

Onsdagen den 17 april fm.

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed ansökes om tjänstledighet från uppdraget som riksdagsledamot fr. o. m. den 22 april t. o. m. den 31 maj 1985 på grund av enskild angelägenhet.

Stockholm den 10 april 1985

Mona Sahlin

Kammaren biföll denna anhållan.

Förste vice talmannen anmälde att *Björn Ericson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för *Mona Sahlin*.

3 § Föredrogs och hänvisades
Skrivelsen och propositionerna
1984/85:177 till näringsutskottet
1984/85:196 till utbildningsutskottet
1984/85:198 till utrikesutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades
Redogörelserna
1984/85:20 och 21 till utbildningsutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1984/85:3057–3063 till jordbruksutskottet
1984/85:3064–3066 till näringsutskottet

1984/85:3067 till kulturutskottet
1984/85:3068–3070 till finansutskottet
1984/85:3071–3073 till jordbruksutskottet
1984/85:3074–3084 till försvarsutskottet
1984/85:3085 till lagutskottet
1984/85:3086 till konstitutionsutskottet
1984/85:3087–3111 till jordbruksutskottet
1984/85:3112–3115 till trafikutskottet
1984/85:3116 till konstitutionsutskottet
1984/85:3117–3124 till socialutskottet
1984/85:3125 till socialförsäkringsutskottet
1984/85:3126–3128 till justitieutskottet

6 § Internationellt utvecklingssamarbete m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1984/85:12 om internationellt utvecklingssamarbete m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 2 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Dagens u-landsdebatt äger rum mot en i vissa hänseenden ljusare bakgrund än förra årets. Förbättringen i världsekonomin har lett till en bättre tillväxt också i många u-länder. Skuldskrisen ter sig något mindre hotande. I Sydostasiens marknadsekonomier fortsätter den imponerande utvecklingen. Två av jordens största, folkrikaste och samtidigt fattigaste nationer, Kina och Indien, har en gemensam distinktion i världssamfundet att peka på: De är båda kreditvärdiga och därmed intressanta partner i det internationella varuutbytet.

Utvecklingen i Latinamerika går framåt i ett utomordentligt viktigt hänseende. I land efter land har militärregimer ersatts av folkvalda församlingar och regeringar. Demokratin har gjort stora landvinningar på en kontinent där den haft svårt att hävda sig.

Det stora undantaget i denna för u-länderna som helhet något gynnsammare bild är Afrika.

Afrika, söder om Sahara, genomgår en kris, präglad av torka och missväxt, svält, inbördes stridigheter och kränkningar av mänskliga rättigheter. Även om naturens hårdhet och nyckfullhet är en orsak till dagens svårigheter, är människan också i högsta grad ansvarig. Svälten i Afrika är ett resultat av torkan men också av en utvecklingspolitik som systematiskt har missgynnat jordbrukssektorn.

Ett exempel härpå är Tanzania, som fått se utveckling förbytas i stagnation, ekonomisk och social tillbakagång.

Den förda utvecklingspolitiken, inspirerad av socialistiska idéer, med dess satsning på tvångsvis kollektivisering av småbrukare och en statsdirigerad ekonomi har brutit samman. Landsbygden återgår till naturhushållning. Avsalugrödorna minskar. Den befintliga industrikapaciteten utnyttjas i ringa utsträckning, och städerna lever alltmera på bistånd och import. Då Tanzania är ett av de länder som fått mest bistånd per capita och är det största mottagarlandet för svenskt bistånd, måste frågan ställas om biståndets roll och eventuella skuld i denna sorgliga process. Alstrar biståndet ett biståndsberoende hos statsledning och administration? Snedvrider biståndssubventionerna den ekonomiska utvecklingen? Minskar biståndet benägenheten hos de styrande att ändra sin politik så att den bättre stämmer överens med folkflertalets önskemål och behov?

Svenskt bistånd möter utomordentliga svårigheter inte bara i Tanzania. Situationen är likartad i Etiopien, Angola, Moçambique, Laos och flera andra länder. Frågan måste ställas om det över huvud taget är meningsfullt att bedriva utvecklingssamarbete med länder, vilkas utvecklingsstrategi inte kan förväntas leda till resultat, som motsvarar något av de fyra målen för svensk biståndspolitik. Erfarenheten visar nämligen att biståndets effektivitet inte minst beror av hur mottagarlandets ekonomi i övrigt fungerar. Verklighetsfrämmande ekonomisk politik, misshushållning med egna resurser, korruption och andra missbruk kan omintetgöra de mest generösa biståndsansträngningar.

Där svenskt bistånd spelar en verkligt stor roll, har vi ett ansvar också i sådana hänseenden. Blir det verkningslöst till följd av vad mottagarlandets myndigheter gör eller underlåter att göra, bör biståndsprogrammet omprövas. Detta ligger i båda parter intresse. Sker ingen ändring i en icke-fungerande utvecklingsstrategi, bör biståndet växlas över till hjälp i andra former, t. ex. genom enskilda organisationer, katastrofbistånd eller genom en satsning på sådana basbehov som utbildning, hälso- och sjukvård samt miljö- och markvård.

Det svenska folkets biståndsvilja bärs upp av humanitär medkänsla med fattiga och nödlidande människor. När hjälpen inte fram eller gör den ingen nytta, faller själva motivet för verksamheten bort. I själva verket är det avsevärt cyniskt att som många opinionsbildare i Sverige gör ägna frågan om biståndets volym ett hett engagemang men sedan tappa intresset, när frågan om biståndets innehåll och effektivitet kommer upp.

Utvecklingen är speciellt dålig i flera av programländerna för svenskt bistånd. Socialdemokratin har valt att satsa de stora biståndsbeloppen på socialistiska regimer som velat föra en socialistisk utvecklingspolitik. Nästa led i denna tankekedja har varit att om Sverige bara valt "rätt" regim/land att ge biståndet till, behöver vi inte längre bry oss om biståndets utformning. Den saken ordnar mottagarlandet bäst självt. Ur denna filosofi har växt en u-hjälp, som har få internationella motsvarigheter i kravlöshet och frikostighet. Importstöd och luftiga s. k. programstöd har fått ta en stor del av landramarna. Projektinsatser med noggrann målangivelse har blivit få.

Fru talman! Trots den nedslående utvecklingen i många av mottagarlän-

derna för svenskt bistånd finns inga tecken på omprövning och nytänkande i årets budgetproposition. Socialdemokratin kör vidare med den regim-orienterade biståndspolitik. Vietnam och Tanzania skall fortsätta att få hundratals miljoner i bistånd. Inslaget av allmänt ospecificerat och svårkontrollerat budgetstöd som en del av biståndspolitik förstärks genom förslaget om det s. k. betalningsbalansstödet på 400 milj. kr. Direkt anmärkningsvärd är regeringens hantering av riksrevisionsverkets beska kritik av importstödet. Nära 40 % av de s. k. landramarna utgörs av importstöd. Om denna biståndsform säger riksrevisionsverket att SIDA:s kunskaper om hur importstödet används och om effekterna av stödet är ringa. SIDA självt föreslår i sitt anslagsäskande en nedtrappning av importstödet och att termen importstöd utgår. Trots RRV:s och SIDA:s uppfattningar förklarar regeringen att importstödet är en värdefull biståndsform och bör fortsätta att utgå.

Socialdemokratin oförmåga att ändra sitt eget tänkande visar sig också i regeringens kallsinniga attityd till miljö- och markvård.

Svälten i Etiopien och livsmedelskrisen i betydande delar av Afrika har på ett dramatiskt och ohyggligt sätt åskådliggjort det hot mot mänsklighetens levnadsbetingelser som den pågående miljöförstörelsen utgör. Under trycket av befolkningstillväxt och överbetning försvinner skogen och det livgivande marktäcket. Kvar blir en ofruktbar jord som ger för litet överskott för att befolkningen skall kunna lagra inför de magra och torra åren.

Hotet mot naturresurserna är en av de frågor som mänskligheten måste hjälpas åt att försöka lösa. Program för miljö- och markvård bör vara ett av de främsta inslagen i svenskt biståndsarbete. Hoppningivande nog finns det också exempel på framgångsrika biståndsinsatser på detta område. Det pågående markvårdsprojektet i Kenya är ett sådant. Med ett litet personalbistånd och relativt små anslag – 50 milj. kr. fram till den 1 juli 1984; att jämföra t. ex. med de 2 miljarderna till Bai Bang – har man nått ut till och påverkat ett mycket stort antal bönder, ca 35 000 per år. Det fina med insatsen är att det är böndernas eget arbete som varit avgörande – biståndet har framför allt bestått av rådgivning – och att bönderna velat engagera sig därför att de så snabbt sett en produktionsökning på grannens och den egna täppan.

I stället för att ta till vara de initiativ som de borgerliga regeringarna tog på detta område, genom att bl. a. införa ett särskilt anslag för miljö- och markvård, var en av socialdemokratins första åtgärder att avskaffa detta anslag. Därmed ryckte man undan grunden för en kraftig expansion av insatser för att bekämpa miljöförstörelsen. Det ankommer nu på de borgerliga att i regeringsställning ta initiativ till svenska insatser och program för att bevara naturresurserna.

Fru talman! Hade detta miljö- och markvårdsanslag funnits, hade inte de av SIDA och Röda korset planerade miljö- och markvårdsinsatserna i Etiopien behövt bekostas, som nu tydligen föreslås, delvis med katastrofmedel. Katastrofposten är ett av de få anslag i den svenska biståndsbudgeten som nästan helt utnyttjats under detta år, och katastrofposten är en post som

behövs för nödlidande människor som drabbas av katastrofer. Med ett miljö- och markvårdsanslag hade denna post inte behövt in-tecknas.

Socialdemokratisk biståndspolitik har kört fast. Den har kört fast i sin regimorientering, i sin kravlöshet och sin satsning på luftiga allmänna budgetstöd. Genant för utrikesutskottets majoritet är att stödja förslaget om det s. k. betalningsbalansstödet på inte mindre än 400 milj. kr. Regeringen kan inte precisera vad pengarna skall användas till, och det kan inte heller utskottet. Förmodandet ligger nära till hands att denna post tillkommit för att tillfredsställa det dubbla syftet att enprocentsmålet skall uppnås utan att statskassan därmed förorsakas några extra utgifter.

Det är självklart att vi i utrikesutskottets minoritet är särskilt oroade av denna post med tanke på den nonchalanta hantering av biståndsmedel som har skett från regeringens sida i den s. k. BPA-affären, i frågan om krediter till Nicaragua, och när det gäller avskrivningen av affärskrediter till Vietnam.

Det är självklart att vi ser med oro på hur betalningsbalansstödet skall komma att hanteras av regeringen.

Genant borde det också vara för socialdemokratin att fortfarande stå bakom miljonrullningen till Vietnam. I rapporter har avslöjats orimliga arbetsförhållanden för arbetskraften i skogen, mestadels kvinnor, och i Kampuchea har den vietnamesiska armén raderat ut flyktingläger som byggts upp med bl. a. svenska biståndsmedel. Det fortsatta svenska biståndet till Vietnam föranleder en fråga till socialdemokraterna i denna kammare: Är det er uppfattning att svensk u-hjälp skall utgå till länder som för angrepps- krig och ockuperar sina grannar?

Fru talman! Får jag här göra en liten randanmärkning med anledning av tidningsuppgifter som förekommit. Det har faktiskt icke skett någon medverkan från moderat sida vad gäller Bai Bang-projektet. Vi har ifrågasatt Bai Bang-projektet ända sedan vi fick kännedom om det. Själv kom jag inte in i SIDA:s styrelse förrän i juni 1976, och det fanns ingen företrädare för moderaterna i styrelsen före mig. Allan Hernelius väckte frågan om Bai Bang i riksdagen redan den 14 november 1974.

Fru talman! Jag kan faktiskt inte se att den inställning som socialdemokra- terna redovisar i fråga om Vietnam och det stora biståndet till detta land överensstämmer med Sveriges traditionella utrikespolitik, som söker främja fred och frihet.

Sverige har ett ansvar för att främja de mänskliga fri- och rättigheterna också i den tredje världen. Sverige har ett ansvar som medlem i FN- samfundet och som stor biståndsgivare. När frågan om biståndet och de mänskliga rättigheterna kommer upp i denna kammare svarar utrikesminis- tern nästan automatiskt: "Biståndet får inte användas som påtryckningsme- del." Någon närmare analys gör han sedan inte.

Faktum är emellertid att när generalerna tog makten i Chile avbröts det svenska biståndet dit med omedelbar verkan. Där om var de politiska partierna ense. Faktum är också att nära hälften av Sveriges bilaterala bistånd kan ses som ett led i kampen mot apartheid.

Att svenskt bistånd skall stödja frontstaterna och arbeta mot apartheid på

olika vägar, därom råder också enighet i riksdagen. Likaså att Sverige i FN skall ta initiativ som för kampen mot apartheid, detta brott mot människans rättigheter, vidare. Från moderat sida har vi också lagt förslag till årets riksdag om att stödet skall öka till de grupper som inne i Sydafrika verkar för demokrati och mänskliga rättigheter. Men när sedan Vietnams invasion i och ockupationskrig mot Kampuchea kommer på tal, då tystnar socialdemokraterna. Trots detta flagranta brott mot folkkrätten och det lidande och de flyktingskaror som Vietnams armé förorsakar så skall svenskt bistånd av betydande omfattning fortsätta att utgå. Om övergreppen i Matabeleland och Zimbabwes utveckling till enpartistat är det också påfallande tyst.

Vad kommer det sig att den regering som är snar att fördöma kränkningar av mänskliga rättigheter i andra länder så gärna tiger när det gäller övergrepp och förföljelse i de svenska programländerna? Innebär pågående biståndssamarbete att något slags frizon inrättas gentemot länderna i fråga?

Tvärtom så borde biståndssamarbetet *öka* Sveriges möjligheter att föra en konstruktiv dialog med programländerna.

Fru talman! Av stor betydelse är de förslag till en ändrad inriktning och ett ändrat innehåll i vårt bistånd som i detta betänkande framläggs av en enad borgerlighet. I reservationer till utrikesutskottets betänkande anges en nyorientering av det svenska biståndet på vissa centrala punkter. Den nuvarande regimorienteringen av biståndet föreslås gradvis övergå till ett bistånd som är mer inriktat på projekt och ämnesområden. Främjande av demokrati och mänskliga rättigheter i mottagarländerna betonas. Fördelarna med bistånd genom enskilda organisationer och ett närmare samarbete med näringslivet i Sverige understryks. Vi föreslår att den särskilda anslagsposten för miljö, markvård och energi återinförs och att den tillförs väsentliga resurser. Moderata kolleger i utskottet kommer att närmare belysa innehållet i dessa reservationer, liksom de separata moderata reservationerna.

Svensk biståndspolitik måste få en ny start. Den måste ges en annan inriktning och ett annat innehåll. De socialistiska dogmerna leder inte till målet: framåtskridande och utveckling för de fattiga. Erfarenheten visar att förutsättningarna för ett effektivt bistånd förbättras om vi söker samarbeta med länder som strävar efter demokratiska och marknadsekonomiska lösningar på utvecklingsproblemen. Ett samhälle som ger inflytande och uppmuntran åt individen är en förutsättning för att de uppsatta utvecklingsmålen skall kunna uppfyllas. Skall svensk u-hjälp behålla sin trovärdighet måste de humanitära motiven återigen lyftas fram i förgrunden. Biståndets nytta för de fattiga och nödlidande människorna måste vara det dominerande ledmotivet.

Fru talman! Handeln mellan i-länder och u-länder omfattar ett avsevärt mycket större kapitalflöde och betyder ofantligt mycket mera för utvecklingen i u-världen än biståndet. I denna mening är frihandeln den bästa utvecklingshjälpen, och de svenska handelsrestriktionerna gentemot textilimporten bör i konsekvens härmed avvecklas. Men för de allra fattigaste u-länderna med liten handel betyder den kapital- och teknologiöverföring

som är förknippad med biståndet mycket. Det finns också, mitt bland problemen, många lyckade och framgångsrika biståndsprojekt även i svensk biståndsverksamhet. Påtagligt är att såväl hälsostandard som utbildningsnivå har förbättrats i många u-länder. Vad som nu framför allt behöver komma i gång är produktionen. Och detta sker endast i en riktig politisk och ekonomisk miljö, där den enskildes insatser stimuleras.

Fru talman! En demokratisk samhällsutveckling och en ekonomisk utveckling som leder till framåtskridande för de fattiga går hand i hand.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de gemensamma borgerliga reservationerna och till de separata moderata motionerna som är fogade till utrikesutskottets betänkande 12.

Anf. 3 STURE KORPÅS (c):

Fru talman! Var fjärde etiopier är direkt drabbad av den nöd som följt torka, skogsskövling och jordförstöring i spåren. Urgamla bosättningsområden har förlorat förmågan att livnära sitt folk.

En miljon människor har dött av umbäranden under det senaste året. Ännu en miljon kan komma att dö under det här året. En miljon kan komma att dö i Sudan. I land efter land i Afrika är förhållandet detsamma.

Särskilt tragiskt är det för de små barnen. Även de som överlever svälten kan bli så svårt skadade att de blir fysiskt och mentalt eftersatta för hela livet.

Den generation, som med vår hjälp skulle ha kunnat bygga ett nytt Afrika, riskerar att förlora all kraft.

Det Afrika, som trodde sig ha vunnit frihet, mister inte bara sin förmåga att förvalta friheten, det riskerar att förlora själva grunden för mänskligt liv.

Då vi har sett denna utveckling har vi från centern länge hävdade att vårt bistånd främst måste inriktas på att motverka den pågående förstöringen av jordens miljö och naturresurser.

Även om samarbetet med enskilda länder förblir ett väsentligt inslag också i ett sådant bistånd, är det nödvändigt att vi har en klarare formulerad avsikt med vårt bistånd än vad de nuvarande formerna för landsamarbete medger. För att inte splittra våra resurser måste vi koncentrera dem på områden som vi finner särskilt angelägna och som vi har speciella förutsättningar att vidareutveckla.

Svensk hjälp måste både där ute och här hemma upplevas som ett stöd från folk till folk. Därför måste också det svenska folket känna ändamålen som angelägna och samtidigt veta att biståndet verkligen blir en hjälp till de fattigaste och mest behövande människorna.

Att ge ett stort bistånd till ett folk därför att vi tycker om dess regering kan ibland leda lika fel som att avbryta ett bistånd därför att vi ogillar ett lands politik. De två ännu största mottagarna av svenskt bistånd kan vara exempel på det.

Den med rätta uppburne Nyereres Tanzania har hamnat i en allt omöjligare ekonomisk situation, till vilken ledningen inte är utan skuld. Vårt bistånd var tänkt att leda till utveckling. Nu använder vi det till att hålla landet under armarna. Eftersom vi är stora som biståndsgivare har vi fått ett

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

ansvar för landets ekonomi, som vi har svårt att ta oss ur. Men så kan vi inte fortsätta. Vi måste göra klart för oss själva och för Tanzania vad vi menar att vi bör göra om det skall vara meningsfullt för oss att vara kvar.

Uppslutningen kring Vietnams sak under kriget skulle självklart leda till svenskt bistånd när kriget var slut. Vietnameserna hade besegerat fransmän och amerikaner, och vår tro på deras förmåga var utan gräns. Vi trodde att de begrep. Men de trodde också att vi begrep – och så satte vi i gång med att bygga industri och sjukhus för svenskt 1980-tal som landet inte är redo för. Även där har vi alltså fastnat. När vi har lagt ner så mycket resurser i anläggningarna, kan vi ju inte bara springa ifrån dem.

Vietnams ockupation av Kampuchea, men också dess roll som sovjetiskt basområde vid Stilla havet söder om Kina, gör vår närvaro där till ett bekymmer inte bara gentemot den svenska opinionen utan också gentemot den omvärld inför vilken vi måste kunna hävda vår neutralitet.

Att tvärt bryta biståndet är emellertid orimligt. Har man, som jag, sett barnen på sjukhuset i Hanoi och träffat människor som börjar få Bai Bang att fungera som ett ekonomiskt centrum för en hel bygd, då kan man inte bara försvinna. Gjorde vi det, skulle vi framkalla ett elände som toge generationer att bota. Vi har ju kommit till de länderna för att hjälpa, inte för att trassla till det. Vi sitter fast, men vi måste återfå vår rörelsefrihet så snart som möjligt. Därför föreslår vi en plan för snabbaste möjliga avveckling av biståndet till Vietnam under de nuvarande förutsättningarna där.

Behovet av att ha en klar uppfattning om vad vårt bistånd bör gå till – och av att någörlunda kunna styra det därefter – måste leda till en revision av vår nuvarande landramsteknik. En sådan föreslås också i trepartireservation 7.

Behovet av långsiktighet i biståndet har brukat anföras som ett huvudmotiv för hittillsvarande landramspolitik. Mottagarländerna skall kunna planera långsiktigt och då också kunna räkna med svenskt bistånd under lång tid framåt. I själva verket har den svåra ekonomiska situationen i de flesta av våra mottagarländer lett till att de inte kan göra en långsiktig planering. Även på detta är våra två största mottagare exempel.

Det enda långsiktiga i landramssamarbetet med Tanzania i dag är beloppet. Användningen avgörs av en serie akuta behov. SIDA:s försök att planera långsiktigt för en del av biståndet till Vietnam bröts tvärt, då regeringen helt oplanerat beslöt avsätta stora belopp ur landramen för skuldavskrivning. Över huvud taget visar våra landprogram mera av svårigheterna att ge ett sammanhängande innehåll än av långsiktig planering. SIDA:s styrelse drog vid sitt senaste sammanträde på ett välgörande sätt konsekvenserna av denna svårighet, då den behandlade förslag till avtal för Bangladesh. Bekymren med att komma fram till långsiktiga välmotiverade insatser där är så uppenbara, att styrelsen beslöt att inte uttala sig om landramen för 1986/87. Resultatet av det fortsatta planerings- och förhandlingsarbetet finge nästa år visa vad som då verkligen behövs.

Det är samma problem i de flesta länder. Det är svårt att få en vettig användning av de pengar vi lovar samarbetsländerna. När de tre oppositionspartierna i reservation 11 föreslår en utredning om biståndets inriktning,

räknar vi därför med att landprogrammeringstekniken blir en väsentlig punkt. Denna fråga behandlar vi utförligare i reservation 7. Ett bilateralt biståndssamarbete får inte ge länderna föreställningen, att de kan räkna med bistånd på en viss nivå under en längre tid, hur biståndet än utfaller. I stället för att som nu fastställa landramar och därefter förhandla om innehållet, bör man göra tvärtom: förhandla om insatser och sedan låta landramen bli summan av vad man behöver för att under ett år uppfylla vad man avtalat. Då får vi också en starkare förhandlingsposition. Även landramen blir ett resultat av förhandlingarna och inte något som man under alla omständigheter kan räkna med.

Också denna teknik förutsätter något slags planeringsramar, men dessa blir då till ledning för förhandlande myndighet och inte någonting som man under alla omständigheter kan räkna med som bindande löften till motparten. Eftersom insatsavtalen som nu kan vara fleråriga, försvagas inte långsiktigheten. Landramarna blir olika för olika år, men det är inget problem. Det viktiga är, att den bakomliggande indikativa planeringsramen hålls på en någorlunda jämn nivå – om vi vill vara på en jämn nivå i ett land. Reservationerna blir på det här sättet i stort sett eliminerade. Avveckling eller nedtrappning av bistånd kan ske, efter hand som program och projekt avslutas, och behöver inte väcka dramatik.

De tre oppositionspartierna föreslår alltså i reservation 11 en utredning om det framtida biståndets inriktning och innehåll. Eftersom så mycket nu flyter i biståndet, är det nödvändigt med en snabb genomgång, så att förslag kan läggas fram i budgetpropositionen 1987. I varje fall om det blir majoritetsförändring vid höstens val kan vi alltså räkna med nya riktlinjer för vårt bistånd från budgetåret 1987/88. Mot den bakgrunden är reservationerna 7, 11, 28 och 36 av särskilt intresse.

Oppositionens förslag koncentreras dels på *vad* biståndet främst bör användas till, dels på *hur* det bör förmedlas. Vi finner, att nöden i världen i hög grad hänger samman med den pågående förstöringen av miljö, natur och produktionsresurser. Därför måste biståndet främst sättas in på att motverka förstöringen och på att efter hand bota skadorna, så långt det går. Särskilt måste vi möta de växande riskerna för försörjningskatastrofer i Afrika. Det gäller då att hindra ytterligare förstöring av jord, vatten och växtlighet. Samtidigt måste vi hjälpa till med att restaurera skogar och jordbruksmark. Allt detta måste ske i förening med program för landsbygdsutveckling, som inte bara ger människorna livsuppehälle utan också möjlighet till personlig utveckling och till delaktighet i samhällsprocessen.

Oppositionens synpunkter på behovet av förbättringar när det gäller biståndets förmedling utmynnar främst i det förslag till förändring av landramstekniken som jag nyss har redogjort för. Det kan synas revolutionärt, men om vi ser oss litet om i världen, framstår det som en självklar anpassning av biståndet till verkligheten där. De idealiska u-länder, för vilka vi byggde upp vår biståndsadministration för 20 år sedan, fanns inte då och finns inte nu.

Att det i dag är svårt att göra sig av med landramarna på ett ansvarsfullt sätt

är ingen hemlighet. Det har också ledningen för SIDA ofta gett uttryck för. Moderata samlingspartiet har tagit detta som intäkt för att föreslå en sänkning av biståndet under en 1 % av bruttonationalinkomsten. Samma lösning försökte socialdemokraterna för ett år sedan.

Centern menar att enprocentslöftet är en så viktig del av vår utrikes- och FN-politiska profil att det inte kan sättas i fråga. Om vi sviker detta löfte, urholkas vår utrikespolitiska trovärdighet. Vi skulle få svårare att vinna gehör för vad vi står för i världens ödesfrågor. Vi skulle förlora vår möjlighet att vara ett exempel för andra rika länder. En sänkning av Sveriges bistånd under 1 % skulle kanske inte i och för sig betyda så mycket som belopp, men konsekvenserna kunde bli avsevärda för andra länders vilja att ta ansvar för nöden i de fattiga länderna och för förhållandet mellan syd och nord.

En avsikt med vårt förslag om ändrade principer för landprogrammering är, att vi med svenskt bistånd endast skall stödja program och projekt som är väl motiverade utifrån våra biståndspolitiska mål och våra andra utgångspunkter. En förändring tar tid, och därför kan många landramar behöva sänkas, i varje fall i ett första skede. Fallet med Bangladesh, som jag nämnde, kan bli ett första exempel på detta. Det kan då bli utrymme för insatser i andra länder och för mera omfattande katastrofhjälp. Särskilt kan det emellertid vara motiverat med ett ökat stöd genom de multilaterala biståndsorganen.

Det finns också andra skäl för en starkare betoning av det multilaterala biståndet i förhållande till det bilaterala. Världsnöden måste ytterst det internationella samfundet bära ansvaret för. I det bilaterala biståndet ligger något av den rikes gåva till den fattige. Det låser den svagare parten i en känsla av beroende och mindrevärde, vilket kan försvaga initiativ och medvetande om ansvar för den egna situationen.

De länder som har mest behov av bistånd har som regel också brist på kvalificerat folk och administrativ kapacitet. Att otaliga givare flockas kring dem med olika förslag, önskemål och villkor skulle i sig kunna leda till kaos. Sannolikt är svårigheten att samordna över hundratalet olika givare *en* förklaring till en del av problemen i ett land som Bangladesh. I sådana länder borde FN-organ inte bara samordna utan också överta mycket av det direkta biståndet.

Stödet för FN är en omistlig del av vår utrikespolitik. Vi har inte minst visat detta genom höga anslag till FN:s ledande biståndsorgan, som UNDP och UNICEF. Vår ställning har relativt sett försvagats under senare år, och en stark ökning av vårt bistånd genom FN-organen är välmotiverad.

Fru talman! Även om framsteg har gjorts på många håll, finns det i dag fler fattiga och nödlidande än någonsin. Skillnaden mellan rika och fattiga ökar, både länderna emellan och inom dem. De industrialiserade länderna är på väg in i ett postindustriellt samhälle, vars fortsättning vi inte känner. De förbrukar världens resurser på bekostnad av framtida generationer. De kan inte längre vara modell för utvecklingen i tredje världen.

Samtidigt som världens befolkning ökar, föröds den jord, som skall ge oss alla hem och försörjning. Den nuvarande befolkningen på knappt 5 miljarder

blir över 6 miljarder år 2000. Samtidigt förlorar mycket av vår odlingsbara jord sin fruktbarhet. Redan nu har vi sannolikt en brist på balans mellan människan och hennes försörjning, som bara ökande död i nöd kan korrigera. Hur skall nästa århundrade bli, om vi inte kan vända utvecklingen?

Att i det läget tala om utveckling i vår mening, som mål för biståndet, är cyniskt. Endast två framgångslinjer återstår. Den ena är att med all kraft begränsa folkökningen. Den andra är att säkra tillgången på det vatten, den jord och den skog som människan måste ha tillgång till för att överleva till ett fullvärdigt liv.

Därmed, fru talman, ber jag att få yrka bifall till de för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet gemensamma reservationerna, till de för folkpartiet och centerpartiet gemensamma och vidare till de reservationer som bär Pär Granstedts och mitt namn.

Anf. 4 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Först vill jag gratulera socialdemokraterna i riksdag och regering till att de återinfört enprocentsmålet av bruttonationalinkomsten som övergripande ram för det svenska biståndet till de fattiga folken. I gratulationen finns en medkänsla med de många socialdemokrater som känner starkt för den internationella solidaritet varpå u-hjälpen är ett bevis och som måste ha känt det som ett stort nederlag, politiskt och moraliskt, när de tvingats försvara den tidigare dumpningen av enprocentsmålet. Debattermen "vi håller fast vid enprocentsmålet trots att vi inte nu har råd att uppfylla det" kan väl därmed anses lagd till handlingarna. För vårt anseende internationellt, och inte minst i FN-sammanhang, är det glädjande att det största partiet i riksdagen, det parti som har regeringsmakten, nu har intagit den ståndpunkten.

Det var mycket som var bra och riktigt i Margaretha af Ugglas anförande, och som jag kan instämma i. Men jag är besviken över att Margaretha af Ugglas inte låter sin verbala medkänsla också ta sig uttryck i en offervilja för de fattigaste folken i tredje världen. Därför kan jag tyvärr inte överbringa samma gratulation till moderata samlingspartiet eller delar av det. Fortfarande anser moderaterna att vi i Sverige är för fattiga för att avstå en hundradel av våra inkomster till människor som lever i en nöd som egentligen är ofattbar för oss svenskar. Det är naturligtvis bra med enighet och inre samling kring politiska mål och medel i ett politiskt parti, men när den interna kritiken tystnar kan tystnaden också upplevas som skrämmande. Jag har svårt för att tro att det, i ett parti av den storlek som moderata samlingspartiet är i dag, inte finns kritiska röster mot det sparnit som just riktar sig mot biståndet till de fattiga människorna i u-länderna. Med de dryga 800 milj. kr. som moderaterna vill spara in på u-hjälpen kan miljoner människor räddas från undergång i sjukdomar och svält. Men ingen bryter den instämmande tystnaden i moderata samlingspartiet.

Moderaterna kritiserar u-hjälpen för att den inte är tillräckligt effektiv och anför som exempel på detta de stora reservationer av tidigare anslagna medel

som finns. Jag kan hålla med om att reservationer i denna storleksordning gör det svårt att bedöma hur budgetläget är för de olika projekten, men det ligger också i u-hjälpens natur generellt att det sker förskjutningar i den gjorda tidsplaneringen. En översyn av problemet med stora årliga reservationer bör dock göras snarast möjligt.

Folkpartiet kan emellertid inte ställa upp på det moderata resonemanget att de stora reservationerna och bristerna i u-hjälpens effektivitet är skäl till att skära ned vårt totala stöd till de fattiga folken. Vad vi bör göra i sammanhanget är att försöka rätta till felen i budgeteringen och att få u-hjälpen så effektiv som möjligt. Det är bra att moderata samlingspartiet gett spets åt debatten om effekterna av vår u-hjälp. Vi i folkpartiet ställer upp i den debatten, och i många hänseenden är vi på samma linje då det gäller en omprövning av metoder och medel för att göra u-hjälpen effektivare. Samma inställning har nu också klart deklarerats från centerpartiets sida i Sture Korpås anförande. Det borde inte heller vara någon prestigeförlust för socialdemokraterna att helhjärtat ansluta sig till en sådan översyn av vår u-hjälp.

De centrala punkterna i en nyordning avseende u-hjälpen är enligt folkpartiet följande: Vi vill att det skall läggas en större betoning på främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i mottagarländerna. Bakom det resonemanget ligger den filosofin att det inte går att nå effektivitet i en humanitär och ekonomisk hjälpinsats till ett folk som förtrycks och ett land där de mänskliga rättigheterna inte respekteras. Det är också en betydande risk att den svenska u-hjälpen av en förtryckarregim används praktiskt och i propagandan för att ytterligare stärka greppet om det förtryckta folket. Av samma skäl anser vi att direkt bistånd inte skall utgå till länder som för anfallskrig. Jag återkommer senare i mitt anförande med exempel på detta. Jan-Erik Wikström kommer också i sitt anförande att ytterligare gå på djupet då det gäller den demokratiska omvandlingen av strukturen i u-länderna.

Folkpartiet vill också att det länderbundna biståndet gradvis skall övergå till ett bistånd som är mer inriktat än nu på projekt och ämnesområden där svenskt kunnande och erfarenhet kan göra sig särskilt gällande.

Detta innebär ett närmare samarbete med det svenska näringslivet och vi vill också ytterligare använda enskilda organisationer som förmedlare av den svenska u-hjälpen. I dessa organisationer arbetar tusentals människor frivilligt och utan betalning, och detta tillför u-hjälpen stora extra resurser. Många frivilliga organisationer är också sedan lång tid tillbaka etablerade med en frivillig verksamhet i de områden där hjälpen skall sättas in. De vet vilka kanaler som är pålitliga, så att hjälpen inte hamnar på avvägar utan verkligen kommer de hjälpbehövande till del. Missionsverksamheten är ett bra exempel på detta.

De många naturkatastroferna, som med olika tidsintervaller drabbar vissa delar av vår jord och som då blir föremål för svenska hjälpinsatser med medel från katastrofbiståndet, har aktualiserat behovet av insatser för att förebygga katastrofer. Röda kors-chefen i Sverige, Anders Wijkman, är en av

förespråkarna för insatser i förebyggande syfte, och det beror naturligtvis på att han har upplevt att en katastrofinsats knappast hunnit avslutas innan en ny katastrof av samma slag varit ett faktum med nya behov av omedelbar hjälp. Detta måste upplevas som meningslöst och tragiskt om man vet att katastrofen kunnat förhindras eller lindras om medel också satsas på ett förebyggande. Mot denna bakgrund anser vi i folkpartiet, i likhet med centern och moderaterna, att en särskild anslagspost för bistånd på området miljö, markvård och energi skall återinföras i biståndsbudgeten.

Vad jag nu redogjort för är huvuddragen i de åtgärder som vi förordar för att göra det svenska u-landsbiståndet effektivare och anpassat till de etiska och moraliska värderingar som omfattas av svensken i gemen. Då en tillämpning av det synsätt som jag redovisat innebär förändringar i inriktning och verkställighet av vår u-hjälp anser vi det nödvändigt att en ny biståndspolitisk utredning tillsätts för att göra den nödvändiga översynen av utvecklingssamarbetet med u-länderna. Med klara och målinriktade direktiv bör en sådan utredning kunna arbeta snabbt. Det är inget axiom att en biståndspolitisk utredning skall behöva arbeta i många år för att prestera resultat. – Det här finns redovisat i den reservation vi har tillsammans med centern och moderaterna – reservation nr 11.

Fru talman! Med detta har jag gått igenom huvuddragen i den nyorientering av biståndet till u-länderna som folkpartiet finner nödvändig. Innan jag närmare motiverar en del reservationer som jag för folkpartiets räkning avgivit vill jag sätta in behovet av hjälp till de fattiga folken i tredje världen i ett annat perspektiv.

Den gångna veckan har jag deltagit i nedrustningsförhandlingar i Genève, och från denna horisont är det ingen ljus världsbild man ser.

De båda supermakterna är visserligen på "speaking terms" med varandra igen, och direkta nedrustningsförhandlingar äger rum dem emellan i Genève. Men några öppningar mot en överenskommelse i de stora frågorna om begränsningar av missiler, stjärnornas krig och ett fullständigt provstopp för kärnvapensprängningar finns ännu inte i sikte.

Runt om i världen pågår också öppna krig. Sedan andra världskrigets slut har det startats mer än 150 krig; människor har lemlästats och dödat och materiella värden har förstörts. Ledare för världens nationer satsar i dag mer än 3 000 miljarder kronor på krig och krigsförberedelser, och det innebär en fördubbling på 15 år.

Ett annat bevis på det gigantiska slöseriet med resurser på krig och krigsförberedelser är att mer än hälften av världens forskare ägnar sina krafter – inte åt frågan hur människorna skall överleva och få en drägligare tillvaro på vår jord, utan åt att finna nya metoder att på ett än mer raffinerat sätt döda och förstöra.

I de internationella sammanhangen försöker vi svenskar driva fredsfrågorna framåt. Det sker i FN och andra internationella organ, och det sker i direkta förhandlingar och genom olika medlarroller.

På detta sätt angriper vi symptomen på den oro och ängslan som finns i världen och som ytterst är grogrunden för krig.

I fredsarbetet har vi deklarerat att en varaktig fred kan nås endast om vi på ett mera rättvist sätt fördelar jordens resurser. Stråvan efter en mer jämlik och bättre värld är själva kärnan i fredsarbetet.

Den svenska biståndsverksamheten har en grund i filosofin att vi härigenom bidrar till en fredlig utveckling i världen. Den har sin förankring i en humanitär samhällssyn – att man skall hjälpa sina medmänniskor när de har det svårt.

Med denna humanitära syn på vår biståndsverksamhet kan vi inte acceptera att länder som vi lämnar bistånd till deltar i anfallskrig. Folkpartiet har markerat denna sin inställning då det gäller biståndsramarna för Vietnam och Angola.

När kriget i Vietnam upphörde i mitten av 1970-talet var det naturligt att Sverige lämnade bistånd till landets uppbyggnad. De rent mänskliga behoven i Vietnam var enorma, och från rent biståndspolitiska synpunkter var det mycket befogat med insatser där.

Julen 1978 startade vietnameserna en invasion i grannlandet Kampuchea, och det var ett klart brott mot folkrätten. I Kampuchea rådde vid den tidpunkten ett mardrömsliknande tillstånd under Pol Pots regim, och från svensk sida fanns en avvaktande, närmast positiv attityd till att Vietnam med begränsade operationer hjälpte de frihetsrörelser som fanns i landet.

Men numera finns det klara tecken på att Vietnam tänker stanna kvar under obestämd tid i Kampuchea. Stora vietnamesiska trupper finns i landet, och från december 1984 och fortfarande har dessa trupper gått till massiva attacker mot flyktinglägren vid gränsen till Thailand. Motståndet mot de nya inkräktarna har också hårdnat hos Kampuchegas folk, och Vietnams roll är nu ockupationsmaktens.

Förutom principiella synpunkter på länder i anfallskrig medför krigshandlingarna i Kampuchea att det svenska biståndet potentiellt stärker den krigförande parten, de kompletterande inhemska insatser som beräknats uteblir eller försenas, och det svenska biståndet får svårt att klara de uppställda målen.

Opinionsmässigt har också Vietnams anfallskrig i Kampuchea utvecklats till en svår belastning för svenskt bistånd. När vi deklarerar att det svenska biståndet syftar till att skapa bättre förhållanden bland de fattiga folken och till en fredligare och stabilare värld, har svensken svårt att förstå att vi hjälper ett land som anser sig ha råd att anfälla ett grannland.

Med dessa skäl föreslår vi en sänkning av anslaget till Vietnam till 200 milj. kr. Vi anser också att de omförhandlingar med Vietnam om den fortsatta hjälpen, som nu skall ske, bör ta sikte på snabbaste möjliga avveckling av biståndet. Bedömningen måste ske från utgångspunkten att det redan givna biståndet inte spolieras.

Jag är också intresserad av en deklaration från utrikesministern i denna fråga, dvs. om svenskt bistånd bör utgå till ett land som deltar i anfallskrig.

Då det gäller biståndet till Angola finns vissa beröringspunkter med Vietnam. Närvaron av trupper från Cuba och sovjetiska s. k. rådgivare är en svår belastning för den svenska biståndsviljan. Den allmänna krissituationen

skapar också svårigheter att distribuera hjälpen. Våra insatser i Angola bör därför främst inriktas på att stödja fisket, förbättra elförsörjningen och bygga ut transportväsendet. För Angola kan inte folkpartiet godta en höjning av biståndet utan föreslår detta oförändrat till 105 milj. kr.

Då det gäller medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika föreslår folkpartiet en uppräknig med 10 milj. kr., och samma uppräknig föreslår vi för humanitärt bistånd i Latinamerika.

Av de reservationer som folkpartiet lämnat till betänkandet vill jag slutligen nämna ytterligare en. Det gäller reservationen angående stöd till studieprogram för u-landsstudenter. Att bereda studenter från u-länder en studieplats i Sverige är ofta ett bra sätt att ge bistånd till ländernas utveckling. Tidigare erfarenheter har visat att studenter som fått utbildning i vårt land gjort betydelsefulla insatser i sina hemländer. Vi anser därför att biståndsmedel bör användas för att finansiera studier och uppehälle vid svenska högskolor för ungdomar från tredje världen. I förslaget ligger att SIDA och UHÅ får i uppdrag att utreda förutsättningarna för att med biståndsmedel finansiera studier och uppehälle vid svenska högskolor för 300 studenter från utvecklingsländer. Att satsa på u-ländernas ungdom är rätt satsning på deras framtid.

Fru talman! Jag föreslår bifall till de reservationer som jag undertecknat för folkpartiets räkning och till de reservationer som jag har undertecknat i samarbete med moderata samlingspartiet och centerpartiet.

Anf. 5 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Jag känner mig nödsakad att kvittera vad Rune Ångström sade med att det är glädjande att folkpartiet nu också intresserar sig för biståndets innehåll och inriktning. Svensk u-hjälps problem, Rune Ångström, är inte bristen på pengar. Det visar alla siffror och all analys av verkligheten. Svensk u-hjälps problem är svårigheten att omsätta de anslagna medlen i insatser som leder till framåtskridande och utveckling för de fattiga.

De moderata besparingarna finansieras faktiskt nästan helt av att vi inte vill sätta upp en ny landram för Vietnam – jag tror att vi har ganska brett stöd för den ståndpunkten – och att vi säger nej till betalningsbalansstödet, en punkt där vi borgerliga är ense.

De moderata biståndsanslagen, Rune Ångström, motsvarar 0,9 % av BNI. Jag vill då påpeka att inte under något enda år har än så länge utbetalningarna av svenska biståndsmedel nått upp till siffran 0,9 % av BNI. Jag tror alltså att Rune Ångström inte behöver vara så orolig för de svenska biståndsprojekten.

Anf. 6 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Ett replikskifte med Margaretha af Ugglas i den här frågan är ganska meningslöst. Folkpartiets ståndpunkt är att vi skall satsa 1 % av bruttonationalinkomsten i hjälpen till de fattigaste folken. Vi anser att det är ett minimikrav i ett land där vi har det relativa välstånd som vi har i Sverige

Onsdagen den
17 april 1985

*Internationellt ut-
vecklingsamarbe-
te m. m.*

och mot bakgrund av den ofattbara nöden i de fattigaste länderna i tredje världen.

Moderata samlingspartiet har motiverat sitt besparingsförslag utifrån två utgångspunkter. Den ena är att den nuvarande u-hjälpen inte är tillräckligt effektiv och att de anslagna medlen inte har kunnat användas. Botemedlet mot det – där är vi ense med moderaterna – är en översyn av sättet för vår u-hjälp. Men detta är inget skäl till att ta ner biståndsanslaget. Fortfarande kvarstår de otroliga behoven hos de människor som lider nöd i den här omtalade delen av världen.

Att då såsom en andra punkt anföra det svenska budgetunderskottet och underskottet i utrikeshandeln som motiv för att skära ner vår u-hjälp betraktar jag som i högsta grad egoistiskt. Det är på den avgörande punkten som vi har en klart annan uppfattning än moderata samlingspartiet.

Anf. 7 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Diskussion är aldrig meningslös i en demokrati och den ger ju mig en möjlighet att förklara de moderata ståndpunkterna.

Vi har mycket klart uttalat att när biståndet får en ändrad inriktning, när det blir effektivare, när vi känner att biståndsmedlen verkligen gör nytta, när medlen kan användas på ett sådant sätt att de når målet, är vi också beredda att öka biståndsanslagen.

Anf. 8 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Om jag sade att ett replikskifte var meningslöst i det här speciella fallet, skall jag ta tillbaka det nu. Jag betraktar vad Margaretha af Ugglas sade just nu som ett löfte, att om vi får göra en omprövning av det svenska biståndsanslaget och tillsammans i en bred lösning får fram ett effektivare sätt att använda våra biståndsmedel, kommer moderata samlingspartiet att ansluta sig till den nivå som folkpartiet, centern och numera socialdemokraterna och vpk är ense om att vår u-hjälp skall vara på.

Jag tackar för det beskedet. Jag noterar det, och jag vill att det på det här sättet också skall komma till riksdagens protokoll.

Anf. 9 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag har aldrig förstått det här attackerandet av att det finns reservationsanslag, eftersom jag tycker att det vittnar om en god kontroll, inte minst från SIDA:s sida, när det gäller insatser i u-länderna. Reservationsanslagen uppstår ju bl. a. på grund av att en insats – det må vara i Vietnam eller i Sri Lanka – kanske icke är tillräckligt förberedd. Det måste ta litet längre tid. Jag tycker att skattebetalarna skall hålla vårt lands myndigheter räkning för detta.

Sedan en kommentar också till Margaretha af Ugglas anförande. Hon anklagar den socialdemokratiska regeringen för att bedriva, som hon säger, ett regimorienterat bistånd. Men i nästa andetag föreslår hon själv ett regimorienterat bistånd, nämligen när hon säger att biståndssamarbete skall ske huvudsakligen med u-länder med s. k. marknadsekonomi. Någon logik,

något litet rim och reson får det väl också vara hos Margaretha af Ugglas! Det är bara att läsa reservation 8 från moderaterna vid detta betänkande.

Jag vill fråga Margaretha af Ugglas: Vilka u-länder med s. k. marknads-ekonomi lever upp till de biståndspolitiska målen social och ekonomisk utjämning och demokratisk utveckling? Får vi veta av Margaretha af Ugglas vilka det kan tänkas vara? Är det Kenya, är det Bangladesh? Det skulle vara intressant att få höra Margaretha af Ugglas informera om detta.

Fru talman! I den biståndspolitiska proposition som utrikesministern förelagt riksdagen och som nu är föremål för debatt i kammaren redovisas en del nedslående fakta.

Det sägs att klyftorna mellan i- och u-länder stadigt har ökat. Fortfarande lider mer än en femtedel av världens befolkning brist på mat, rent vatten, kläder och andra livsviktiga förnödenheter.

I propositionen sägs vidare att u-länderna i dag exporterar kapital till industriländerna. I form av räntebetalningar går ungefär dubbelt så mycket tillbaka till i-länderna som u-länderna får i bistånd. Det konstateras också att råvarupriserna fortfarande ligger under 1980 års nivå och att antalet handelsbegränsande åtgärder, ofta med udden riktad mot u-landsimporten, växer.

U-länderna är i stor utsträckning råvaruexporterande. Priserna på råvarorna bestäms i mycket av de multinationella företagen. Industriländerna är förädlingsländerna och bestämmer också över prissättningen.

Är det då så märkvärdigt att klyftan växer? Den industrialiserade västvärldens priser på sina förädlade varor har säkerligen inte stannat på en nivå under 1980 års.

Vad som i propositionen inte nämns är de multinationella företagens grova exploatering av tredje världens naturtillgångar och tillgången på billig arbetskraft. Detta bidrar också till att i hög grad fördjupa klyftan mellan i- och u-länder. De multinationella företagen snedvrider många u-länders ekonomier. Jag tror heller inte att någon på fullt allvar kan hävda att dessa företags verksamhet i tredje världen har någon som helst utvecklingseffekt.

Till detta utrikesutskottets betänkande finns en rad yrkanden från vpk där vi bl. a. föreslår att vi skall ta initiativ till åtgärder som kan möjliggöra för u-länderna att komma till rätta med de multinationella kemi- och läkemedelsföretagens spridande av död och förintelse bland tredje världens fattiga och svältande folk. Det är så, fru talman, att de bekämpningsmedel och läkemedel som förbjuds i den västliga världen sprids ohämmat till den tredje världens länder och folk. Den tredje världens länder saknar i regel kunskap och arbetsmiljöskyddsorganisationer för att klara detta problem. Vi har begärt att Sverige skall ställa upp med sådana insatser. Nu har utskottet delvis tillmötesgått våra yrkanden på detta område, och det är bra. Solidaritet med fattiga och förtryckta i ord kräver också handling.

Bhopal i Indien är ett exempel på imperialismens totala nonchalans för mänskliga fri- och rättigheter. När kemijätten Shell sprutade växtgifter, som var förbjudna i den rika, industrialiserade världen, i Botswana och förorsakade 400 lantarbetares död, var tystnaden total bland dem i vårt land som med

emfas brukar engagera sig för de mänskliga fri- och rättigheterna. Men möjligen är det så att brotten mot mänskliga fri- och rättigheter i nämnda länder inte passade in i exempelvis moderaten Margaretha af Ugglas politiska mönster.

Fru talman! Frågan om en ny ekonomisk världsordning borde vara den fråga som Sverige gick i spetsen för att utveckla och konkretisera. Då kommer debatten att handla om ett jämlikt och rättvist bytesförhållande mellan i- och u-länder. Då måste varje parti ta ställning till de multinationella företagen, och då ställs de monetära frågorna konkret på dagordningen. Då hamnar också frågan om mänskliga rättigheter på ett högre och bredare plan än den snäva ankdamm som moderaterna har reducerat denna så viktiga fråga till. Om någon biståndsutredning bör komma till stånd, bör en sådan faktiskt ha detta som huvuduppgift och inte de småfrågor som de borgerligas krav på en biståndsutredning kommer att handla om.

Det är glädjande att biståndet nu närmar sig enprocentsmålet. Det är nu en ökning med 1 miljard kronor. Men hur den ökningen fördelas är vi inte överens om.

Nära en halv miljard av ökningen används till insatser som inte kan betraktas som bistånd. Det gäller de s. k. u-krediterna. Vi motsätter oss inte u-krediter som är avsedda för att underlätta u-länders inköp från Sverige. Det kan vara motiverat av både arbetsmarknadsskäl och handelspolitiska skäl, eftersom andra i-länder ger sådana krediter. Men de bör inte hänföras till utvecklingsbiståndet, eftersom deras utvecklingseffekt är ringa eller ingen. För att bli föremål för u-krediter skall dessutom u-ländernas kreditvärdighet beaktas. Det blir i realiteten de svenska exportföretagen som väljer mottagare, exempelvis Dominikanska republiken, Egypten, Pakistan, Sudan och Tunisien. Dessa länder gynnas av biståndsmedel, trots att de inte på något sätt uppfyller de biståndspolitiska målen. Vi yrkar avslag på dessa 475 milj. kr. och anser att de skall användas för ökning av biståndet till ett antal programländer samt några nya samarbetsländer som Cuba, Sydyemen och Seychellerna. Vi föreslår dessutom att katastrofanslaget ökas till 644 milj. kr.

I propositionen föreslås vidare ett nytt anslag, som kallas "betalningsbalansstöd", på 400 milj. kr. Denna nya post i biståndsbudgeten har tillkommit just genom den oerhörda skuldbörda som många u-länder har. Vpk har accepterat detta stöd genom att vissa begärda preciseringar har tillgodosetts i utskottet. Detta stöd skall användas för att lätta på inte minst de fattigaste u-ländernas skuldbörda. I utskottets skrivning sägs: "Betalningsbalansstödet är biståndspolitiskt motiverat och bör som sådant självfallet underordnas de fyra biståndspolitiska målen." Vidare sägs att utskottet "utgår från att regeringen överväger betalningsbalansstödet närmare utformning och redovisar sina slutsatser härav i den kommande budgetpropositionen" – alltså i januari 1986. Efter dessa preciseringar stöder alltså vpk detta betalningsbalansstöd.

I propositionen läggs också en viss tyngd vid vikten av att bättre uppmärksamma miljö- och markvård samt kvinnans situation i u-länderna.

Detta är bra. Vpk har dessutom uppmärksammat detta i en motion. Men utskottets skrivning får inte stanna vid fagra ord. SIDA och SAREC har begärt medel för ett antal nya tjänster just för att i biståndet bättre lyfta fram bl. a. miljö- och kvinnofrågorna. Den sammanlagda summan uppgår till ca 3-4 milj. kr. Vi tycker att detta är väl använda pengar och har reserverat oss för att nämnda verk skall få den begärda summan. Det är en något märklig situation att ledamöter av SIDA:s styrelse ansluter sig till SIDA:s petita men samtidigt sitter i utrikesutskottet och avslår delar av petitan. Så blir emellertid resultatet när man försöker sitta på två stolar.

Fru talman! Situationen i södra Afrika har inte genomgått någon förbättring. Apartheidregimen skärper förtrycket och brutaliteten. Det är bra att det humanitära stödet till de svartas organisationer, ANC och SWAPO, ökar. Det hade varit ännu bättre, om också de svenska företagen upphörde med sin ekonomiska verksamhet i Sydafrika. Ett sådant beslut skulle förkorta apartheidregimens existens. Det skulle också möjliggöra för frontstaterna att använda sina resurser till att bygga upp sina länder. Det är nödvändigt att frontstaterna ges ett fortsatt högt bistånd. För ett av dessa länder föreslår vi ett något högre belopp än regeringen, och det gäller Moçambique.

När rasistregimen i Sydafrika uppmuntrar banditband inne i Moçambique till illdåd och förstörelse, precis som man gör beträffande Angola, då kommer i synnerhet moderaterna men även folkpartiet och föreslår sänkning av biståndet till Angola, med hänvisning till säkerhetsläget.

Större cynism är svårt att tänka sig. Det är försåtliga angrepp på två länder som råkar ha ett samhällssystem som inte passar de två partierna. Skulle er omsorg om säkerheten tas på allvar borde ni också ha intagit samma ståndpunkt när det gäller Sri Lanka och Kenya. Men där tiger ni.

Behovet av biståndet till Angola och Moçambique är än mer angeläget, trots säkerhetssituationen i vissa delar av länderna.

Vietnam är det programland som inte lämnar de borgerliga partierna någon lugn stund. Aggressivitet och smutskastning av detta land står ständigt på de borgerligas dagordning.

Jag tycker det är beklagligt att regeringen gett efter för de borgerligas kampanj, och nu sänker biståndet med 65 milj. kr. Vietnam är ett av våra fattigaste programländer. Det är ett land som under de senaste årtiondena aldrig getts möjlighet att under fredliga förhållanden få utveckla sitt land.

Det är bara tio år sedan USA nära nog lyckades bomba Vietnam tillbaka till stenåldern. Verknningar av växtgiftspridning, bombkrattar, missbildade barn och krigsinvalidier var vad USA lämnade efter sig vid freden 1975.

Visst har arbetarna i Bai Bang och på andra platser i Vietnam det oerhört knapert. Kvinnornas situation är måhända ännu sämre. Visst regnar det in i de enkla hyddor som är de flesta vietnamesers bostad. Men inte förbättrar man väl dessa människors situation genom att skära ned biståndet eller helt avveckla det? Hur skall ni, Margaretha af Ugglas och de andra två borgerliga representanterna, förklara detta för kvinnorna i Vin Phu?

Vietnam har fortfarande stort behov av bistånd och kan också tillgodogöra

sig detta på ett sätt som helt överensstämmer med de av Sveriges riksdag fastlagda biståndspolitiska målen. Vi har i en reservation yrkat att biståndet till Vietnam skall vara oförändrat 365 milj. kr. Vi har också yrkat på ett särskilt katastrofanslag till Laos, Vietnam och Kampuchea, för forskning för att fastställa skadorna av USA-imperialismens giftspridningar i Indokina samt för att reparera dessa miljöskador.

Till sist, fru talman: De länder som slår vakt om sitt nationella oberoende, de länder som vägrar att låta de imperialistiska företagen utplundra landets naturresurser, de anklagas av borgerligheten för att vara odemokratiska. Våra programländer, med skiftande ekonomiska utvecklingsmodeller, angräps nu alltmer av de borgerliga. Förmyndarmentaliteten breder ut sig. Villkoren skall bli hårdare. Man talar om effektivitet. Jag vill fråga: Effektivitet för vem? För Sverige eller för u-landet? Hur mäter borgerligheten, främst moderaterna, effektivitet? På vad sätt skulle en ökad kommersialisering av biståndet göra det effektivare? För vilka u-länder och för vilka befolkningsgrupper i u-länderna? Visst är Kenya och Bangladesh marknads-ekonomier, men anser de borgerliga representanterna att biståndet och dessa länders samlade tillgångar bidrar till social och ekonomisk utjämning och alltså kommer alla människor där till del?

Med vilken måttstock mäter Sture Korpås demokratiska rättigheter i u-länderna? Vilken utgångspunkt har Sture Korpås? Vem anser Sture Korpås hotar demokratin i Nicaragua? Frågorna kan ställas också till Rune Ångström. Vem, Sture Korpås och Rune Ångström, är det som hotar den sociala och demokratiska utvecklingen i Moçambique, Angola, Tanzania, Zambia och Lesotho? Vilken roll anser de borgerliga att de multinationella företagen spelar i u-länderna?

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i detta betänkande.

Anf. 10 STURE KORPÅS (c) replik:

Fru talman! Jag skulle gärna vilja diskutera frågan om demokratiska rättigheter med Bertil Måbrink, men eftersom jag inte har varit inne på den frågan i mitt huvudanförande, anser jag inte att jag kan göra det här.

Mot bakgrund av Bertil Måbrinks tal om det imperialistiska kapitalets inflytande i u-länderna är det intressant att notera att han i detta majoritetsbetänkande stöder förslaget om att 400 milj. kr. skall användas för att rädda det internationella kapitalets pengar i u-länderna, för att nu använda hans egen vokabulär.

Anf. 11 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill replikera till Bertil Måbrink på två punkter. Den ena gäller biståndet till Angola och den andra biståndet till Vietnam.

Bertil Måbrink sade att dessa länder har ett samhällssystem som inte passar våra värderingar. Det samhällssystem som inte passar våra värderingar är främst representerat av de främmande trupper som finns i Angola. Cuba, som tidigare har fått svenskt bistånd, har skeppat trupper till en avlägsen

kontinent och deltar i striderna inne i Angola. Vi finner detta oacceptabelt, och vi anser att Cubas inblandning på ett avgörande sätt hindrar en fredlig utveckling i Angola. Vi har samma syn på det överdimensionerade antal sovjetiska rådgivare som finns i landet.

Med utgångspunkt i detta anser vi inte att det finns kriterier för att ytterligare öka biståndet till Angola. Därför föreslår vi ett oförändrat bistånd.

Bertil Måbrink sade att amerikanerna hade bombat Vietnam tillbaka till stenåldern. Jag vill fråga Bertil Måbrink: Inte kommer väl det vietnamesiska folket ur denna stenåldersperiod genom att omgående efter fredsslutet starta ett anfallskrig mot ett grannland?

Det är mycket svårt att inför våra egentliga uppdragsgivare, svenska folket, motivera att vi här i riksdagen med u-landsbistånd stöder ett land som för anfallskrig mot ett grannland. Senast i går innehöll nyheterna här hemma uppgifter om att vietnamesiska trupper var på offensiven på gränsen till Thailand.

Den vietnamesiska insatsen i Kampuchea har inte bara skadat Vietnams folk – kriget måste ju vara en ohygglig påfrestning för vietnameserna – och folket i Kampuchea, utan också skapat en betydande oro i hela denna del av Sydostasien. Ett sådant land som Vietnam skall inte ha svenskt u-landsbistånd.

Anf. 12 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Bertil Måbrink har läst den moderata motionen ganska dåligt. Om han hade läst den litet noggrannare skulle han ha sett att vad vi påpekar är att det går litet bättre, glädjande nog, i de länder där den enskildes insatser uppmuntras, där man för en jordbrukspolitik som leder till att småbönderna får glädje av ökade insatser och där de får de varor de producerar sålda till rimliga priser.

Däremot går det mycket dåligt i de länder som satsar på tvångskollektivisering och central planhushållning enligt marxistisk modell. Det är naturligtvis bittert för Bertil Måbrink att behöva erkänna det, men våra slutsatser är annorlunda än de han tillskriver oss. Vi säger faktiskt inte att vi skall upphöra med allt bistånd till de länder som för en sådan politik, utan vi säger: Låt oss lägga om vårt bistånd, och låt oss pröva vilka insatser vi kan göra i dessa länder som verkligen hjälper folkflertalet.

Anf. 13 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Först några ord till Sture Korpås. Det är ganska avslöjande att ni har gått emot och inte accepterat betalningsbalansstödet – detta stöd som är underordnat de fyra biståndspolitiska målen och alltså skall ha biståndspolitisk effekt. Vi har accepterat den biståndspolitiska motiveringen på grund av den här preciseringen och på grund av att det skall avlasta skuldbördan för de allra fattigaste u-länderna, bl. a. våra programländer.

Vilka främmande trupper talar Rune Ångström om när det gäller Angola? Jag måste få en precisering. Vilka främmande trupper var det som kom först

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

till Angola? Det skulle vara intressant att få höra det, eftersom Rune Ångström inte har nämnt det. Hela södra provinsen i Angola är ockuperad av sydafrikanska trupper. Det finns också en banditrörelse i Angola, UNITA, som får stöd från Sydafrika. Denna rörelse sprider död, förintelse och förstörelse i Angola och förhindrar att landet får använda sina resurser till utveckling i demokratisk riktning, osv. Är det dessa sydafrikanska trupper Rune Ångström syftar på, eller är det några andra? Angolas regering har inte begärt att dessa trupper skall befinna sig i Angola.

Däremot finns det kubanska trupper i landet, det är riktigt. Men de har kommit dit på uttrycklig begäran från den angolanska regeringen och inte av någon annan anledning. När Sydafrika upphör med sin aggression mot Angola, då kommer också de kubanska trupperna att försvinna från Angola. Jag tycker att det skall vara någon objektivitet också i Rune Ångströms agerande.

Jag kan mycket väl hålla med Margaretha af Ugglas om att socialistiska u-länder har begått fel när det gäller jordbrukspolitik, att man har för mycket byråkrati osv. Men dessa länder är inte sämre än att de kan rätta till dessa fel. Inte minst Vietnam har rättat till sådana fel, vilket har resulterat i en mer dynamisk utveckling. Men bara på grund av att länderna begått fel behöver de inte införa någon marknadsekonomi.

Jag vill ställa en fråga till Margaretha af Ugglas när det gäller bönderna på den indiska landsbygden: Har den indiska marknadsekonomi gjort situationen bättre för dem? Både Margaretha af Ugglas och jag har suttit i utrikesutskottet och fått en föredragning om detta. Av denna föredragning kan man dra slutsatsen att bönderna på den indiska landsbygden är nära nog livegna. Detta kan man inte säga om bönderna på kollektiven i Vietnam.

Anf. 14 STURE KORPÅS (c) replik:

Fru talman! Beträffande de 400 miljonerna som betalningsbalansstöd vill jag säga att oppositionen avvisar dem därför att regeringen inte alls talar om hur pengarna skall användas. Majoriteten i utskottet, där Bertil Måbrink ingår, försöker sig på att precisera användningsområdena, men man lyckas inte bättre än att man "utgår från att regeringen överväger betalningsbalansstödet närmare utformning och redovisar sina slutsatser härav i den kommande budgetpropositionen". Vad Bertil Måbrink här gör är alltså att han går med på regeringens förslag och uttrycker förhoppningen att regeringen nästa år skall tala om hur dessa pengar skall ha använts det här året.

Nej, anledningen till att Bertil Måbrink har gått på detta är att han i utrikesutskottet liksom i kammaren måste uppträda som ett stöd för socialdemokraterna; annars blir det ingen socialdemokratisk majoritet vare sig i utskottet eller i kammaren.

Anf. 15 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Bertil Måbrink frågar mig vilka utländska trupper jag talar om då det gäller inblandningen i Angola. Jag trodde att jag hade preciserat det

ganska tydligt. Det var de kubanska trupperna, och det var överdimensioneringen av sovjetiska rådgivare i Angola.

Jag försvarar inte på något sätt Sydafrikas agerande dels inne i det egna landet, dels gentemot sina grannstater. Det är en fara för freden och den fredliga utvecklingen totalt i hela det här området – och det har vi klargjort i flera andra debatter.

Däremot kan jag inte förstå att Bertil Måbrink kan försvara att Cuba har skeppat över trupper till en annan kontinent och aktivt deltar i kriget där. Inte menar väl Bertil Måbrink att de kubanska trupperna i Angola bidrar till fred och politisk balans i landet? Är det Bertil Måbrinks objektiva syn på detta problem? Jag vill ha svar på den frågan.

Anf. 16 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Ja, jag tror att den indiske bonden har hjälpts av marknads-ekonomi. Jag tror också att Indien som nation har hjälpts av den. Man är numera självförsörjande med livsmedel och behöver icke konkurrera med öststaterna på livsmedels- och spannmålsmarknaden.

Däremot tror jag att kvardröjande feodala strukturer fortfarande gör det svårt för den indiske bonden.

Anf. 17 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Det är bara att titta i utrikesutskottets betänkande som vi nu behandlar, Sture Korpås, och i alla de reservationer som jag har avgivit där. Jag är ingen stödtrupp till någondera sidan. Men självfallet tycker jag att den socialdemokratiska biståndspolitikerna i många stycken är bättre än den ni står för. Det är ju bara att läsa era reservationer, som omöjliggör för mig att över huvud taget tänka mig något stöd till den sidan.

När det gäller betalningsbalansstödet har utskottet gjort följande precisering: "Betalningsbalansstödet är biståndspolitiskt motiverat och bör som sådant självfallet underordnas de fyra biståndspolitiska målen." Det är en mycket klar precisering, och det tror jag Sture Korpås erkänner om han nu är riktigt ärlig.

Vad är de fyra biståndspolitiska målen? De är resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling. Därför har jag ställt upp på det här betalningsbalansstödet.

Det är bra, Rune Ångström, att vi nu också fick klämma fram att Rune Ångström tar avstånd från Sydafrikas aggressivitet mot Angola. Det faktiska, historiska, förhållandet är ju att när MPLA lyckades erövra självständigheten för Angola så kastade sig Sydafrika över detta sargade land och dess trötta människor. De begärde då hjälp. De gick först till Algeriet, de gick till Jugoslavien och i tredje omgången gick de till Cuba – och begärde hjälp för att kunna få behålla sitt oberoende och sin självständighet. Därmed skall Rune Ångström få svaret: Jag anser fortfarande att den kubanska närvaron i Angola är ett bidrag för att bevara Angolas självständighet och oberoende.

Det krav man skall ställa i detta sammanhang är att Sydafrikas rasistregim

Onsdagen den
17 april 1985

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

upphör med sin fruktansvärda aggression emot Angola, men också emot de andra frontstaterna. Det är det primära och viktiga. När vi har åstadkommit det, då blir det också lugn och stabilitet och fredliga förhållanden i hela södra Afrika, till välgång för alla de människor där som så väl behöver denna fred för att bygga upp och utveckla sina respektive länder.

Förste vice talmannen anmälde att Rune Ångström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 18 STIG ALEMYR (s):

Fru talman! Efter mig på talarlistan står utrikesminister Bodström, och jag utgår från att utrikesministern kommer att redovisa den socialdemokratiska synen på biståndspolitiken i stort och situationen i tredje världen. Det finns för mig ingen anledning att göra detta – det räcker med att en talare från mitt parti gör det. Jag kommer därför, fru talman, att inskränka mig till att ta upp en del av de frågor som oppositionsföreträdarna har varit inne på, och jag presenterar där utrikesutskottets syn.

Nu är den här debatten, fru talman, litet förvirrad, därför att den gäller en lång rad olika frågor och de tas upp av olika talare. Vi har en arbetsfördelning inom partierna, så att flera av de frågor som oppositionsföreträdarna tidigare tagit upp här i talarstolen kommer att behandlas av kolleger till mig i min utskottsgrupp. Jag tar sålunda av det skälet exempelvis inte upp Vietnamfrågan; den kommer Sture Palm senare att behandla. Om det alltså är punkter som jag inte berör, så kommer det inte an på oartighet mot oppositionens företrädare utan det kommer an på att vi har denna interna arbetsfördelning.

Utskottet tillstyrker i stort sett budgetpropositionen. Det föreligger två undantag. En utgiftspunkt som heter Försöksverksamhet och metodutveckling får en ökning med 17 miljoner enligt utskottsbetänkandet, och till enskilda organisationer anvisas 12 miljoner mera än budgetpropositionen föreslagit. Det är i enlighet med SIDA:s förslag. De pengarna tas från u-krediterna. Detta är de enda förändringar i budgetpropositionen som utskottsmajoriteten föreslår. Det betyder att vi nu tillstyrker att Sverige för ett kommande budgetår skall anvisa 8 060 milj. kr. till bistånd åt de fattiga människorna ute i världen.

När jag lyssnat på den här debatten har jag funnit att flera av talarna varit mjuka i sin framtoning, med ett väsentligt undantag: Margaretha af Ugglas. Hon gick till ett frontalangrepp mot den socialdemokratiska regeringens biståndspolitik och talade om kravlöshet, om för stor frikostighet, om att vår politik på ett genant sätt har kört fast osv. Detta föranleder mig att rikta några frågor till Margaretha af Ugglas.

Det är ju så att skillnaden mellan moderata samlingspartiet och de andra borgerliga partierna i detta betänkande är större än skillnaden mellan det socialdemokratiska partiet å ena sidan och centerpartiet och folkpartiet å den andra sidan. Ni moderater vill minska biståndet med 10 %, dra ner det med över 800 miljoner i förhållande till de andra partierna.

Den första frågan är: Hur stort blir biståndet i nästa års budgetproposition,

om vi får en borgerlig regering efter valet i höst? Det är en stor och betydelsefull post, där svenska folket har rätt att få veta vad som är regeringsalternativet jämfört med det som gäller i dag.

Det talas som sagt om kravlöshet och om frikostighet och om att vi har kört fast. Den andra frågan är då: Varför gjorde ni ingenting för att förändra vår biståndspolitik under de sex år som ni och de andra borgerliga partierna hade inflytandet över den i regeringsställning? Är det just nu, under de två åren efter regeringsskiftet, som kravlöshet, för stor frikostighet och fastkörande har inträffat? Sanningen är ju den att ni allihopa var totalt handlingsförlamade under de sex borgerliga regeringsåren. Då hade ni chansen att dirigera om det svenska biståndet, om ni inte tyckte att det var bra som det var. Men ni körde vidare, ni band oss för det stora Kotmaleprojektet, som var utomordentligt tvivelaktigt. Det förekom inte i vanlig ordning diskussioner, och biståndsmyndigheten var inte inkopplad, osv.

Vi föredrar att själva avgöra om vår politik är genant. Vi för en konsekvent biståndspolitik, och vi är beredda att göra de justeringar i biståndspolitiken som kan föranledas av de erfarenheter som vi skaffar oss och den ökade kunskap vi får om tekniken när det gäller biståndet. Det talas ju mycket om biståndets effektivitet. Tillsammans med flera av denna kammars ledamöter har jag, antingen som ledamot av SIDA:s styrelse eller som medlem av riksdagens utrikesutskott, sett biståndsprojekt ute i världen som är mycket dåliga, som är skandalöst misslyckade. Det är klart att vi skall kritisera, om det finns skäl att göra det. Men vi har ju också många projekt som är mycket bra. Om det talas det mycket litet. Någon nämnde bl. a. markvårds- och vatteninsatser. Mycket är bra, men det är klart att när vi finner att en viss teknik inte har lyckats, skall vi revidera den. Det är vi också beredda att göra. Därför sker det också en successiv förändring av biståndet. Kraven på mottagarländerna ökar i betydande utsträckning, osv. Men det var ju under er regeringstid, Margaretha af Ugglas, som den famösa ananas-jos-fabriken i Bangladesh fick klarsignal. Där släpptes det till 33 milj. kr. för byggandet av en fabrik, som nu står där utan att kunna användas. Man glömde nämligen att ta reda på om det fanns råvara. Så nära i tiden har sådana skandaler på u-hjälpens område kunnat inträffa, utan att ni har sagt ett ord om saken: det var bäst att hålla tyst så länge som möjligt, eftersom det skedde under den borgerliga regeringstiden.

Frågan om landramarna har en stor tyngd i debatten. Jag förstår det, eftersom det här finns utrymme för diskussion. Jag har aldrig sagt att en viss teknik skall gälla för all framtid. Riksdagen begärde också förra året att få se över frågan om landramarna för att man om möjligt skulle kunna åstadkomma ett flexiblarare landramssystem. SIDA gjorde en utredning, varefter det också har företagits vissa justeringar. Landramssystemet är därför mindre låst än tidigare.

En stor biståndspolitisk utredning har också varit föremål för diskussion. Jag vill, fru talman, inte utesluta att det så småningom kan bli nödvändigt med en övergripande biståndspolitisk utredning. En sådan utredning har gjorts ungefär vart tionde år, och det är väl inte fel att fortsätta på det sättet.

Nr 120

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

Jag vill emellertid erinra om att flera av de saker som skulle utredas i den stora utredningen redan har utretts i separata utredningar, bl. a. frågan om landramarna, frågan om biståndsadministrationen och frågan om de enskilda organisationernas kapacitet att ta emot bistånd. När det gäller den senare frågan pågår det för närvarande en utredning. Vi har valt tekniken att utreda delar av biståndet i stället för att ha en stor biståndspolitisk utredning. När ni driver den här frågan så hårt är det bara därför att ni måste försöka hitta några punkter där ni är överens. Det gäller hela den svenska politiska debatten just nu. När de borgerliga partierna är djupt splittrade försöker de att plocka fram detaljer där de är överens. Det är naturligtvis lysande att kunna vara överens om att man vill ha en biståndspolitisk utredning. Därmed har jag – jag upprepar detta – inte för all framtid tagit avstånd från tanken på en sådan utredning. När det blir nödvändigt med en utredning skall vi naturligtvis tillsätta en.

Det görs också stor affär av frågan om den tidigare anslagsbeteckningen Miljö, markvård, energi. Anslagsposten fanns alltså tidigare, men har nu ersatts med andra beteckningar. Det är klart att jag inte kan säga att den absoluta sanningen ligger i en viss beteckning på ett anslag. Det finns möjligheter att döpa anslagsrubrikerna på olika sätt. Det viktigaste är, och det kunde vi väl vara överens om, att pengarna verkligen går till de insatser som döljer sig under anslagsrubriken. Det satsas i stor utsträckning på markvård, på energifrågorna och på miljöfrågorna. Vi fäster stort avseende vid dessa frågor och använder pengar från andra anslagsrubriker till detta, främst landramarna, men härutöver finns pengar under den nya anslagsrubriken Försöksverksamhet och metodutveckling. När vi sålunda inte behåller den tidigare anslagsposten är det inte ett uttryck för en nedvärdering av de problem som döljer sig under den rubriken.

Det har också talats om samordning av biståndet för att få det mer effektivt. Och det är jag den förste att i tal efter tal stå upp och säga. Vi kommer från Bangladesh med SIDA:s styrelse. Det visar sig att det står ett otal länder och organisationer i kö för att komma in med pengar i bistånd. Man har inte lyckats, för man har inte kunnat hitta lämpliga användningsområden för pengarna. Det är naturligtvis en klar brist på koordinering när det gäller biståndet till det landet. Det gäller också andra länder. Det vore bra om vi kunde hitta effektivare metoder för samordning, så att inte vissa åtgärder kommer till stånd på ett mindre bra sätt. SIDA:s styrelse upptäckte t. ex. ett sjukhus med gott om läkare och annan personal, men utan utrustning. Det är klart att om insatserna kunde samordnas så att utrustning också kom dit, så att sjukhuset kunde fungera, skulle det vara en framgång. Det måste vara målet i allt vårt arbete. Vi måste eftersträva – och det är ett svar till Bertil Måbrink, som frågade vad vi menade med effektivitet – att pengarna kommer till användning på ett sådant sätt att de verkligen når ut till människorna och inte blir sittande i flaskhalsen.

Vi har en nordisk samordningskommitté, Nordiska rådgivande kommittén för bistånd, med parlamentariker. Jag är ordförande i år i den gruppen. Vi kommer att vid ett sammanträde i juni månad gå igenom de länder där de

nordiska länderna tillsammans bedriver biståndsverksamhet och se om det finns möjligheter att öka samordningen av våra insatser så att största möjliga effektivitet uppnås.

Det har också sagts några ord om befolkningsfrågorna. Jag vill bara säga litet grand om dem. Där är också Bangladesh ett allvarligt, gripbart och gripande exempel, med en fruktansvärd överbefolkning som gör att all standardstegring döljs eller försvinner i skuggan av befolkningsutvecklingen. Där har man gjort insatser som är etiskt utomordentligt tveksamma. Det visar hur svårt detta är. När man betalar folk för att de steriliserar sig eller betalar agenter som går ut och säljer sterilisering åt dessa människor, är det naturligtvis inte i överensstämmelse med vårt sätt att se på detta. Det är i konflikt med grundläggande mänskliga rättigheter. Det är en etik vi inte kan acceptera, men ändå, som jag sade i riksdagens utrikespolitiska debatt, måste befolkningsfrågorna på något sätt angripas; annars är mycket, kanske det mesta, av biståndet nästan meningslöst. Då kommer inte de fattigaste människorna att få hjälp, och det innebär heller inte att vi medverkar till någon höjning av människornas standard ute i världen.

Jag vill till sist, fru talman, nämna litet grand om betalningsbalansstödet och om de mänskliga rättigheterna. Betalningsbalansstödet har majoriteten av utskottet tillstyrkt, och gjort det med en rad preciseringar. Dem har Bertil Måbrink redan läst upp, och jag har ingen anledning att upprepa dem. Men det är inte så som Sture Korpås sade, att bara de raderna som Sture Korpås läste upp var de som hade fångat Bertil Måbrink i fällan och gjort att vi fick majoritet för detta förslag. Utskottet tyckte att förslaget var ofullständigt preciserat i propositionen och att det därför fanns anledning att göra ytterligare preciseringar. Och vi har gjort det på en hel sida, vilket jag ber de ärade kammarledamöterna att ta del av.

Skuldskrisen är kanske det svåraste problemet i en lång rad av dessa länder. Är det inte litet konstigt att vi inte skulle kunna vara överens om att försöka hitta en form för att hjälpa dessa länder ur sin skuldskris, genom att ha någon form av anslag som vi hjälper dem att betala skulder med? Jag är egentligen mycket överraskad över att detta är en av de stora stridsfrågorna i den här debatten. Det hade varit ganska rimligt att på den här punkten komma överens, samtidigt som det står i propositionen att man bör eftersträva att också andra länder finner ungefär samma vägar, så att vi gemensamt, på bred front kan hjälpa de fattiga länderna att bli av med sina stora skulder.

När det gäller de grundläggande mänskliga rättigheterna finns det, fru talman och ärade ledamöter, många regimer i världen som vi i vårt land inte är beredda att acceptera. Vi är medvetna om att den svenska demokratin och den nordiska demokratin i dess olika former inte omedelbart kan planteras ut i tredje världen. Det är självklart. Många regimer kränker, på ett sätt som vi tycker är avskyvärt, de mänskliga rättigheterna. Då gör man det lätt för sig genom att säga: Ta bort biståndet, den där regimen tycker vi inte om!

Jag vill gärna upprepa vad jag sade för ett år sedan, i förra årets biståndspolitiska debatt: Det är inte till regeringarna vi ger pengar. De stackars människorna, som dör i torkan, som dör i sjukdomar därför att man

saknar resurser och medicin att bota dem, barnen som sitter med uppsvällda magar och skriker, vet inte ens vad regeringen heter. De har ingen aning om dess politiska färg. De har ont och de är hungriga. Och det är till dem den svenska solidariteten vänder sig. Det är till dessa människor det svenska biståndet skall gå.

Fru talman! Om vi kan förbättra den ekonomiska situationen, om vi kan hjälpa dessa människor i fråga om utbildning, om vi kan förstärka kvinnornas ställning, t. ex., är det i och för sig medel att nå fram till bättre demokratiska förhållanden och till ökad respekt för de grundläggande mänskliga rättigheterna. Vad vi än har för oss i det internationella samarbetet, skall naturligtvis den väsentliga utgångspunkten vara att varje enskild människa har ett egenvärde, och det skall vara vår strävan att slå vakt om detta, att hjälpa alla människor att få leva ett liv i mänsklig värdighet.

Anf. 19 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Stig Alemyr har alldeles rätt när han säger att jag är kritisk mot socialdemokratisk biståndspolitik. Den är fastlåst. Det finns inget tecken på omprövning inför Bai Bang eller ananasfabriker. Den fortsätter sin regimorientering, sin kravlöshet.

Nu tillkommer t. o. m. betalningsbalansstödet, som faktiskt inte ens utrikesutskottets majoritet vet hur det skall användas! Vad säger Stig Alemyr om riksrevisionsverkets kritik av importstödet? Det kommenterar han inte!

Jag håller med utrikesutskottets ordförande: Det hände för litet under den borgerliga tiden. Men det hände ändå något: Miljö- och markvårdsanslaget infördes, programmet till Cuba avslutades, landramen till Vietnam sänktes och posten som biståndsinspektör inrättades.

Vad hände sedan, när socialdemokraterna återkom till kanslihuset efter valet 1982? Jo, miljö- och markvårdsanslaget avskaffades, posten som biståndsinspektör avskaffades och anslaget till Vietnam höjdes. – Jag vet inte om utrikesutskottets ordförande tycker att detta var ett bra initiativ.

Den nyorientering som vi borgerliga är överens om finns väl uttryckt i utrikesutskottets sammanfattning av betänkandet, och jag tror att Stig Alemyr väl känner till den. Vad beträffar biståndsanslaget har jag redan sagt här i kammaren att när effektiviteten i biståndet höjs, när nyorientering är genomförd, när biståndet bättre når fram till dem som vi vill hjälpa, då vill vi moderater också öka biståndsanslaget.

Anf. 20 STURE KORPÅS (c) replik:

Fru talman! Utskottets värderade ordförande ställde en serie frågor, i första hand till Margaretha af Ugglas, men gick sedan över till att kommentera för de tre borgerliga partierna gemensamma reservationer.

Jag vill börja med att kommentera en fråga som ställdes direkt till Margaretha af Ugglas men som inte enbart berör henne. Stig Alemyr frågade: Hur stort blir biståndet om det blir en annan majoritet efter valet till hösten? Jag kan försäkra Stig Alemyr att biståndet kommer att förbli minst 1 % av bruttonationalinkomsten. Ordföranden i utrikesutskottet är lika

medveten som jag om att det med den teknik vi i dag använder är svårt att placera biståndet vettigt. De förslag som oppositionspartierna gemensamt har framlagt om en förändring av bl. a. landprogrammeringstekniken kommer att göra det möjligt – i varje fall efter hand – att placera biståndet. Då blir det – det är jag övertygad om – möjligt också för moderaterna att acceptera enprocentsnivån.

Så en liten kommentar om betalningsbalansstödet. Det är riktigt, som utskottsordföranden säger, att utskottet använder en sida till att förklara hur utskottet tänker sig att det skall användas. Men jag vidhåller att det också är ett tecken på att man inte vet hur regeringen har tänkt sig att det skall användas. Det är väl därför som utskottsmajoriteten lägger till – jag är tvungen, fru talman, att dra det en gång till – att man utgår från att regeringen överväger betalningsbalansstödet närmare utformning och redovisar sina slutsatser härav i den kommande budgetpropositionen. Man ber alltså att regeringen nästa år skall tala om hur den hade tänkt sig att årets anslag skulle användas. Av sina egna skall man höra det! Så elak förmår inte ens oppositionen vara när den avvisar anslagsförslaget.

Anf. 21 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag är tacksam att utskottets ordförande trots allt mera betonade det som förenar än det som skiljer. Det är ju de praktiska frågorna när det gäller hur vi fördelar biståndet som det råder skilda meningar om, och de tål ju att diskuteras.

Stig Alemyr frågade vad som hände under den borgerliga regimens tid och sade att det då fanns en handlingsförklaring. Jag vill bara konstatera att den handlingsförklaringen inte var större än att vi under hela denna tid uppfyllde enprocentsmålet. Det var först när den kraftfulla socialdemokratiska regeringen tillträdde som vi sänkte biståndet under det strecket.

Stig Alemyr tog fram Kotmaleprojektet. Det förekom formella brister i handläggningen av det – all right. Men jag vill säga att Kotmale var ett av våra mest lyckade misslyckanden. Det är ett projekt som nu är i det närmaste färdigt – invigningen kommer väl att ske under sommaren. Det har av granskare från SIDA betecknats som ett av våra mest lyckade biståndsprojekt.

Beträffande den biståndspolitiska utredningen säger Stig Alemyr att vi har haft sådana med tidsintervall på ungefär tio år. Det finns ingenting som säger att just den tidsintervallen skulle vara den rätta. Närhelst det finns behov av att ompröva hur u-hjälpen skall fördelas bör vi låta utreda bättre former. Vi anser från oppositionen att den tiden nu är inne. Vi behöver en snabb, målinriktad utredning som tar upp de här problemen. Det är ingen taktik från vår sida, utan det är uttryck för omsorg om u-landshjälpen.

Att man tog bort anslaget när det gällde miljö, markvård och energi betraktar vi som en olycklig politisk markering. Stig Alemyr säger att vi är ense om att pengar bör avdelas för ändamålet, men då frågar jag: Vad fanns det för anledning att ta bort rubriken som angav till vilket ändamål anslaget skulle gå?

Bakom demokratimålet, slutligen, ligger den filosofin att det inte går att nå effektivitet i en humanitär och ekonomisk hjälpsats till ett folk som förtrycks och där de mänskliga rättigheterna inte respekteras. Det är också en betydande risk att den svenska u-hjälpen under sådana omständigheter av en förtryckarregerim begagnas i deras propaganda för att förstärka förtrycket av det egna folket.

Anf. 22 STIG ALEMYR (s) replik:

Fru talman! Margaretha af Ugglas vill inte tala om för oss hur stort biståndet blir i nästa budgetproposition, om det blir en borgerlig regering i höst. Hon säger att när man har uppnått vissa mål, kan man gå upp till 1 % av BNI. Men då skall ni ju först utreda dessa frågor, och innan ni hinner rätta till vad ni anser är galet går det flera år. Nu valde utskottets vice ordförande, Sture Korpås, i stället att tala om att det blir 1 %. Det betyder att vi har fått reda på att i en mycket avgörande del av regeringspolitiken mittenpartierna nu kommer att köra över moderaterna. Kan moderaterna vara med i en regering där de övriga regeringspartierna ökar en anslagspost med kanske 1 miljard kronor? Det är en utomordentligt märklig situation, som jag aldrig tidigare har hört talas om.

Margaretha af Ugglas vill alltså någon gång i framtiden höja bidragsbeloppen, medan Sture Korpås säger sig vilja göra det med detsamma. Jag undrar om inte väljarna vill ha klarare besked huruvida Margaretha af Ugglas moderater vill ingå i en regering där de på detta skändliga sätt blir överkörda av de andra borgerliga partierna.

Jag frågade tidigare vilka stora insatser som gjordes under de sex borgerliga åren för att omorientera det svenska biståndet. Margaretha af Ugglas räknade bara upp några detaljer, som väl knappast kunde sägas vara exempel på en omorientering av biståndet. Ni hittade på en rubrik om miljö etc. Verksamheten har inte minskat på det området sedan dess. Inte heller det kunde väl sägas vara en omorientering av det svenska biståndet.

En biståndsinspektörstjänst inrättades, och inte heller det kunde sägas vara en påtaglig insats för omorientering av biståndet. I dag sitter två personer i UD och utvärderar biståndet. Vi gör, som jag sade tidigare, vad vi kan för att det skall bli så bra som möjligt. Att det finns en person som kallas biståndsinspektör eller att man i annan ordning försöker utvärdera verksamheten innebär inte någon förändring av biståndsinsatserna.

Margaretha af Ugglas sade att det inte var riktigt så mycket som hon hade hoppats på. Nej, det var tydligen någon annan som satt och bromsade nyorienteringen i den gamla borgerliga regeringen. Det hände ingenting – det kan vi tydligen vara ense om.

Till Rune Ångström vill jag säga att vi ansåg att Kotmaleprojektet, när det tillkom, var felaktigt. Det är möjligt att vi skulle ha kunnat använda de pengarna på ett för det landet bättre och effektivare sätt. Men nu när projektet är färdigt vill också jag intyga att det är ett väl genomfört projekt. Det finns ingen anledning att kritisera den nu färdiga anläggningen, där svenska industrier tillsammans med den srilankesiska regeringen gjort

utmärkta insatser för att nå ett bra resultat. Det vill jag gärna ha sagt för att på den punkten undvika alla missförstånd.

Beträffande biståndsbalansstödet vill jag säga att när utskottet på en hel sida säger hur man anser att det skall användas, då är det naturligtvis på vanligt sätt en anvisning till regeringen, som måste rätta sig därefter.

Anf. 23 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Jag är förvånad över att utrikesutskottets ordförande bagatelliserar så viktiga frågor och principer för biståndet som en utvärdering innebär. Jag tror att för biståndsviljan hos svenska folket är kontroll och utvärdering av att biståndsmedel används väl en viktig punkt.

Utrikesutskottets ordförande bagatelliserar också en så viktig princip som att svenskt bistånd inte får utgå till krigförande länder. Det faktum att landprogrammet till Cuba avslutades hade att göra med att Cuba hade legotrupper i en lång rad länder. Jag tror inte att svenska folket tycker att det är bra. Jag är således förvånad över att utskottets ordförande bagatelliserar så viktiga frågor.

Jag tror inte att Stig Alemyr behöver oroas för en borgerlig regeringskris i fråga om u-hjälpen. Det allra viktigaste är att vi är ense om en nyorientering av biståndet på en lång rad väsentliga punkter. Jag tror att vi också skall kunna komma överens om biståndsanslagen. Själv har jag deklarerat vår uppriktiga vilja för kammaren att när biståndet får en bättre inriktning, där vi känner att det gör nytta, då är vi beredda att höja biståndsanslaget.

Anf. 24 STURE KORPÅS (c) replik:

Fru talman! Bara en kort kommentar beträffande betalningsbalansstödet. Det är naturligtvis riktigt, som utskottets ordförande säger, att det som nu står i betänkanudet är en tillsägelse till regeringen om hur stödet skall användas. Men det går ju inte att komma ifrån att det samtidigt är en tillsägelse till regeringen att den inte borde komma med anslagsposter utan att tala om hur den själv har tänkt sig att pengarna borde användas.

Anf. 25 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara kort kommentera regeringsalternativet då det gäller biståndet. Jag anser att efter den deklaration som Margaretha af Ugglas gjorde i replikskiftet med mig tidigare i debatten står det klart, att i händelse av en borgerlig seger i det kommande valet kommer biståndsmålet på 1 % att bibehållas.

Vi kommer att tillsätta en snabbutredning beträffande de biståndspolitiska målen och medlen och med den som grund uppfylla enprocentsmålet.

Anf. 26 STIG ALEMYR (s) replik:

Fru talman! Nu har även folkpartiets företrädare i utrikesutskottet talat om att moderaterna måste ge sig för de andra och inte lägga sig under 1 % av BNI.

Det konstiga är att Margaretha af Ugglas inte talar om detta. Enprocents-

målet skall, säger hon, återställas först sedan det har gjorts utredningar och en omorientering av biståndspolitikerna.

Det är alltså företrädare för mittenpartierna som nu bestämmer, och det betyder i praktiken att moderaternas besparingsförslag inte är värda ett skvatt. Det är bara luft alltihop, och syftet är att man vill låtsas vara mera besparingsivrare än de andra partierna. Nu har vi fått en borgerlig deklARATION där det sägs att man inte bryr sig ett dugg om moderaterna på den punkten. Man kör helt enkelt över dem.

Sedan vill jag säga till Margaretha af Ugglas att om jag nu har uppfattats så att jag bagatelliserar vikten av att utvärdera biståndet, då har jag grovt missförstått. Jag hoppas att ingen annan uppfattade mig så.

Jag har sagt att det innebär inte bättre utvärdering att man har en biståndsinspektör än att man på annat sätt, med flera befattningshavare, försöker utvärdera biståndet. Det görs i utrikesdepartementet. Man har valt en annan teknik än denna enda tjänst. Det innebär ingen bagatellisering. För mig är en utvärdering av biståndet utomordentligt betydelsefull.

Jag har heller inte bagatelliserat frågan om bistånd till krigförande länder, utan jag sade inledningsvis att kolleger till mig kommer att ta upp andra punkter i betänkandet, med hänsyn till den ärendefördelning vi har gjort inbördes. Det var skälet för mig att inte ta upp den problematiken.

Jag tycker att det är djupt allvarligt i och för sig när länder som mottar svenskt bistånd för krig i andra länder. Jag tycker att det är djupt allvarligt när länder över huvud taget, antingen de får bistånd eller inte, för krig i andra länder. Det ingår i vår utrikespolitik i andra sammanhang att försöka förhindra de brotten mot andra människor och mot mänskliga rättigheter.

Anf. 27 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Under en 25-årsperiod har Sverige avsatt mer än 100 miljarder kronor i bistånd till u-länderna. Tidigare än i något annat land uppnåddes enprocentsmålet för biståndet. Trots budgetproblemen håller regeringen fast vid detta mål. I år föreslås en ökning av biståndet med mer än 1 miljard kronor. Det står i stark kontrast till den restriktivitet som i övrigt präglar statsbudgeten.

Skälen för regeringens förslag är tungt vägande. Bland dessa skäl vill jag främst nämna den djupgående försörjningskris som drabbat stora delar av Afrika och de fattigaste u-ländernas akuta skuldsituation. En betydelsefull nyhet på det biståndspolitiska området är ett särskilt anslag för betalningsbalansstöd.

För länderna söder om Sahara har utlandsskulden i förhållande till exportintäkterna stigit från 90 % till 250 % mellan 1973 och 1983. Skuldåterbetalningarna uppgår i genomsnitt till en fjärdedel av exportintäkterna. För många av våra mottagarländer är denna siffra ännu högre. I Tanzania skulle minst 70 % av exportintäkterna behöva användas för amorteringar och räntor. Ytterligare 70 % skulle behöva användas för import av olja. Det är en ekvation som inte går ihop.

Många av u-ländernas regeringar genomför nu särskilda program för att

hindra levnadsnivån från att falla ytterligare och för att återvinna balans i utrikesbetalningarna. Omställningen är smärtsam, men ännu svårare och mer drastiska åtgärder kan komma att krävas under kommande år, om en omläggning av politiken skjuts på framtiden.

För att stödja denna process riktas alltmer desperata vädjanden till i-länderna om internationella bidrag till långsiktiga lösningar av betalningsproblemen. Det nu föreslagna betalningsbalansstödet skall kunna användas till lindring av skuldbelastningen för länder med de mest akuta problemen och därmed snabbare återge deras ekonomier expansionskraft.

I dag börjar ett av Världsbanken och Internationella valutafonden sammankallat möte om u-ländernas skuldproblem. Sverige och de övriga nordiska länderna kommer där att rikta uppmärksamheten speciellt på de afrikanska ländernas situation.

Betalningsbalansstödet skall användas uteslutande för utvecklingsändamål och handläggas i de former som är de gängse för biståndsärenden. Det betyder att SIDA och BITS kommer att lämna förslag till insatser. De skall också administrera stödet. Regeringen fattar sedan beslut i vanlig ordning.

För några år sedan tydde undersökningar av biståndsopinionen på en fallande biståndsvilja. I dag visar särskilt yngre åldersgrupper ett ökat intresse för utvecklingshjälp.

Människors offervilja och engagemang för u-ländernas villkor gör det viktigt att kunna redovisa sådana resultat av hjälparbetet att stödet för biståndet består. Det är samtidigt nödvändigt att klargöra att biståndet inte kan begränsas till förnödenheter för att ytterligare några månader hålla svältande människor vid liv. Om katastrofen inte skall upprepas, måste vi också få möjlighet att hjälpa de drabbade människorna att åter skapa trygga livsmöjligheter. Vi måste angripa krisens orsaker med hjälp av långsiktigt utvecklingssamarbete.

Under 1970-talet överskattades möjligheterna till ekonomisk tillväxt, en överskattning som i sin tur ledde till alltför många kapital- och importkrävande projekt. Å andra sidan underskattades svårigheterna att utan ändringar överföra västerländsk teknologi till utvecklingsländer.

Sverige såväl som andra givarländer genomför nu i samarbete med mottagarländerna en mycket omfattande omläggning av sitt bistånd i fråga om både mål och metoder.

Utvecklingsprojekten inriktas nu i allt större utsträckning på att förbättra produktion och distribution av livsmedel, hindra miljöförstöring och stimulera till lokala initiativ. Det i och för sig blygsamma målet är att göra det möjligt för Afrikas folk att inom detta århundrade återuppnå den levnadsnivå som rådde när krisen började.

Fru talman! Vår akuta katastrofhjälp kommer att integreras bättre med det reguljära utvecklingsbiståndet. Större vikt läggs vid att det långsiktiga utvecklingsbiståndet inriktas på att angripa katastrofernas mer djupgående orsaker, bl. a. genom ökade insatser för mark- och skogsvård och vattenförsörjning på landsbygden.

Av det totala biståndsanslaget går knappt 30 % till multilaterala program

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

och drygt hälften till bistånd genom SIDA. Dessa båda budgetposter har under årens lopp ökat i ungefär samma takt.

Påslagen på landramarna är i år förhållandevis små. Därför minskar andelen landprogrammerat bistånd i SIDA:s anslag något. Landprogrammeringen utgör emellertid alltjämt grunden för det svenska bilaterala biståndet. Den är nödvändig för att ge mottagarsidan ett inflytande på projektval och är samtidigt uttryck för långsiktigheten i våra åtaganden. Med de anpassningar som skett för att göra landramstekniken mer flexibel finns det numera stora möjligheter att vid torka eller andra katastrofer snabbt ändra inriktningen på samarbetet.

Som exempel på vad jag nu sagt vill jag nämna att SIDA i Etiopien planerar en långsiktig insats för livsmedelsförsörjning och markvård. Finansieringen kommer att ske såväl genom landramspåslaget som katastrofanslaget.

Önskan att ha handlingsfrihet att omfördela mellan länderna är ett av skälen till att regeringen föreslår att katastrofanslaget ökar. Det innebär ingen nedprioritering av programländerna, eftersom största delen av katastrofanslaget för närvarande används för dem, men det innebär ökad tonvikt på snabba insatser vid omedelbara behov.

Systemet med landprogram har nyligen behandlats i en särskild SIDA-utredning. Som planeringssystem har landprogrammeringen stora fördelar. Den började tillämpas av Sverige och många andra givarländer liksom av FN i slutet av 1960-talet som en reaktion mot det tidigare projektrinriktade biståndet. SIDA:s utredning pekar bl. a. på hur landprogrammeringen under den tid systemet tillämpats behållit sin grundstruktur men samtidigt kunnat anpassas till utvecklingen i olika länder.

För att på bästa sätt bistå de mottagarländer som hamnat i en försörjningskris har importstödet ökat. Stödformen är flexibel och ändamålsenlig, inte minst i länder som är i behov av snabba leveranser för att möta akuta försörjningsproblem. Det bör inriktas på enklare varor och standardiserade produkter, som mottagaren har godtagbar kapacitet att hantera och tillgodogöra sig.

Samtidigt finns ett behov av att tillämpa fastare beredningsformer för importstödet. I fortsättningen kommer årliga importstödsplaner att utarbetas för alla mottagarländerna. Dessa åtgärder bör öka importstödet effektivitet.

Fru talman! De enskilda organisationerna har, särskilt i katastrofdrabbade områden, visat sig vara den bästa vägen att nå fram till nödlidande eller behövande grupper i u-länderna. Under 1984 kanaliserades 40 % av katastrofbiståndet genom dessa organisationer.

De enskilda organisationerna står friare än de statliga biståndsorganen när det gäller att pröva nya metoder, småskalig teknologi och beslutsformer som ger utrymme för folklig medverkan. Dessa organisationer utgör ofta spjutspetsar för övrigt bistånd och kompletterar på ett effektivt sätt de biståndsinsatser som görs av statliga biståndsorgan.

Regeringen följer med stort intresse det växande internationella solidari-

tetsarbete som bedrivs av folkrörelserna med syfte att stärka demokratin villkor i u-länderna.

Vi måste samtidigt inse att detta är en långsam process. Europas och vår egen historia under flera sekler lär oss att den demokratiska utvecklingen går stegvis, ofta under bitter kamp mellan grupper och samhällsklasser. De intressegrupper som höll tillbaka demokratin i Europa var också de som gick i spetsen för koloniseringen av länderna i Afrika, Asien och Latinamerika. Syftet var kontroll och systematisk exploatering av tredje världens naturrikedomar och folk.

Ett tungt historiskt ansvar vilar på de gamla kolonialmakterna för demokratin bräckliga villkor i flertalet av dagens u-länder. Man måste vara medveten om svårigheterna att på några få decennier förändra dessa villkor. Vad vi med biståndet kan göra är att arbeta för en förbättring av de fattiga folkens levnadsnivå och att stödja de krafter som verkar för grundläggande demokratiska rättigheter. En förutsättning för att genomdriva och befästa dessa rättigheter är en fri och bred opinionsbildning. Det kräver en rad rent praktiska åtgärder på biståndsområdet, ökning av paperstillgången, utbildning, teknisk utrustning, telekommunikationer.

För att ytterligare stärka biståndsarbetet när det gäller opinionsbildningens roll för stöd till framväxten av demokratiska system i tredje världens länder kommer regeringen att ta nya initiativ till samarbete med den svenska pressens organisationer. Som ett ytterligare steg i detta arbete planeras ett brett upplagt seminarium om dessa frågor.

Det svenska biståndet lämnar viktiga bidrag till långsiktiga förbättringar i u-ländernas ekonomiska, sociala och kulturella villkor. En förbättring av dessa villkor innebär att förutsättningar skapas för samhällssystem inom vilka respekten för människans värde är garanterad.

Det humanitära biståndet till Latinamerika och södra Afrika är direkt inriktat på stöd till verksamhet som främjar mänskliga rättigheter i vid bemärkelse. Denna biståndsform ger klara och konkreta uttryck för regeringens strävan att verka för ökad respekt för de mänskliga rättigheterna.

Betydande belopp ges till offer för apartheidsystemet, politiskt förföljda i Sydamerika och människor som befinner sig på flykt i det krigshärjade Centralamerika. Det bistånd som lämnas till offren för förtryck genom det humanitära biståndet är inte enbart av materiell karaktär. Stödet till dessa utsatta grupper innebär samtidigt ett engagemang med ett moraliskt innehåll som riktar sig till såväl förtryckta som förtryckare.

Det är regeringens uppfattning att utvecklingssamarbete måste bedrivas långsiktigt för att vara effektivt. Sådant samarbete bedrivs i länder där brister i samhällsskicket ibland utgör ett av utvecklingsproblemen. Brister av detta slag kan inte generellt anges som hinder för att samarbeta med u-länder.

Långvariga och allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter kan däremot påverka biståndsviljan och omfattningen av biståndet. Brister i mottagarlandets egna strävanden att bygga upp ett demokratiskt samhällssystem har varit en bidragande orsak till beslut om nedtrappning eller avslutning av biståndssamarbete. I den dialog som förs med mottagarländer-

na är det också naturligt att vi, när det behövs, klargör att övergrepp mot de mänskliga rättigheterna kan leda till en försvagning av biståndsviljan.

De mänskliga rättigheterna har kommit att spela en allt viktigare roll för valet av samarbetsländer, för biståndets utformning och för beslut om avveckling av biståndssamarbete.

Fru talman! U-ländernas betydelse i världshandeln ökar. Sverige välkomnar denna utveckling och har ett intresse av att ytterligare öka handelsförbindelserna med dessa länder. En väg att främja ekonomiskt samarbete för ömsesidig nytta är att med biståndsmedel knyta svenska institutioner och företag till u-landssamarbetet och mer systematiskt utnyttja deras kunnande och kapacitet. Under senare år har detta samarbete utvecklats i olika former.

Den omläggning av u-kreditsystemet som genomfördes vid årsskiftet innebär en förstärkning av den biståndspolitiska inriktningen. Samtidigt tas den svenska industrins kapacitet till vara genom att u-krediter lämnas inom områden där Sverige kan erbjuda konkurrenskraftiga varor och tjänster, t. ex. inom energi, telekommunikationer och transporter.

De senaste årens betalningsproblem i u-länderna har ställt ökade krav på finansieringsåtaganden, byteshandel och biståndsinsatser i samband med handel. Regeringen eftersträvar ökad samordning mellan biståndsorgan, företag och institutioner i långsiktigt planerade samarbetsformer. Tidigare års ofta ganska fruktlösa diskussioner om ökad bindning av biståndet till svenska produkter har börjat vändas i konstruktivt samarbete.

Fru talman! FN började tidigt utveckla organ som kunde bistå de nya staterna i tredje världen när de frigjorde sig från tidigare kolonialt beroende. Även de finansiella organ som efter andra världskriget skapades för att främst hjälpa de krigshärjade länderna i Europa kom successivt att ägna sig åt problemen i tredje världen.

FN-systemet framstod tidigt för u-länderna som en motvikt mot ett beroendeförhållande till enskilda stater. Detta har varit särskilt betydelsefullt då ökade motsättningar mellan stormakter varit en av drivkrafterna bakom deras intresse att lämna bistånd.

De internationella organen har också erbjudit u-länderna ett forum att föra fram berättigade krav på mer rättvisa och jämlika förutsättningar för internationellt samarbete rörande utveckling, handel, monetära och finansiella frågor samt råvaru- och energiutvinning.

Under senare år har emellertid förhandlingsarbetet i FN och flera andra internationella organisationer stannat av, och staterna har hamnat i låsta positioner. Samtidigt växer det ömsesidiga beroendet och sambandet både mellan u- och i-länder och mellan miljö, befolkning, naturresurser och utveckling.

Vi bevitnar i dag både en bristande respekt för hävdvunna internationella spelregler och en otillfredsställande anpassning av dessa regler till den världsekonomiska utvecklingen. För att varaktigt bryta den stagnation och instabilitet som präglat världsekonomin under det senaste decenniet krävs ökat ömsesidigt hänsynstagande i de ekonomiska relationerna och konstruktivt samarbete i existerande internationella organ.

I höst firas FN:s 40-årsjubileum. Från svensk sida är stödet till världsorganisationen obrutet. Vi kommer som hittills att förhandlingsvägen verka för fortsatta reformer av det globala politiska och ekonomiska systemet. Alternativet är ökade motsättningar och i sista hand kaos.

Inte minst krisen i Afrika har visat den betydelsefulla roll FN och andra internationella organ kan spela både för den övergripande internationella samordningen och mellan olika biståndsgivare och u-ländernas regeringar.

Ett intensivt arbete pågår bl. a. under ledning av FN:s generalsekreterare för att bättre och mer effektivt samordna multilaterala och bilaterala biståndsgivares insatser i Afrika.

Samtidigt som behovet av samordnande internationella aktioner till förmån för krisdrabbade länder kraftigt ökar, tvingas vi konstatera att resurssituationen i synnerhet för de multilaterala organisationerna allvarligt försvagats. Minskningarna blir särskilt påtagliga när det gäller bidragen från USA. De amerikanska nedskärningarna har dessutom haft en negativ inverkan även på bidragen från andra medlemsländer.

I denna situation har Sverige valt att fortsätta ge omfattande stöd till de multilaterala organisationerna och bidra till att de kan bibehålla bl. a. av oss prioriterade insatser på områden som jordbruksutveckling, energiförsörjning och markvård och med särskild inriktning på de mest eftersatta befolkningsgruppernas situation.

Den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) för stöd till småjordbruk i de fattigaste u-länderna och FN-systemets centrala biståndsfond (UNDP) har på senare år drabbats av en allvarlig kris. UNDP har tvingats mer än halvera sina landramar.

Framför allt de fattigare u-ländernas försämrade ekonomiska situation under senare år har tydligt pekat på behov av förstärkta administrativa resurser i dessa länder för att kunna åstadkomma ändringar i utvecklingspolitiken. Den nordiska utvärdering av UNDP:s arbete på fältet som beräknas vara klar i maj kommer särskilt att uppmärksamma UNDP:s samordnande funktioner och avses ge underlag till förslag om ökad effektivitet i UNDP:s och fackorganens tekniska biståndsverksamhet.

Det minskade amerikanska stödet till de internationella utvecklingsorganen har inte minst drabbat Internationella utvecklingsfonden (IDA). Det kommer främst att drabba de allra fattigaste u-länderna, som har svårast att erhålla annan utvecklingsfinansiering. Resursbortfallet kommer för de afrikanska länderna söder om Sahara endast delvis att kompenseras genom den särskilda lånefond inom IDA som väntas träda i kraft de närmaste månaderna. Fonden utgör en väsentlig del av det program för Afrika som utvecklats av Världsbanken.

Sverige kommer att bidra till lånefonden med 440 milj. kr. eller ca 48 miljoner dollar under treårsperioden 1985–1987 av ett totalt bidragsbelopp på ca 1,2 miljarder dollar. Lån skall på mycket förmånliga villkor ges för reformprogram för hela ekonomin och vissa sektorer. Jordbrukssektorn kommer att prioriteras liksom basbehovsriktade program för bl. a. utbildning och hälsovård.

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

FN:s barnfond (UNICEF) har med starkt svenskt stöd fört en intensiv kamp mot den höga barndödligheten genom att satsa på ett antal enkla och billiga åtgärder för barns överlevnad och utveckling, bl. a. vaccinering. Framgångsrika vaccineringskampanjer har under en femårsperiod genomförts i bl. a. Colombia och Brasilien, där man under speciella nationella vaccineringsdagar lyckats vaccinera upp till 90 % av barnen. I det krigshärjade El Salvador fullföljs detta arbete. Den första nationella vaccineringsdagen i El Salvador i februari i år respekterades av de stridande parterna genom ett allmänt vapenstillestånd, och även barn i konfliktzoner kunde vaccineras. Detta visar vikten av FN-systemets verksamhet och det förtroende organisationen åtnjuter.

Det finns skäl att också lyfta fram några av de mer lyckade insatserna inom det bilaterala svenska programmet. Genom vårt mångåriga landsamarbete har vi medverkat till att tre av fyra tanzanier i dag har tillgång till en hälsocentral, att sju av tio människor på Botswanas landsbygd har tillgång till rent vatten, att nästan vartannat etiopiskt barn har en skola att gå i.

I Kenya stöder Sverige ett markvårdsprogram som lett till att småbönder har kunnat öka sin produktion med 50 % på ett år. Ett liknande självhjälpsprojekt med utnyttjande bl. a. av enkla handredskap provas nu i Etiopien i samarbete med FN:s Världslivsmedelsprogram.

Fru talman! Exempel som dessa befäster trots alla svårigheter tron på att bistånd leder till utveckling. Det finns dock krafter, både här hemma och utomlands, som under senare år söker misstänkliggöra statligt bistånd över huvud taget. Från vissa håll hävdas t. o. m. att om bara marknadskrafterna och privata investeringar ges fritt spelrum skall den onda cirkeln i de fattigare länderna kunna brytas. De sammansatta problemen i bl. a. Afrika illustrerar att detta ensidiga och förenklade budskap inte är trovärdigt.

Tendensen att utmåla u-ländernas kris som en kris också för biståndet skall självfallet tas på allvar. En djupgående självprövning har inletts både i tredje världen och i givarländerna. Men vi får inte tappa perspektiven. Kolonialismens sönderfall efter andra världskriget har frigjort avsevärda ekonomiska krafter i u-länderna som på bara några årtionden förbättrat miljarder människors levnadsförhållanden. I denna snabba utvecklingsprocess har biståndet spelat en betydande roll särskilt i de fattigaste länderna.

Anf. 28 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Fru talman! Det fanns många positiva inslag i utrikesministerns anförande. Jag tror att vi alla här i kammaren noterade det, bl. a. vad gäller intresset för miljö- och markvård samt mänskliga rättigheter. Men det är mot bakgrund av utrikesministerns anförande här synd att det inte finns mera konkret i den budgetproposition som vi har haft att behandla i utrikesutskottet.

Mot bakgrund av utrikesministerns intresse för bl. a. miljö- och markvårdsfrågor blir det ännu mer svårbegripligt att den regering som utrikesministern företräder har avskaffat miljö- och markvårdsanslaget. Det är en felaktig politik, menar vi, att föra långsiktiga miljö- och markvårdsinsatser på katastrofanslaget. Det anslaget behövs för katastrofer – tyvärr. Tyvärr är

verkligheten i världen sådan. Katastrofanslaget är ett av de få anslag som under det gångna året har varit fullt utnyttjat, där t. o. m. brist på pengar har kunnat oroa. Vi menar att ett särskilt miljö- och markvårdsanslag ger möjlighet att göra just långsiktiga insatser och att verka också i andra länder än programländerna.

Utrikesministern gav inga som helst besked om Vietnam. Jag tror emellertid att många i denna kammare, och även många människor utanför kammaren, skulle vilja få besked av utrikesministern om han har nått någon framgång med sina försök att få tvångsarbetet i anslutning till Bai Bang att upphöra. Vill utrikesministern i denna biståndsdebatt ta tillfället i akt att ge oss besked om hur det har gått med dessa ansträngningar?

Jag skulle också gärna vilja att utrikesministern kommenterade den fråga som jag ställde till socialdemokraterna tidigare i denna debatt, om det är socialdemokratisk uppfattning att bistånd bör utgå till krigförande länder.

Anf. 29 STURE KORPÅS (c) replik:

Fru talman! Jag kan, liksom Margaretha af Ugglas, i det stora hela ställa mig bakom det som utrikesministern här har sagt. Vi fick tyvärr inte denna gång utrikesministerns anförande i förväg, som vi brukar få när det gäller i regeringsdeklarationer. Jag fick anförandet i min hand under tiden som utrikesministern talade, och därför kan mina kommentarer bara bli marginella.

Utrikesministern tog återigen upp frågan om betalningsbalansstödet, och jag vill ta tillfället i akt att komplettera den bild som jag gav i det tidigare replikskiftet.

Oppositionen har avvisat anslaget på 400 milj. kr. till betalningsbalansstöd, främst därför att det fortfarande är oklart hur pengarna skall användas. För egen del vill jag för den skull inte utesluta att en möjlighet till skuldavskrivning bör finnas. Men den möjligheten får då inte användas på samma sätt som i det omdiskuterade Vietnamfallet, för att hjälpa ett land ur en knipa. För att det skall vara en långsiktig mening med skuldavskrivningen måste den ingå som en del i internationella insatser för att konsolidera ett lands ekonomi.

Utrikesministern understryker att katastrofanslaget ökar, men han säger också att största delen för närvarande används för programländerna. Vi har tagit upp detta såväl i oppositionens partimotioner som i nu gemensamma reservationer till utskottets betänkande. Vi menar att åtgärder mot den miljöförstöring som bildar bakgrund till de ständiga katastroferna i länder i Afrika inte bör belasta katastrofanslaget. Om en situation i ett programland leder till ständiga eller återkommande katastrofer bör man arbeta med den problematiken inom landramen. För länder med vilka vi inte har landsamarbete skulle vi ha detta särskilda anslag för miljö, markvård och energi. Det är först i akuta, icke förutsedda katastrofsituationer som vi skall ha möjlighet att snabbt sätta in insatser genom katastrofanslaget.

Onsdagen den
17 april 1985

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

Anf. 30 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill också betona intrycket av att utrikesministerns deklaration var hållen i en mycket positiv anda och utgjorde en inbjudan till diskussion i sakfrågorna. Det var också mycket positivt att det inte gjordes några definitiva lösningar på de kontroversiella punkterna.

Jag noterar särskilt att utrikesministern uttryckte uppfattningen att de enskilda organisationerna spelar en mycket stor roll och att katastrofbiståndet var den bästa vägen att kanalisera det svenska biståndet. Vi skall tillsammans, i de partier som finns i riksdagen, arbeta för att förstärka de enskilda organisationernas resurser. Viljan finns hos dessa organisationer, men deras resurser är fortfarande något bristfälliga och medför en begränsning av arbetet.

I fråga om stödet för att påverka en demokratisk samhällsutveckling i u-länder utlovade utrikesministern dels ett seminarium, dels ett kommande samarbete med svenska pressens organisationer. Jag vill i det sammanhanget påminna om att folkpartiet både i år och ett par år tidigare har väckt motioner med detta syftemål och dessutom med förslag om att det skulle bildas en stiftelse med anknytning till de politiska partierna som kunde arbeta i samma riktning. Jag hoppas att även detta önskemål tas upp i en önskelista till utrikesministern.

Utrikesministern talar positivt om landprogrammeringen men påpekar samtidigt att den innebär en viss fastlåsning. Jag vill be utrikesministern att litet närmare utveckla hur han ser på våra möjligheter att få ett mera projektinriktat bistånd och komma ifrån denna låsning.

Det angavs inte något skäl till att kravet på en biståndsutredning inte kan bifallas. Jag poängterar att avsikten var att utredningen skulle arbeta med en klar målinriktning och prestera resultat mycket snabbt.

Beträffande Vietnam anser jag också att det behövs en förklaring. Ett anfallskrig har en mycket förödande inverkan på den svenska biståndsviljan i stort, och jag önskar att utrikesministern kommenterar detta.

Anf. 31 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Jag noterar med stor tillfredsställelse att de företrädare för oppositionspartierna som hittills har framträtt i huvudsak uppskattar regeringens ansträngningar att lägga fram ett program för biståndspolitiken som är avvägt i förhållande till de olika motsatta intressen som ofta uppreser sig. Vi har t. ex. det akuta hjälpbehovet, som leder till insatser för att ge svältande människor mat så att de kan överleva den närmaste tiden. Vi har att ställa detta akuta hjälpbehov i motsats till de mera långsiktiga behoven, att utveckla u-ländernas egen livsmedelsförsörjning så att katastrofer inte längre kan uppstå så lätt och hastigt.

Vi kommer aldrig till en slutlig, exakt avvägning mellan omedelbar katastrofhjälp och vad som skall göras mera långsiktigt. Det är emellertid också påtagligt att åtskilliga talare i riksdagen men även personer som yttrar sig utanför riksdagen, t. ex. Röda kors-chefen i Sverige, ofta nämner nödvändigheten av att kombinera insatser som görs för omedelbart katastrofbistånd

med mera långsiktiga insatser för att undvika nya fruktansvärda händelser. En sak som jag särskilt fäst mig vid är kritiken mot regeringen för att den inte vill låta markvårdsinsatser och landsbygdsutveckling ske i allmänna projekt utanför landramarna utan i stället för in sådan verksamhet land för land i överenskommelser med de olika mottagarländerna. Det verkar som om det råder enighet oss emellan om att insatser skall göras på detta område för att öka livsmedelsproduktionen, förbättra markvärden, osv. Tvisten gäller egentligen under vilken budgetpost detta skall bokföras. När vi från regeringens sida, i överensstämmelse med vad utskottsmajoriteten föreslagit, vill att vi skall gå fram land för land hänger det samman med demokratimålet. Vi kan överlägga med regeringarna i det ena landet efter det andra om vad som är lämpligt för varje särskilt land. Vi menar att biståndet därmed kommer att ges i större utsträckning också under inflytande av mottagarlandets önsknings.

Eftersom det i den här debatten har talats så mycket om demokratimålet, vill jag i all anspråklöshet göra det påpekandet att en enkel tolkning av begreppet demokrati är medbestämmande i beslut som rör de egna angelägenheterna. Även om det finns de i industriländerna som tror sig bättre förstå u-ländernas villkor och behov än vad människorna där själva gör, är det ändå, om man syftar till en demokratisk utveckling, rimligt att låta dessa länders egna representanter inte bara komma med synpunkter utan rent av ha ett bestämmande inflytande på inriktningen av det bistånd som lämnas. Det är skälet till att regeringen håller fast vid landprogrammeringen. Det har samtidigt påpekats att de regelbundet återkommande överläggningarna med dessa länder ger möjlighet att land för land diskutera de särskilda behoven.

Ett par av talarna har nämnt Vietnam. Det är nog det land som oftast återkommer i interpellations- och frågedebatter här i kammaren. Vi kan nu konstatera att medan det var möjligt för mittenpartierna att i SIDA:s styrelse lägga fram ett förslag – ett förslag som regeringen anslutit sig till – tillsammans med socialdemokraterna, är man ett par månader senare snabb med att i riksdagen yrka på väsentliga neddragningar av biståndet till Vietnam. Regeringen anser att det är rimligt att följa vad SIDA föreslagit och avser att fortsätta det program som där drivs i den mån det är behövligt.

Vi här verkligen fäst avseende vid den kritik som framförts i fråga om arbetsförhållandena för dem som arbetar i Vinh Phu-projektet. Det är väl känt att vi tagit upp frågan vid olika tillfällen. Man säger sig i Vietnam ha förståelse för våra synpunkter. Vi kommer att upprepa våra ståndpunkter i samband med att överläggningar tas upp under våren om kommande bistånd.

Jag vill också, fru talman, säga något om betalningsbalansstödet. Det är en alldeles ny form för bistånd. Vi har tidigare upplevt att man vill hjälpa de mest skuldsatta länderna. Det är en nödvändighet, eftersom det finns länder vilkas alla exportintäkter skulle behöva användas för att betala bara räntorna på de lån de har. Vi vet också att de 25 mest skuldyngda länderna räknar med att deras betalningsbörda är fördubblad inom loppet av tre fyra år. Det som i internationella sammanhang kallas för skuldkonsolidering genomförs ofta

huvudsakligen för att skydda fordringsägarnas intressen. De länder som har skulder att betala får anstånd med skuldbetalningen, varefter skuldbördan växer med ränta på ränta. Ett par år senare står landet alltså inför en återbetalning som är mycket större.

När vi nu har föreslagit en ny anslagspost i form av ett betalningsbalansstöd, har det skett för att ge de mest skuldtyngha och krisdrabbade länderna en möjlighet att få en verklig lindring i sina betalningsbalansproblem, inte bara ett uppskov till en framtid som blir ännu värre, när man har skjutit allting framför sig.

Jag kan inte säga i vilken utsträckning denna möjlighet kommer att användas bilateralt eller i vilken utsträckning vi kommer att begagna den tillsammans med andra länder i gemensamma ansträngningar. Men i båda fallen kommer de svenska biståndsorganen SIDA och BITS att ge oss det underlag som regeringen behöver för sina beslut. Jag vill påpeka att betalningsbalansstödet verkligen är någonting annat än en vanlig s. k. skuldkonsolidering, som innebär att den som saknar förmåga att betala inte får annan lättnad än uppskov med skuldbetalningarna som växer med ränta på ränta.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 32 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Utrikesministern fick det nästan att framstå som om de 400 miljoner kronorna skulle lösa u-ländernas skuldkris. Får jag påminna om att de så underligt utlovade BPA-krediterna rörde sig om 0,5 miljarder bara de. Jag har uttryckt uppskattning över utrikesministerns personliga tal, som visade ett visst tillmötesgående gentemot oppositionens synpunkter på nyorienteringen av biståndspolitik. Min kritik kvarstår dock vad gäller budgetpropositionens reella inriktning på importstöd och betalningsbalansstöd samt luftiga program. Där ser jag en skillnad mellan utrikesministerns tal och vad vi verkligen har att behandla i dag i utrikesutskottets betänkande.

Jag tycker även att utrikesministern nu i sin replik halkade tillbaka i regimorienteringen av biståndet. Jag och vårt parti anser att ämnes- och projektorienteringen är ett uttryck för en viljeinriktning från svensk sida att vi vill hjälpa till med vissa angelägna frågor, t. ex. miljö- och markfrågor, och ett sätt för oss att hjälpa befolkningen i sådana länder som inte har så tilltalande regimer.

Jag noterar avslutningsvis att utrikesministern inte har något besked att ge beträffande tvångsarbetet. Jag beklagar detta. Nästa vecka skall SIDA:s styrelse behandla Bai Bang igen. Det är fråga om mycket stora summor som åter skall utgå av skattebetalarnas pengar. Jag har hört nämnas beloppet 0,5 miljarder. Det vore på sin plats att vi dessförinnan fick besked om tvångsarbetet.

Anf. 33 STURE KORPÅS (c) replik:

Herr talman! Jag vill beröra inledningen av utrikesministerns replik. Det ligger i sakens natur att man diskuterar sådant som man är oense om. Då glömmar man lätt bort att säga så mycket om det som man är ense om. Det är dess bättre som regel mera – men nu är det en gång så. Utrikesministern tar upp som en kritik att några av oss i SIDA:s styrelse har stått för ett visst belopp till Vietnam och sedan, när vi tagit ställning som partiföreträdare i riksdagen, stått för ett annat belopp.

Under mina drygt elva år i SIDA:s styrelse har det varit självklart, oss partiföreträdare emellan, att ta ställning i SIDA:s styrelse utifrån det material som där föreligger. Vi går inte tillbaka och förankrar ståndpunkterna hos våra partier. När sedan motsvarande fråga åtta nio månader senare bearbetas i ett partiorgan, med ny information och nya synpunkter, är det rimligt att vi skall ha möjlighet att ta ställning på det underlag som då föreligger. Det hoppas jag att vi SIDA-företrädare från olika partier är överens om.

Jag uppskattar att utrikesministern i sitt anförande ägnar så mycket utrymme åt att betona FN:s och FN-organens roll. Jag skulle tro att det vore mycket värdefullt om vi också, i alla politiska partier, kunde få en allvarlig diskussion om möjligheterna att i högre grad använda FN-organen som biståndsförmedlare än för närvarande. Skälen till det redovisade jag tidigare i mitt huvudanförande.

Ytterligare en randkommentar: Det finns en liten benägenhet för oss i det här landet, och kanske över huvud taget i västerlandet, att ta på oss skulden för sådant som vi egentligen inte har så mycket skuld för. U-länderna talar gärna om kolonialismen som vållande till det mesta. Det kan vara litet farligt, eftersom det kan bli en ursäkt för att inte göra något själv. Vi skall inte instämma i detta tal för mycket, tycker jag.

Det är kanske riktigt när utrikesministern säger att intressegrupper som höll tillbaka demokratin i Europa också var de grupper som gick i spetsen för kolonialiseringen. Det må vara riktigt. Men om detta skall tolkas så att England, Frankrike och Holland inte gick i spetsen för demokratiseringen i Europa är det fel.

Anf. 34 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är som Sture Korpås säger, att diskussionen naturligtvis uppehåller sig där det finns skilda åsikter.

Beträffande anslaget till Vietnam vill jag bara konstatera: Undan för undan har kriget trappats upp, och Vietnams roll i Kampuchea har alltmer och allt tydligare antagit karaktären av ockupationsmaktens. Det finns en mycket kraftig reaktion mot Vietnams fastlåsning vid landet, och den reaktionen blir allt starkare.

I det förslag som folkpartiet har lagt fram räknar vi med att vi skall fortsätta med insatser på hälsoområdet, att vi skall färdigställa Bai Bang och att vi skall ge vissa konsulttjänster för intrimningen av anläggningen. Detta rymms inom beloppet 200 milj. kr., som vi har ansett skall utgå i anslag för året. Dessutom

Onsdagen den
17 april 1985

*Internationellt ut-
vecklingsamarbe-
te m. m.*

finns det stora reserverade medel.

Man skulle önska att utrikesministern skulle avge en principiell deklara- tion då det gäller anfallskrig som startas av någon av våra biståndspartner. Jag tror att en sådan principiell deklara- tion på ett välgörande sätt skulle rensa luften och förhindra en hel del diskussion både här i kammaren och i andra sammanhang. Vilken är den svenska regeringens inställning då det gäller anfallskrig från ett land som vi har biståndssamarbete med?

Anf. 35 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill försäkra, närmast för ordningens skull, att regeringen sannerligen inte hyser större sympati för dåliga arbetsförhållanden eller för usla levnadsvillkor i övrigt – inte heller för tillgripande av anfallskrig – än vad de partier gör som Margaretha af Ugglas och Rune Ångström företräder. Vi har också använt alla möjligheter för att framföra dessa synpunkter till vederbörande.

När det gäller arbetsförhållandena vid skogsprojektet i Vietnam arbetar vi praktiskt för att göra klart för vietnameserna att man inte bara av humanitära skäl utan också av rent ekonomiska skäl bör behandla arbetskraften på ett bättre sätt än vad som nu sker. Vi är övertygade om att denna upplysnings- verksamhet skall ge resultat. Vi tror också att vi genom att vi är biståndsgiva- re har större möjligheter att utöva ett inflytande.

Likaledes har vi när det gäller den vietnamesiska närvaron i Kampuchea klargjort att vi står bakom Förenta nationernas resolution, som säger att alla främmande trupper skall dras tillbaka. Men det har ju i dag här i kammaren av andra talare än mig markerats att vietnamesernas ankomst till Kampuchea inte på något sätt medförde ett blodbad som kunde mäta sig med den situation som rådde där tidigare och som varken FN eller någon annan makt hade kunnat göra slut på. Vietnamesernas invasion i Kampuchea var heller inte det första tillfälle då förödande militära aktioner drabbade det kampu- cheanska folket. Vi stöder i FN den resolution som säger att alla främmande trupper skall bort och att det kampu- cheanska folket skall beredas möjlighet att självt avgöra sina öden – genom någon form av folkomröstning eller på annat sätt, som inte är närmare angivet i FN:s resolution.

Jag vill, herr talman, till herr Korpås något förtydliga vad jag har sagt om att de gamla kolonialmakterna har ett särskilt ansvar för utvecklingen i sina före detta kolonier. Det kan inte vara någon överdrift att påstå att de europeiska stater som Sture Korpås namngav väsentligen såg dessa kolonier som områden som stod till kolonialmaktens förfogande för att man därur skulle kunna utvinna ekonomiska fördelar.

Låt mig som ett exempel ta frågan om utbildning. Jag minns hur president Sukarno, när han kom till Sverige i slutet av 1950-talet, någon tid efter Indonesiens frigörelse, berättade att han var en av ett dussintal studenter som var indoneser, medan alla övriga utbildningsresurser på högre nivå stod till kolonialmaktens förfogande. Förra året fick jag höra hur det var i Algeriet, där ytterligt få algeriska studenter bereddes tillträde till studier, medan det i huvudsak var franska ungdomar som bedrev studier vid universitetet i Alger.

Det är väl ändå alldeles klart att de kolonialmakter som verkade i olika länder har ett särskilt ansvar för att nu i ett senare skede bidra till utvecklingen i dessa länder, särskilt som de också har språkliga och kulturella fördelar som ger större möjligheter för dem att arbeta i dessa länder än vad Sverige har. Detta var den enda och enkla innebörden i det jag hade att säga om de gamla kolonialmakternas särskilda ansvar. Men om Sture Korpås menar att ett sådant ansvar inte föreligger eller att det är svårförståeligt vill inte jag förlänga denna debatt till ett historiskt seminarium på denna punkt; jag har bara i förbigående redovisat min mening.

Andre vice talmannen anmälde att Margaretha af Ugglas och Sture Korpås anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 36 STEN STURE PATERSON (m):

Herr talman! Ett centralt tema i proposition 1984/85:100, när det gäller internationellt utvecklingssamarbete, är de svårigheter som råder beträffande ett flertal programländers möjligheter att trygga sin livsmedelsförsörjning. Särskilt gäller detta länderna söder om Sahara i Afrika.

Nära knuten till livsmedelsförsörjningen är tillgången till vatten och bränsle. Båda är betydande bristvaror. I denna mörka bild ser regeringen en ljusning i det förhållandet att flera länder inlett ett ekonomiskt reformarbete i syfte att stimulera till en ökning av jordbrukets avsaluprodukter. Även om denna positiva tolkning i särskilt hög grad kan vara giltig för vårt största biståndsland, Tanzania, ges därmed inte en förklaring till den grundläggande orsaken till uteblivna skördar, sinande vattendrag och vattenkällor samt bristen på det dominerande bränslet, ved. Den primära orsaken ligger i ett mänskligt överutnyttjande av markens naturbetingande produktionskraft. Därav följande naturförstörelse har utlöst de återkommande hungerkatastroferna i Afrika som vi nu är vittne till.

Insikten om torkkatastrofernas grundläggande orsak börjar vinna insteg inom allt fler biståndsansvariga organisationer. Handlingsprogram och projekt för att på både kort och längre sikt motverka hungerkatastrofen i Afrika har utarbetats av bl. a. FN:s utvecklingsprogram, UNDP, FN:s barnfond, UNICEF, och Världsbanken. Samtidigt blir behovet av en ökad samordning av biståndsinsatserna allt starkare uttalat.

Även sambandet mellan katastrofhjälp och utvecklingsbistånd har blivit uppmärksammat i den internationella debatten. Det visar sig allt nödvändigare att vid val av insatsåtgärder kunna dra en gräns mellan akuta katastrofer och katastrofer av karaktären oavbrutet pågående. Även här återstår betydande samordningsproblem att lösa. Företrädare för denna nya syn på relationerna mellan katastrofhjälp och utvecklingsbistånd återfinns bland såväl officiella som privata organisationer. Problemen har tagits upp av FN:s flyktingkommissarie, UNHCR, och av UNDP. Vid den andra konferensen 1984 om hjälp till flyktingar i Afrika, ICARA II, antogs en aktionsplan som bl. a. syftar till en gemensam målsättning för katastrofinsatser och utveck-

lingshjälp. Av särskilt intresse är det initiativ som tagits av Svenska röda korset 1984 i samband med ett internationellt symposium under mottot "förebygga är bättre än att bota". Däri sammanfattas att katastrofhjälp i sig är otillräcklig om den ej samtidigt motverkar orsakerna till katastrofen. Som en särskilt angelägen uppgift anges vara att återplantera skog – en uppgift som även ett flertal privata organisationer tagit som sin. Den gemensamma målsättningen är klart katastrofförebyggande.

Herr talman! Med det sagda har jag velat belysa den centrala ställning en överexploaterad natur intar som orsak till rådande livsmedelskris i flertalet utvecklingsländer. Det är mot denna bakgrund som de icke-socialistiska partiernas yrkanden får ses om återinförande av anslagsposten för miljö, markvård och energi. Utskottsmajoritetens avstyrkande vittnar om ett statiskt tänkesätt – opåverkat av de nya strömningarna i den internationella biståndsdebatten ävensom av resultaten av en snart fyrtioårig svensk utvecklingshjälp.

Landramsidén dominerar fortfarande socialdemokraternas tänkande. Detta framgår bl. a. av propositionens skrivning: "Biståndets huvudmål bör i varje särskilt fall preciseras i landprogrammen." Vidare understryks i det följande att "ett landorienterat planeringssystem erbjuder betydande fördelar framför andra system" främst genom att åstadkomma "större jämställdhet mellan parterna i utvecklingsarbetet".

Förutom den starka bindningen till landprogrammeringen som metod vittnar uttalandena om uppfattningen att varje lands problem är dess egna och följaktligen går att lösa inom dess egna gränser. Återför vi diskussionen till naturförstörelsen som grundorsak till livsmedelskrisen, så blir perspektivet ett helt annat. Återverkningarna är ej längre nationellt begränsade. De får regional, kontinental, i vissa fall t. o. m. global räckvidd. Motåtgärderna måste planeras utifrån motsvarande geografiska spridning och sättas in i tid och rum så, att största möjliga effekt uppnås. Detta är miljö- och markvårdens uppgift.

Landprogrammering som metod har således sin klara begränsning till nationellt specifika problem. Natur- och markförstörelsens gränsöverskridande grundorsaker kan bekämpas endast genom ett multinationellt åtgärdsprogram med strikt samordnade insatsmoment. Endast inom ett övergripande, samordnat insatssystem kan landprogrammerade insatser nå önskvärd effekt, när det gäller att återskapa en förödd naturs produktionskraft.

Behovet av samordnade insatser inom såväl kort- och mellan- som långsiktiga planeringsprogram för återställande av en degenererad naturmiljö har jag senast belyst i min motion 1984/85:1689. I denna pekas även på det stora behov som föreligger av samordnade insatser inom forskning och biståndsverksamhet. Dessa i motionen framförda synpunkter besvaras välvilligt av utskottet. Den till svaret hörande texten uppehåller sig emellertid endast kring samordningsfrågor i den svenska biståndsverksamheten, medan motionen syftade till en bredare samordning – även med internationella biståndsorganisationer – med specifik hänsyn till kritiska miljöproblem. Detta kan uttolkas vara även utskottets uppfattning, då det i samband med

behandlingen av det multilaterala biståndet uttalar: "Många av u-världens stora problem måste angripas med internationellt samordnade aktioner."

Som ett led i strävandena mot ökad samordning får ses den särskilda översyn av SAREC:s verksamhet som regeringen enligt propositionen låtit påbörja på uppdrag av riksdagen. Jag vill uttala min tillfredsställelse härmed. Behovet av en sådan översyn har belysts i motion 1981/82:932 av mig m. fl. samt i en motion som väcktes under riksmötet 1983/84 av mig och Ingrid Sundberg. Goda förutsättningar bör föreligga till ökad effektivitet inom en gemensam utvecklingsplan genom en bättre samordning av SAREC:s och SIDA:s verksamheter.

Miljö, markvård och energi är enligt moderat uppfattning en anslagspost som måste återinföras och därtill prioriteras på grund av dess starka anknytning till det för många u-länder största problemet – svälthotet. Genom det svenska utvecklingsbiståndets ökade satsning på landsbygdsutveckling och byskogsbruk har vi redan beträtt denna prioriteringsväg.

Vidare vill jag, herr talman, ge några exempel på självupplevda erfarenheter som belyser nödvändigheten av ett än konsekventare prioriteringshandlande.

Vid ett besök i Tanzania för några år sedan hade jag tillfälle att följa en utvecklingsdebatt i det tanzaniska parlamentet. Det var närmast sensationellt för en representant från i-världen, att det därvid av ett flertal ledamöter från landsorten framhölls att till de viktigaste framstegen i Tanzanias utveckling hörde att de i jordbruket sysselsatta kvinnorna nu till en påtagligt hög procent övergått från bruket av den kortskaftade hackan till den långskaftade. Detta hade kunnat ske genom en omfattande information. Vidare anfördes som nästa utvecklingsmål införande av oxanspända, enkla plogar. Nivån var därmed angiven – fjärran var alla drömmar om traktor-drift.

Vad som framstod som en brist i sammanhanget var att det inte fanns tillgång till en enkel bysmedja för underhåll av de enkla redskapen. Följdenligt vore att bygga upp industrier som på låg teknisk nivå kunde förse landsbygdens befolkning med inhemsk produktion av dessa okomplicerade redskap.

Föremål för parlamentsdebatt var även landets försörjning med drivmedel. Varje provins var tilldelad en bestämd årskvot. Klagomålen var emellertid många över att kvoterna ej hade kommit fram. Främsta orsaken var att vägarna var så dåliga att tankbilarna inför risken för haveri ej vågade köra. Pengar saknades för underhåll av en gång välbyggda huvudvägar. En sammansättningsfabrik för lastbilar fungerade samtidigt till tiondedelen av sin kapacitet och tog fram produkter som var dyrare än vid direktimport. Systerindustrierna i Arusha arbetade med 20 % av sin kapacitet på grund av brist på råvaror. Till de senare fanns biståndspengar anslagna, men pengarna hade hamnat hos det ständigt valutahungriga finansdepartementet och där fått annan användning. Genom nationalmuseets tak rann regnvattnet i strida strömmar och hotade att förstöra samlingarna, skyddande presenningar och utsatta hinkar till trots. Ett par år senare var takreparationer på gång – med

hjälp av SIDA-medel. Inte heller här klarade landet av att självt betala kostnaderna för ett normalt löpande underhåll. Som en total felprioritering framstår då Sveriges gåva av till ett standardiseringsinstitut hörande byggnader jämte experter för träning av den inhemska personalen. Som motsats till dessa exempel på felprioriteringar står det svenska byskogsprogrammet. Genom detta ernås ett visst markskydd samtidigt som problemet med hushållsved blir löst. Då kvinnan oftast är ansvarig för anskaffande av ved förbättrar byskogen hennes situation avsevärt. Hon blir friare gentemot mannen och slipper ifrån förödmjukande lån av ved hos grannen. Byskogsbruket är en billig stödform, ger snabba, synbara resultat och lockar därmed den lokala befolkningen till en frivillig medverkan.

Herr talman! Behoven i världen är enorma inom miljö-, markvårds- och energiområdet. För mänsklighetens bästa måste dessa behov klaras, det krävs en biståndsinriktning som vänder sig direkt till de fattigaste och mest utsatta människorna.

Anf. 37 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Klyftorna växer mellan fattigare och rikare u-länder, mellan i-länder och u-länder, det senare inte minst beroende på den snabba befolkningstillväxten i u-länderna.

Mot denna bakgrund framstår vårt ansvar och u-ländernas behov av vår solidaritet i all sin klarhet. Vi har ett ansvar att inte förtrötts i vår biståndspolitik, att ständigt effektivisera den och ompröva den. Dessutom har vi ett ansvar att påverka andra i-länder att ge ett rimligare bistånd än det som ges i dag. Trots konjunkturuppgången i USA fortsätter USA:s bistånd att minska, mätt som andel av BNI. 1983 var BNI-relationen bara 0,24 %. Vidare ligger Sovjetunionens och de övriga östeuropeiska staternas biståndsutbetalningar på en mycket låg nivå. 1983 var andelen av BNI 0,17 %.

Det är tragiskt att stormakternas främsta intressen är upprustning och ökade försvarsutgifter, medan deras engagemang för och solidaritet med u-länderna är minimalt.

Just för att effektivisera biståndet begär centern en ny biståndsutredning. Då skulle man kunna komma ifrån dagens stelbenta system med stark betoning av mottagarländerna och av låsning till stela landramar. Vi vill åstadkomma ett bistånd som är mer flexibelt och mer problem- och projektinriktat, varvid u-länderna inte görs beroende av givarländerna, så att det blir nykolonialism.

Miljöfrågorna, innefattande markvård, är centrala när det gäller biståndet. Det handlar om själva grundvalen för människors överlevnad. Det borde vara självklart med särskilda anslag för ändamålet. Tyvärr är det inte självklart för socialdemokraterna, som ständigt måste pressas när det gäller miljöengagemanget.

När jag tillsammans med SIDA:s kvinnoråd besökte Kenya fick jag klart för mig hur livsviktig markvården är för befolkningen. Biståndssatsningen på vatten där nere har misslyckats. SIDA höll nu på att rehabilitera vattenprojekt. Men markvården var mycket positiv. Genom terrasseringar lyckades

man hindra jorderosion. Terrasseringarna var helt enkelt ett villkor för odlingen.

När socialdemokraterna i fjol drog ned biståndet, vållade det en folkstorm i Sverige. Den reaktionen var positiv, eftersom den visade svenska folkets solidaritet med de fattiga och nödlidande. Vi har också sett hur svenska folket ger osjälviskt till de svältdrabbade i Afrika. Nu har socialdemokraterna återgått till enprocentsmålet. Det är bra, även om man då tyvärr styr pengarna till u-krediter och betalningsbalansstöd, som Sture Korpås tog upp i sitt anförande.

Det frågades tidigare under debatten vad som gjorts på biståndssidan under de icke-socialistiska regeringsåren 1976-1982, och det finns verkligen en stor och vital skillnad mellan då och nu. Under de åren behölls enprocentsmålet. Men vi hade inte väl fått en socialdemokratisk regering förrän det målet drogs ned. Det är den stora skillnaden, och den borde inge trygghet för alla som vill att Sverige solidariskt skall stödja u-ländernas utveckling och som vill medverka till en ny regering efter valet.

Vi föreslår i centern att ytterligare 40 milj. kr., utöver budgetpropositionens förslag, anslås till enskilda organisationer. De enskilda organisationernas biståndsarbete är ju ofta mycket effektivt. De har genom sitt informella sätt att arbeta särskilt goda möjligheter att nå de mest utsatta grupperna i de fattiga länderna.

Det är också viktigt att svenska biståndsmedel kan gå till olika program och projekt för fred, nedrustning och kampen för mänskliga rättigheter. Den ekumeniska organisationen Kyrkornas världsråd har i särskilt hög grad ställt de här frågorna i fokus. Dess verksamhet har mycket stor genomslagskraft genom organisationens medlemskyrkor i ett hundratal länder. SIDA har tidigare gett stöd till verksamheten, och det har varit av avgörande betydelse för organisationen. Bidraget har dragits in av regeringen fr. o. m. innevarande budgetår. Men vi kräver från centern att Kyrkornas världsråd också i fortsättningen skall få ett anslag.

Målet för vårt bistånd skall vara att bidra till u-ländernas förmåga att bli självförsörjande, och det är viktigt att vi arbetar mot det målet. Men samtidigt måste vi vara realistiska och inse att under lång tid framöver kommer stora områden att lida svår brist på livsmedel. De återkommande hungerkatastroferna tyder på detta. Det är då mycket angeläget att överskottet av svensk jordbruksproduktion kan utnyttjas och komma svältande människor till del. Det är särskilt nödvändigt om vi får en minskad internationell tillgång på vete.

Flera centerkvinnor har skrivit en motion där vi talar om vikten av att biståndet även skall svara mot kvinnors behov och att kvinnor görs delaktiga i biståndsprojekten i både givar- och mottagarlandet. Denna motion uppväckte i utskottet stort misshag från socialdemokraternas sida. Det är samma prinsessan-på-ärten-mönster som socialdemokraterna så ofta visar. Det de själva gör är bra, sedan skall helst inte andra lägga sig i.

Vi har i ett betänkande 1981/82 redovisat de svenska strävandena att innefatta även kvinnor i utvecklingsarbetet. Då tillsattes också i stor enighet

Onsdagen den
17 april 1985

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

kvinnorådet för internationellt bistånd, KIB. KIB har arbetat intensivt, gjort studieresor och verkligen skaffat sig grundläggande kunskaper. Men riksdagen har faktiskt inte sagt särskilt mycket i den här frågan sedan 1981/82. Jag anser det vara hög tid att hela den här problematiken åter tas upp i riksdagen. För sanningen att säga är det inte särskilt mycket som har hänt på det här området, utom det arbete som har bedrivits i KIB.

Hur nödvändig centerkvinnornas motion var framstår med all önskvärd tydlighet i dag. Trots att utrikesministern hade ett anförande på 30 minuter och gick över hela fältet av biståndsfrågor, nämnde han inte en gång, om jag nu uppfattat rätt, orden kvinna och kvinnoinriktat bistånd. Det visar antingen att utrikesministern inte är särskilt intresserad av kvinnoinriktat bistånd eller att han är ovetande om vad som händer. Mot den bakgrunden var centerkvinnornas motion verkligen nödvändig.

Nu händer det saker. Den 24 april, i nästa vecka, skall SIDA:s styrelse behandla ett handlingsprogram för kvinnoinriktat bistånd. KIB har deltagit i diskussionerna om detta program, och SIDA:s generaldirektör har sagt att handlingsprogrammet kommer att bli ett viktigt policy- och strategidokument för det framtida arbetet med att rikta in biståndet så att det mer tar hänsyn till kvinnor och deras behov. Handlingsprogrammet förutsätter åtgärder som berör hela SIDA:s verksamhet. SIDA skall följa upp programmet kontinuerligt, och det skall sedan bli föremål för översyn igen före 1990, är det tänkt. De kvinnor som avses i handlingsprogrammet är i första hand fattiga kvinnor på landsbygden, landlösa eller de som har bruksrätt till små jordlotter. Det är kvinnor i flyktingläger, i städernas låginkomstgrupper eller bland de arbetslösa. Två huvudstrategier beskrivs för biståndet till kvinnor – den ena är inriktad mot välfärd och omsorg och syftar till att nå kvinnor och barn med sociala och hälsoinriktade åtgärder eller omsorger och ser kvinnor i första hand som mottagare av bistånd. Den andra har som mål att höja värdet av och produktiviteten i kvinnors arbete, ge dem tillgång till och kontroll över produktiva resurser och möjlighet till utbildning, så att deras ställning i samhällsekonomin stärks. Den betecknas som strategin för ekonomisk självständighet och ser kvinnor som producenter och aktörer i samhällsekonomin.

Jag tycker att detta är det bästa som har hänt på länge i biståndspolitik, och jag vill passa på att tacka alla goda krafter på SIDA som har jobbat med det här programmet. Det står i vårt betänkande att utskottet också ser positivt på detta handlingsprogram, och jag kan nu bara hoppas och tro att SIDA:s styrelse skall ställa upp på det. Detta program kan komma att betyda oerhört mycket för u-landskvinnorna och därmed för u-ländernas utveckling.

Herr talman! Det finns ett land och ett folk vars existens nästan glömts bort, och det är Västra Sahara. Jag har i motion erinrat om situationen i det landet för att skapa opinion för det västahariska folkets strävan till frihet och oberoende och för vårt ansvar i sammanhanget. Jag har nyligen kommit tillbaka från de västahariska kvinnornas första internationella kvinnokonferens nere i flyktinglägren i Sahara, och jag har fortfarande på mina naglar märken av deras sätt att hälsa sina gäster välkomna – man får varm,

hennafärgad lera på sina naglar, och det är något som sitter i under månader framöver.

Vi vet att delar av Västra Sahara är ockuperade av Marocko, och det understöds med vapenleveranser från bl. a. USA och Frankrike. Befrielse- rörelsen Polisario kämpar vid fronten, och det är i stor utsträckning kvinnorna som på ett oerhört imponerande sätt byggt upp ett fungerande samhälle med skolor, sjukvård osv. i flyktinglägren. Sverige ger bistånd som går via Rädda barnen – Västra Sahara är nu medlem i OAU, de afrikanska staternas medlemsorganisation, och många länder har erkänt den nya republiken, i Europa dock endast Jugoslavien.

Västra Sahara har tidigare erhållit stöd från Libyen, men förbindelserna har nu brutits, och man kan inte längre påräkna något stöd därifrån. Detta kan försätta Västra Sahara i en prekär situation. Hjälpbehovet är stort, och andra länder måste ovillkorligen fylla ut tomrummet efter den libyska hjälpen. Jag hoppas att regeringen noga beaktar denna fråga.

Algeriet tar i dag på ett mycket fint sätt stort ansvar för att stödja Västra Sahara, men om bördorna för Algeriet ökar markant, kan mycket stora problem uppstå för västaharierna och deras framtid. Jag skulle önska att vi i Sverige kunde vara litet mer aktiva, t. ex. gå ut i bojkott mot marockanska varor och också mot turism i Marocko. Jag har tagit upp detta i motionen men inte ställt något yrkande.

Det finns ytterligare en fråga som jag har tagit upp motionsvägen för att försöka stärka opinionen för en liten grupp av kvinnor som är illa utsatt, framför allt i Etiopien, nämligen de s. k. fistulapilgrimerna – gravida kvinnor som drabbats av fistelsjukdomar, dvs. onaturliga förbindelser mellan olika kroppsorgan. De stöts ut från familj och hem. Det finns ett sjukhus i Addis Abeba, där de kan få hjälp, och det planeras ett nytt sjukhus i Kenya men tyvärr är det få läkare i u-länderna som vill ägna sig åt denna sjukdom, som alltså är mycket illa ansedd.

Jag tycker att det är viktigt att vi från svensk sida hjälper till att skapa opinion för dessa kvinnors rätt till liv och hälsa, att vi stöder sjukhuset i Addis Abeba och det planerade sjukhuset i Kenya ekonomiskt. Det är viktigt att vi tar till vara det kunnande på det här området som finns hos läkarna.

Hjälpen till gravida kvinnor kommer att behövas lång tid framöver – det är långt kvar innan man nått samma mödra- och förlossningsvård i u-länderna som vi har i i-länderna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till centerreservationerna i föreliggande utskottsbetänkande och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 38 STURE PALM (s):

Herr talman! Även i år intar biståndsanslaget till Vietnam en särställning i debatten. De olika yrkandena beträffande anslaget storlek skiftar starkt. Alla partier utom vpk föreslår att det sker en minskning från nuvarande nivå, som är 365 milj. kr.

Regeringens förslag, som ansluter till SIDA:s petita, innebär en minskning med 65 miljoner till 300 miljoner för nästa budgetår. Till det har också de

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

socialdemokratiska utskottsledamöterna anslutit sig.

Centern och folkpartiet vill gå något längre, medan moderaterna på en gång vill driva ned vårt Vietnambistånd till nolläge.

Av speciellt intresse vid behandlingen av årets biståndsproposition är att tyngdpunkten i debatten i någon mån har förskjutits till demokratimålet, de mänskliga rättigheterna och den vietnamesiska inblandningen i kriget i Kampuchea – jag återkommer till detta.

Tidigare har uppmärksamheten beträffande den svenska Vietnamhjälpen i första hand koncentrerats till den stora satsningen på pappersbruket i Bai Bang. Det har talats om de stora kostnaderna, och pappersbruket har beskrivits som ett misslyckande.

För att utskottet skulle bli bättre informerat om de verkliga förhållandena beträffande de svenska biståndsinsatserna i denna del av världen beslöt utrikesutskottet att 1984 års resa skulle omfatta Sri Lanka, där Kotmale skulle besökas, speciellt med hänsyn till att riksdagens revisorer på sin tid starkt kritiserat handläggningen av det projektet. Vi skulle också besöka Thailand. Enligt min mening borde besöket även ha omfattat Vietnam. Här finns två stora svenska biståndsprojekt som kostat enorma summor; det skulle vara intressant att göra en jämförelse mellan Kotmale och Bai Bang för att få någon rättvisa i den diskussion som förs.

Det har varit väldigt tyst om Kotmale. Det är ju snart färdigt att tas i bruk. Jag vill här citera ur en tidningsartikel i Svenska Dagbladet av den 30 januari i år. Rubriken är "Kotmale-projektet snart klart, Industrin vinner mest".

I artikeln säger man:

"I april är kraftverksprojektet Kotmale i Sri Lanka färdigt, ett projekt som kostat Sverige 1,4 miljarder kronor i u-hjälp.

I skuggan av projektet har 17 000 människor flyttats från sin mark och sina bostäder, för att ge plats åt dammar och reservoarer.

Ännu är slutsatsen giltig, såsom den formulerades i en konsultrapport 1981: 'Det finns ingenting som tyder på att den lilla människan på landsbygden har någon större nytta av Kotmale.'"

I artikeln går man sedan vidare i resonemangen och påminner om följande:

"Men en av de stora vinnarna i Kotmale-projektet är svensk industri. Av biståndet till Sri Lanka på f. n. 210 miljoner kronor per år (där ingår också några mindre satsningar på bl. a. undervisning) kommer 96 procent tillbaka till Sverige i form av beställningar hos svensk industri.

Det är framför allt Skanska – – – som dragit fördel av projektet, men också ASEA och Karlstads Mekaniska Werkstad är stora intressenter. Som mest var 300 svenskar sysselsatta vid projektet under 1984."

Det här skall inte uppfattas som någon kritik mot Kotmale. Vi var imponerade av de tekniska lösningar man åstadkommit, men vi har tidigare här i riksdagen uppehållit oss vid handläggningen av hela projektet – vi vet att revisorerna levererat en promemoria som är mycket kritisk på den punkten. Det väsentliga, tyckte vi, var att få se båda projekten, dvs. Kotmale och Bai Bang, för att få rättvisa och balans i diskussionen.

Nu visade det sig att moderaterna inte alls var intresserade av att resa till

Vietnam. Däremot för de gärna med till Sri Lanka. Nu löstes detta så att utrikesutskottets vice ordförande, Sture Korpås, företrädde den delegation som för till Vietnam, och det – vill jag säga till riksdagens protokoll – gjorde han på ett förnämligt sätt. Han klargjorde på ett tydligt sätt den svenska inställningen till satsningarna i Vietnam. Det rådde inte heller några delade meningar i den svenska delegationen därom. Uppfattningarna ligger helt i linje med den syn som både han och större delen av utskottet har intagit i dessa frågor.

Det är enligt min mening häpnadsväckande med hänsyn till att i utskottets uppgifter ingår att bevaka användningen av svenska biståndsmedel att inte alla resenärerna ville utsträcka resan till Vietnam. Det hade enligt min mening varit helt naturligt. Detta hindrar dock inte utskottets moderater och folkpartist att efter vår resa med största tvärsäkerhet uttala sig om förhållandena i ett land som de avstått från att studera med egna ögon.

Herr talman! Jag är övertygad om att dagens debatt skulle ha vunnit på att utskottets samtliga partier hade tagit tillfället i akt att på ort och ställe studera just de frågor som utskottet självfallet bör vara väl informerat om, när nu tillfälle gavs.

Den skadan har man senare i någon mån sökt reparera genom att den svenske chefen för Bai Bang-projektet, Sigvard Bahrke, reste hem från Vietnam för att informera de olika partigrupperna om projektet. När väl den informationen lämnats har uppenbarligen också kritiken av detta projekt blivit mer nyanserad. Sigvard Bahrke varnade för en omedelbar avveckling av det svenska engagemanget. Han framhöll nödvändigheten av att upprätthålla vissa insatser fram till 1990. I annat fall, sade han, är risken stor att redan gjorda insatser skall gå förlorade.

Nu tas de här frågorna med olika skrivningar upp i de borgerliga reservationerna 4, 21, 22 och 23, som kammaren kommer att få ta ställning till om några timmar. I reservationerna ägnar man sig i stor utsträckning åt vissa frågor i anslutning till det svenska engagemanget i Vietnam.

I reservation 4, undertecknad av moderaterna och folkpartiet, framhålls demokratimålet och de mänskliga rättigheterna som avgörande skäl för ytterligare reduktion av de svenska biståndsinsatserna. "Avsaknaden av demokrati i något land kan inte försvaras vare sig moraliskt eller politiskt. U-länder kan inte utgöra något undantag.", skriver reservanterna.

Det finns ingen invändning mot denna önskan, men med dessa höga krav på världens u-länder blir det knappast några länder kvar att satsa på, åtminstone inte bland de fattigaste. Att kämpa sig till demokratiska rättigheter har nu en gång varit en lång och hård kamp – även i det betydligt lugnare Sverige under det förstockade högerväldets tid!

En förutsättning för demokratin är erfarenhetsmässigt att först söka komma till rätta med svältproblemen i världen för att folk skall få kraft att ägna sig åt andra problem. Det gäller i alla länder.

Frågan om de mänskliga rättigheterna och kriget i Kampuchea återkommer också i den motion som diskuterats av utskottet i detta sammanhang.

Jag kan försäkra kammaren att utskottet mycket ingående har ägnat sig åt

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

dessa frågor. Vi är alla överens om att detta är mycket viktiga frågor, och de utskottsledamöter som besökte Hanoi för bara sju månader sedan fick till representanter för den vietnamesiska regeringen med premiärminister Pham van Dong i spetsen tillfälle att framföra den mycket kritiska syn som på svenskt håll kommit till uttryck i detta sammanhang. Dess värre avstod utskottets moderater och folkpartist även från den möjligheten att säga sin mening till vederbörande genom att vågra resa till Vietnam.

Utrikesminister Lennart Bodström, som besökte Vietnam efter vår utskottsresa på nyåret, framförde liknande kritiska synpunkter, som vi hade gjort några månader tidigare.

I ett interpellationssvar i riksdagen den 4 februari i år om sitt besök i Vietnam uttalade utrikesministern enligt protokollet:

”Jag vill också inför kammaren understryka att jag i både Hanoi och Bangkok redovisat den kända svenska positionen i Kampuchekonflikten innebärande att alla främmande trupper måste dras tillbaka från Kampuchea och att Sverige helt sluter upp bakom den Kampuchearolution som antogs av FN:s generalförsamling i höstas. Någon risk för missuppfattningar kring den svenska positionen föreligger inte.”

Denna inställning understryks också i det betänkande från utrikesutskottet som vi nu behandlar, där det bl. a. sägs:

”Brott mot mänskliga rättigheter kan inte accepteras, lika litet som anfallskrig och militär ockupation av andra länder. Denna inställning har Sverige framfört till Vietnam. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen även inom ramen för utvecklingssamarbetet uttrycka Sveriges oro för Vietnams fortsatta ockupation av Kampuchea och klarlägga varför biståndsverksamheten i längden inte har kunnat undgå att påverkas av situationen i landet.”

I betänkandet framhålls dock att med hänsyn till att Sverige har ett ansvar för det mänskliga och ekonomiska kapital som nedlagts i de stora projekt som vi engagerat oss i bör vi inte nu föreslå någon förändring av utvecklingssamarbetet med Vietnam.

I detta ligger också ett svar till den centerpartimotion som föreslår att en plan för avveckling av biståndet till Vietnam bör redovisas i 1986 års budgetproposition och den motion från några socialdemokrater som yrkar på ett uttalande om fortsatt stöd till Vietnam.

Utskottet säger att storleken av ett fortsatt bistånd till Vietnam blir beroende av vilket engagemang som kan komma att bli erforderligt i de projekt vi hittills deltagit i. Med detta är att förstå att en nedtrappning av de svenska biståndsinsatserna inte bör ske på så sätt att tidigare gjorda insatser riskerar att raseras.

Beträffande frågan om de mänskliga rättigheterna vill jag framhålla att utskottet både nu och i november i fjol ägnat detta problem stor uppmärksamhet. I utskottets betänkande sägs att biståndet inte skall användas som påtryckningsmedel, och utskottet har tidigare framhållit att en diskussion om mänskliga rättigheter bör kunna föras med ett biståndsmottagarland även inom ramen för biståndssamarbetet.

Närmast inriktas nu uppmärksamheten på den konferens om mänskliga rättigheter som inom kort skall hållas i Ottawa och där Sverige mycket aktivt deltagit i det förberedande arbetet.

Frågan om de mänskliga rättigheterna i världens länder är ett mycket stort problem, inte minst för att få länder att efterleva antagna konventioner. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Sverige i många år tillsammans med andra stater i FN verkat för att en FN:s höge kommissarie för mänskliga rättigheter skulle tillsättas med uppgift att verka för ett förstärkt skydd av de mänskliga rättigheterna i medlemsstaterna. En förebild utgör FN:s höge kommissarie för flyktingar.

Dess värre visar det sig att olika stater i många fall fruktat för att själva bli föremål för närmare granskning och därför motsatt sig förslaget. Mycket tyder på att det bl. a. är problem av detta slag som kommer att diskuteras vid Ottawakonferensen.

Sverige kommer även fortsättningsvis att ta upp frågorna om mänskliga rättigheter till överläggningar med den vietnamesiska regeringen.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, göra en reflexion beträffande främst moderaternas motvilja att ge bistånd till Vietnam. Den motviljan synes botten i att östländerna i ökad utsträckning dominerar biståndsinsatserna i detta land. Däri ligger något av den stora tragiken i behandlingen av Vietnam, som uppenbarligen önskar bryta sin isolering men som tvingas in i den ländergrupp som ger hjälp.

Vi har sett saken på det sättet att biståndssamarbete mellan Vietnam och västliga alliansfria länder borde förstärka Vietnams möjligheter att värna om sin självständighet och oavhängighet. Det är ett av de bärande motiven för att vi vill upprätthålla hyggliga relationer. Jag tillhör den generation som uttalade sin stora beundran för USA:s insatser i kampen mot de nazistiska och fascistiska staterna under det andra världskriget. Vi beundrade också den storslagna hjälp – främst genom den s. k. Marshallplanen – som utgick när demokraterna regerade USA. Generösa insatser gjordes för det krigshärjade Europa under denna tid. Även Europas östländer erbjöds en liknande hjälp men hindrades av Sovjetdominerade intressen att ta emot bistånd.

Jag är övertygad om att den amerikanska hjälpen underlättade för demokratin att få fäste och bli trovärdig i det krigshärjade Europa.

Beträffande behandlingen av Vietnam har USA uppträtt på ett exakt motsatt sätt. När krigshandlingarna hade avslutats och landet låg söndertrasat lämnade det resursstarka USA den vietnamesiska befolkningen åt dess öde, trots alla vackra löften som USA hade givit om att hjälpa till med återuppbyggnaden efter kriget. Till yttermera visso har Vietnam isolerats alltmer och drivits i armarna på öststaterna.

Trots dessa lärdomar kräver borgerligheten först demokrati och sedan bistånd, då en motsatt väg kanhända hade varit framkomligare. Det hela är en paradox, och därför framstår det moderata yrkandet om ett omedelbart upphörande av denna hjälp som inhumant, politiskt oklokt och utomordentligt kortsynt. Vad vi har lärt oss i fallet Vietnam gäller också i hög grad

umgänget med andra länder som befunnit sig och befinner sig i en liknande situation.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utrikesutskottets hemställan på samtliga punkter, vilket innebär avslag på de borgerliga reservationerna.

Anf. 39 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela att anslag nu uppsatts om detta plenums fortsättande kl. 19.30 efter sedvanligt middagsuppehåll.

Anf. 40 STURE KORPÅS (c) replik:

Herr talman! Jag har i princip ingen anledning att gå i svaromål mot det mesta av vad Sture Palm har sagt. En kommentar dock till Vietnambiståndet: Jag noterar att vi i centern och majoriteten i huvudsak är ense när vi menar att – jag citerar vad som står i majoritetsskrivningen – ”biståndsverksamheten i längden inte har kunnat undgå att påverkas av situationen i landet”. Detta sägs mot bakgrund bl. a. av närvaron i Kampuchea. Vi är alltså överens om att biståndet till Vietnam måste ses i sammanhang bl. a. med närvaron i Kampuchea.

På ett annat ställe yttrar majoriteten att ”Sverige har ett ansvar för det mänskliga och ekonomiska kapital som nedlagts i de stora projekt vi engagerat oss i”. Vi delar helt den uppfattningen. Skillnaden här är att socialdemokraterna har ansett att det går åt 300 milj. kr. för att garantera detta kapital, medan vi anser att det räcker med 250 milj. kr. Detta grundar vi i hög grad på föredragningar som vi fick från ansvarigt håll på SIDA inför utrikesutskottet. De 250 milj. kr. – 50 miljoner mindre än regeringen – som vi föreslår täcker helt det som är nödvändigt att göra för att det vi har gjort inte skall gå förlorat.

Anf. 41 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Sture Palm har i sitt anförande kritiserat att jag inte besökte Vietnam när utrikesutskottet gjorde sin resa till Sydostasien. I slutet av denna resa hade vi att välja mellan två resmål. Det ena var Malaysia, det andra Vietnam.

Det finns ju ett talesätt som brukar användas i både skämtsamma och allvarliga sammanhang – att vara liberal är att vara kluven – men tyvärr går det inte att följa upp i det praktiska livet. Jag kunde faktiskt bara välja det ena av resmålen, och jag valde att resa till Malaysia. Det besöket gav också mycket, inte minst då det gäller inställningen till Vietnams krig i Kampuchea. Den malaysiska regeringen uttryckte tillsammans med de andra länderna i ASEAN – det är en sammanslutning – sitt stora bekymmer över den erövringspolitik som Vietnam bedriver i detta område. Vi kunde också besöka det läger där de s. k. båtflyktingarna hade internerats; en av följderna av det vietnamesiska kriget i Kampuchea och i denna del av Sydostasien.

Jag vill påminna Sture Palm om att min och folkpartiets kritik mot biståndet till Vietnam inte i huvudsak är riktad mot Bai Bang-projektet som sådant utan mot att Vietnam för ett anfallskrig i Kampuchea. Jag sade i mitt

huvudanförande, och jag upprepar det, att det är svårt att övertyga svensken i gemen om att u-landsbiståndet är betydelsefullt och viktigt när vi tyvärr har sådana exempel att visa upp som att ett av våra biståndsländer bedriver anfallskrig. Det har också den direkta verkan att det är svårt att få det bistånd vi lämnar effektivt under denna tid. Vidare är det svårt att få det avtalslutande landet, alltså Vietnam i det här fallet, att uppfylla de mål som det självt har uppställt för att komplettera den svenska hjälpinsatsen. Den kritik som jag framfört har tydligen Sture Palm helt missat. Den gäller inte själva projektet utan Vietnams anfallskrig.

Anf. 42 STURE PALM (s) replik:

Herr talman! Beträffande nivån för insatserna i Vietnam har vi anslutit oss till SIDA:s petita. Vi har ju haft för vana att ta stor hänsyn till vad SIDA har att säga. SIDA besitter speciella insikter och kunskaper i detta område. Vår bedömning grundar sig alltså på detta. Regeringen har följt SIDA, och vi har följt regeringens proposition.

När det sedan gäller Rune Ångströms inlägg vill jag säga att min kritik mot moderater och folkpartister i utskottet gäller den tvärsäkerhet som man visar när man vill skära ned Vietnambiståndet och gör bedömningar av vad som hänt där borta. Den är så påtaglig. Ni hade ju tillfälle att följa med oss till Vietnam. Då hade ni kunnat tala med de höga vederbörande där och fått se de projekt som vi på något tusental mil därifrån nu diskuterar. Det fanns ett utmärkt tillfälle till det. Utskottet hade egentligen ingenting i Malaysia att göra. Vi skall ju närmast bevaka hur biståndspengarna använts. Det föreföll därför mig helt naturligt att man gjorde resan till Vietnam i det här sammanhanget.

Vad sedan beträffar anfallskriget i Kampuchea har vi exakt samma mening. Ingen av oss kan försvara det. Tvärtom har vi kritiserat det. Vi har ju haft tillfälle att direkt säga ifrån till Pham Van Dong. Vi satte stort värde på att vi, med utrikesutskottets vice ordförande i spetsen för delegationen, fick framföra vad svenska folket tycker om vad som sker där borta.

Anf. 43 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag måste konstatera att Sture Palm för en gångs skull försöker blanda bort korten. Av mitt anförande och av folkpartiets reservation framgår klart att det är kriget i Kampuchea som gör att vi föreslår en nedskärning på 100 milj. kr. av vårt bistånd till Vietnam. Det är detta som är orsaken. Jag har i min tidigare replik talat om konsekvenserna av denna krigsföring. Skulle Sture Palm ha bildat sig en uppfattning om det som är själva motivet till vår reservation, skulle han ha besökt Kampuchea.

Jag lika väl som Sture Palm är hänvisad till de internationella rapporter, inte minst från Amnesty International, som har kommit oss till handa och där det talas om hur förhållandena är i detta sammanhang.

Jag upprepar än en gång: Jag har själv icke riktat direkt kritik mot Bai Bang-projektet, det finns för all del synpunkter att anlägga även där, men orsaken till att vi föreslår en nedskärning av biståndet till Vietnam är och

förblir att Vietnam för närvarande bedriver ett anfällskrig i Kampuchea. Det kan vi inte godta.

Anf. 44 STURE PALM (s) replik:

Herr talman! Folkpartiet är delvis fel måltavla. Ni vill ha en mindre nedskärning av detta belopp. Ni tycks dock erkänna att det måste ta en viss tidsperiod att dra sig ur detta engagemang. Moderaterna däremot vill skära ned anslaget till noll på en gång. Men de är förfärligt tysta i detta sammanhang och har inga kommentarer att göra.

Jag ville med mitt inlägg markera att den sakkunskap som på Sveriges vägnar sköter detta bistånd har varnat för en abrupt nedskärning, om man inte vill lämna efter sig en industriell ruin. Det är skälet till att avtrappningen måste ske successivt.

Andre vice talmannen anmälde att Rune Ångström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 45 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jag kommer litet senare i mitt anförande in på Vietnam.

Moderata samlingspartiet föreslår för nästa budgetår biståndsanslag på 0,9 % av BNI. I debatten om enprocentsmålet kan det vara nyttigt att ta del av den SIDA-statistik som publicerades i november förra året. Av denna framgår att Sveriges anslag aldrig har uppgått till mer än 0,98 % av BNI och att det budgetåret 1983/84, alltså i närtid, uppgick till 0,92 % av BNI. Trots att anslagen har utgjort 1 % av beräknad BNI, har de sjunkit i slutändan när de har relaterats till den verkliga bruttonationalinkomsten.

Utbetalningarna av biståndsmedel hade sitt högsta värde i den första borgerliga budgeten för 1977/78 med 0,94 % av BNI men är för 1983/84 nere i 0,82 %, vilket är det lägsta värdet på tio år. Skillnaden mellan anslagen, som alltså i praktiken aldrig har uppgått till 1 %, och utbetalningarna är ju betydande och förklarar de mycket stora reservationerna – enligt senast redovisade uppgifter 4 500 milj. kr. Detta visar bl. a. att planeringen av projekt ligger långt efter beviljade anslag. Det är ju utbetalningarna som är vårt egentliga bistånd, det som så att säga verkar i de olika länderna. Detta framgår också av att FN, som talar om 0,7 % av BNI, anger målet i utbetalningar.

Jag vill i all anspråklöshet påpeka att ett enprocentsanslag eller ett 0,9-procentsanslag kan ge samma utbetalningsström. Det kan vara viktigt att påpeka detta. Vidare vill jag hävda att de moderata anslagen till de allra fattigaste folken – och framför allt till dem som lider av svält – är större än de socialdemokratiska anslagen till samma ändamål. I än högre grad gäller detta centerpartiets och folkpartiets alternativ.

Herr talman! Vi har i vinter kunnat följa mer i detalj än tidigare den vietnamesiska krigföringen mot gerillan i Kampuchea. Det stod snart klart att attackerna mot gerillan var mer omfattande än föregående år och att ett avgörande slag skulle riktas mot de tre samverkande gerillagrupperna. I den

brutala krigsföringen, som visar stora likheter med den sovjetiska mot gerillan i Afghanistan, har flyktingarna i gränstrakterna till Thailand varit offer. Jag tror att en resa i detta område skulle vara en skrämmande upplevelse. De byar som byggts upp bl. a. med svenska biståndsmedel och i god internationell samverkan, de finns inte längre. Tåta artillerikrattar är väl det enda som skvallrar om var byarna har legat. En kvarts miljon människor har fått bryta upp och fly in i Thailand, om de nu hann fly undan krigshandlingarna. Det sovjetiska stödet har varit massivt. Man har bland annat levererat artilleri, pansar och helikoptrar.

Det tycks inte längre råda minsta tvekan om att Vietnam med Sovjet bakom ryggen vill säkra erövringen av Kampuchea från 1978. Man syftar uppenbarligen till att stänga gränsen mot Thailand för att förhindra flyktingarna att återvända. I en helt annan omfattning än tidigare har man utfört stridshandlingar inne i Thailand.

Det svenska biståndets flaggskepp Vietnam har under lång tid visat sitt rätta ansikte, som en makthungrig kommunistdiktatur, stödd av Sovjetunionen. Kraftigt färgade glasögon har förhindrat svensk socialdemokrati att avslöja detta.

Vår hjälp till Vietnam – för närvarande 1 milj. kr. per dag, nästa år 300 milj. kr. – bör självfallet upphöra.

FN:s fördömanden av ockupationen av Kampuchea har förklingat ohörda. Sverige stöder FN:s resolutioner, där det krävs att alla främmande trupper dras tillbaka från Kampuchea. Under utrikesministerns besök i Vietnam i januari i år framförde han detta till Vietnams representanter.

Jag tror att de artigt lyssnade på det svenska budskapet – checker på 1 milj. kr. om dagen kräver ju artighet – men jag tror inte att de hade minsta avsikt att gå de svenska kraven till mötes. När man talar om att vietnamesiska trupper skall lämna Kampuchea är det väl helt enkelt därför att motståndet har minskat efter de hårda striderna i gränstrakterna. Erövringen av Kampuchea får nog betraktas som kommunistdiktaturens i Hanoi normala maktpolitik, starkt uppbackad av Sovjetunionen, som enligt uppgifter dessutom skaffat sig militärt förfäste i Vietnam i form av baser – Sture Korpås var inne på det.

Det är tragiskt att Sverige indirekt har medverkat i denna process. Trots att det självfallet inte varit meningen, har ändå vårt starka stöd till Vietnam kunnat friställa resurser som landet använt till sin krigsföring. Man kan även från neutralitetssynpunkt ifrågasätta denna biståndspolitik med hänsyn till Vietnams starka band till Sovjetunionen. Att vi mot den här bakgrunden inte besökte Vietnam tycker jag närmast är självklart. Jag vill också påpeka att ordföranden i utskottet inte heller besökte Vietnam.

Herr talman! I vårt biståndsalternativ föreslår vi en neddragning av hjälpen till Tanzania. Enligt vår uppfattning har landet valt en olycklig utvecklingsstrategi och har kommit in i ett läge där hjälpen utifrån blir ineffektiv och där den t. o. m. kan fördröja nödvändiga ekonomiska saneringsåtgärder.

Tanzania har sedan länge slagit in på en utveckling med starka socialistiska

Onsdagen den
17 april 1985

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

inslag. Detta ledde så småningom till att landet hamnade i en djup ekonomisk kris, med ett kapacitetsutnyttjande i industrin på ungefär 20 % och med en kraftig minskning av jordbrukets andel av bruttonationalprodukten från 50 till 30 % på ett par år.

Valutapolitiken har i socialistisk anda styrts utan hänsyn till valutans egentliga värde. Åren 1970–1983 uppvärderades den tanzaniska shillingen med drygt 100 %. Export från jordbrukssektorn har genom detta kraftigt hämmats. 1982 var valutareserven tömd.

Tanzania har på senare tid vidtagit vissa korrigeringsåtgärder, men det är ändå svårt att tro på någon avgörande förbättring, så länge valutan är kraftigt övervärderad och en uppgörelse med Internationella valutafonden inte kommit till stånd.

Personligen tror jag att Tanzanias ekonomiska framtidsutsikter med en liberaliserad ekonomi skulle vara mycket ljusa. Man har en befolkning med god utbildning, och man har goda möjligheter för jordbruksproduktion, som skulle kunna utgöra grunden för en stor exportsektor med rätta stimulanser. Vid den låga lönenivå man har för närvarande borde man också framgångsrikt kunna konkurrera med expansiva länder i Asien på en rad olika områden. Jag tycker därför att det är tragiskt att den valda utvecklingsvägen inte leder till detta mål.

Om man gör en jämförelse mellan Tanzania och Elfenbenskusten, två afrikanska stater som blev självständiga ungefär samtidigt, upptäcker man intressanta skillnader.

I Elfenbenskusten har den fria företagsamheten systematiskt uppmuntrats. Man har utgått från att jordbruket skall vara den ekonomiska ryggraden, och man har bibehållit det enskilda ägandet. Man har stimulerat ungdomar att stanna kvar i jordbruksproduktionen och i stor utsträckning lyckats hejda den i Afrika så vanliga folkvandringen till städerna. Man har åstadkommit en kraftig exportökning vad gäller kaffe, kakao, bananer och ananas.

Man har haft en stadig, tidvis mycket stor, tillväxt fram till år 1982, då man råkade in i vissa svårigheter. Det finns emellertid en klar vilja i Elfenbenskusten att försöka klara svårigheterna med egna medel. Visserligen får man krediter från Världsbanken och från Internationella valutafonden, men i stort sett försöker man rätta till problemen på egen hand.

Vi i Sverige har all anledning att analysera skillnaderna i utvecklingen i olika områden i världen och att ur en sådan analys försöka dra slutsatser om vad det är som startar och föder ett stabilt framåtskridande.

Vi kan utan vidare konstatera att fri företagsamhet och enskilt ägande med lämpliga stimulanser kan starta en gynnsam utvecklingsprocess, medan kommunism och socialism hämmat utvecklingen, och inte ens mycket stora resursöverföringar från i-länderna har kunnat bryta den negativa utveckling dessa system har skapat.

Det svenska engagemanget för u-länderna grundar sig på en genuin vilja att hjälpa den del av världens befolkning som är fattigast och utsatt för de största påfrestningarna – oftast i form av svält.

När enskilda organisationer vädjar om hjälp till katastrofområden, kan ofta avsevärda summor samlas in på kort tid. Det ständigt återkommande behovet har föranlett Svenska röda korset att göra en utredning om de djupare orsakerna till svältkatastroferna. I rapporten, som publicerades i maj förra året, konstateras att miljöförstörelsen förklarar en stor del av de återkommande svältkatastroferna och att en långsiktig hjälp måste innehålla satsningar på att återställa naturresurserna och ge jordbruket nya möjligheter.

Det är intressant att se att en del av den gemensamma marknadens biståndsprogram, det s. k. Lome III, innebär att 55 miljarder kronor under en femårsperiod till stor del satsas på det sätt som Rödakors-rapporten förespråkar. Det fastslås också att EG:s livsmedelsöverskott skall användas för att lindra svälten i mottagarländerna.

EG:s utvecklingshjälp har fått en inriktning som väl stämmer överens med den som förordats från borgerligt håll. Det finns därför all anledning att fördjupa samarbetet med EG på detta område även i syfte att uppnå ökad samordning.

Svenskt bistånd, inte minst på jordbruksområdet, bör ha en sådan inriktning att marknadsekonomins överlägsenhet utnyttjas. I Indien har tidigare livsmedelsbistånd anpassats till marknadsekonomi. Ett exempel på detta är det mjölkförsörjningsprojekt, Operation Milk Flood, som startade i Indien med hjälp av torrmjölkpulver från EG och genomfördes av World Food Program, alltså FN:s livsmedelsprogram. Intäkterna från försäljningen av mjölk investerades i ett kooperativt uppsamlings- och förädlingsystem och användes för att förbättra mjölkbesättningar i området hos enskilda bönder. När stödet upphörde var en organisation uppbyggd som klarade sig på egna ben. Liknande projekt har startats på olika håll i landet.

I Indien har utvecklingen visat att ett land trots stark befolkningsökning kan bli självförsörjande på livsmedel. Användningen av konstgödsel och högvastande sorter har spritt sig snabbt i landets liberala ekonomi, och Indien har periodvis genom den goda utvecklingen kunnat exportera livsmedel.

Det finns all anledning att förmoda att utvecklingen i Afrika, med rätt insatta utvecklingsansträngningar och en ökad satsning på marknadsekonomi, skulle kunna vändas från svält till en rimlig försörjning.

Moderata samlingspartiets inriktning, att för de flesta programländer bibehålla oförändrade anslag i själva programramarna och i stället överföra medel till miljö- och markvård, livsmedelsbistånd, katastrofbistånd och stöd till de enskilda organisationernas utvecklingshjälp, grundar sig på uppfattningen att vårt land genom denna omprioritering i högre grad än för närvarande hjälper u-ländernas fattigaste befolkning till en långsiktig försörjning på framför allt livsmedels- och bränsleområdet.

Herr talman! Sture Korpås och jag har i en motion om Ultunas veterinärutbildning för u-länder pekat på önskemålet att åstadkomma en finansiering som tryggar denna utbildning på lång sikt. Vi är glada över den positiva skrivning som motionen har fått i utskottsbetänkandet.

I ett särskilt yttrande pekar de borgerliga partierna på att svensk spannmål kan användas vid den här livsmedelssatsningen och att världsmarknadspriser skall gälla. Det är viktigt att fastslå att vi i detta särskilda yttrande inte på något sätt vill ge jordbruket några preferenser – svensk spannmål skall användas, men världsmarknadspriser skall gälla. Inga extra kostnader uppkommer alltså när det gäller biståndsanslaget.

Anf. 46 STURE PALM (s) replik:

Herr talman! För att inte påståendet om att ordföranden inte var med i Vietnam skall stå oemotsagt i riksdagens protokoll vill jag erinra om hur diskussionen fördes beträffande vår Asienresa.

En stor del av utskottsgruppen sade med stor bestämdhet att det vore lämpligt att få se, som jag sade tidigare, både Kotmale och Bai Bang, att få se satsningar i både Sri Lanka och Vietnam. Men moderaterna motsatte sig envist att åka till Vietnam – ni ville inte sätta er fot där. Det var omöjligt att tala med er. Vi höll flera sammanträden om resplanen. Moderaterna envisades och ville bara åka till Malaysia. Därför var det kanske lämpligt att någon socialdemokrat var med i denna borgerliga grupp som for till den delen av Asien. Av denna anledning blev en uppdelning nödvändig. Men det var ert motstånd och er ovilja att studera det projekt som vi nu diskuterar som tvingade fram denna uppdelning av utskottets resande.

Anf. 47 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Mot bakgrund av det jag anförde tycker jag att beslutet att inte besöka Vietnam var självklart för vår del. Vad andra ledamöters motsvarande beslut berodde på får stå för dem själva.

Det kan vara nyttigt att ta del av vad Sveriges Radios utsände reporter, Ragnar Hedlund, rapporterar från ett besök i Thailand i år.

”Det var en märklig erfarenhet för mig, en FNL-sympatisör från 60-talet, att ligga i ett dike och höra nedslagen av 130-millimeters vietnamesiska artillerigranater, och tänka på när jag stod med insamlingsbössa och tog emot pengar till vapen åt Vietnams kämpande folk.

Nu är Vietnam inkräktare och sätter in en välutrustad konventionell armé mot en gerilla som vill försvara sitt land. ---

Vietnameserna minerar gränsen, eftersom gerillan får in vapen den vägen.

Till Röda korsets fältläsarett, där läkarna kan avläsa varje ny fas av kriget, kommer mängder av lemlästade människor. 15-åriga pojksoldater med bortsprängda ben, svårt skadade civila, kvinnor och barn.”

Detta är alltså en skildring från gränstrakterna till Thailand, en direkt skildring av det krig som Vietnam driver i det området. Jag tycker att det finns all anledning att stödja det moderata kravet på ett omedelbart upphörande av hjälpen till Vietnam.

Anf. 48 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! ”Bistånd i kris” var titeln på en läsvärd debattbok som utkom för något år sedan. Bistånd i kris har också varit temat för många reportage

och debattinlägg de senaste åren. Och visst finns det anledning att känna stark oro både inför utvecklingen i de fattiga länderna och inför de rika ländernas helt otillräckliga bistånd.

Vi har visserligen under senare år blivit alltmer varse hur stora skillnader som föreligger mellan olika länder i tredje världen. Det gäller både förutsättningar, utvecklingsstrategier och de resultat som uppnåtts. Visst har vi anledning att med tillfredsställelse notera att en grupp länder, framför allt i Sydost- och Ostasien, redan har nått tröskeln mellan u- och i-länder. Men samtidigt nödgas vi konstatera att många av världens fattigaste länder, inte minst i Afrika söder om Sahara, haft en stagnerande utveckling. I några fall har kanske rent av utvecklingen gått baklänges.

Klyftan mellan rika och fattiga länder, även bland u-länderna själva, ökar. Den ekonomiska utvecklingen i många u-länder är mycket svag. Alltför ofta håller den inte ens jämna steg med befolkningsutvecklingen. Orsakerna finns att söka i den internationella utvecklingen med höga oljepriser, alltmer omfattande protektionism, sjunkande råvarupriser och u-ländernas dramatiskt stegrade skuldbörda, men också i felaktiga prioriteringar, flaskhalsar och kapacitetsbrister, misslyckade utvecklingsprojekt och alltför ofta i val av en närmast utvecklingshämmande politik i u-länderna själva.

Till detta kommer naturkatastrofer och miljöförstöring – ofta till följd av rovdrift och åsidosättande av den ekologiska balansens sköra förutsättningar. Redan befolkningsökningen i sig i de fattigaste länderna innebär ödesdigra konflikter med jord och natur. Välmentade utvecklingsprojekt har alldeles för ofta dragits i gång utan att teknik och metoder anpassats till de krav som miljö och kultur förutsätter.

Mot denna allvarliga bakgrund är det en internationell skandal att de rika ländernas bistånd inte bara stagnerar utan även alltmer gröps ur. 25 år efter det att FN första gången rekommenderade en biståndsnivå på 1 % av bruttonationalprodukten har OECD-staternas bistånd stabiliserats på ynkliga en tredjedels procent! Det finns ett djupt moraliskt samband i det faktum att världen varje år satsar 25 gånger mer på militär rustning än på bistånd till de fattiga folken!

I den internationella opinionsbildningen för ökat u-landsbistånd har Sverige gått i täten och blivit ett föredöme genom att budgetåret 1977/78, när Ola Ullsten hade tillträtt som biståndsminister, bli det första land som faktiskt nådde enprocentsmålet. Det kom därför som en chock när den socialdemokratiska regeringen hösten 1983 beslöt att sänka biståndet under 1 %. I år har folkpartiets och andras hårda kritik av det socialdemokratiska biståndssveket fått regeringen att återupprätta enprocentsnivån. De krafter som på den socialdemokratiska partikongressen lyckades driva fram detta beslut är värda en eloge.

Men även biståndspolitikens innehåll och former har utsatts för en mer omfattande och djupgående diskussion än tidigare. Folkpartiet har i olika sammanhang verkat för ett bistånd som bättre uppfyller de mål som satts upp för svenskt bistånd, liksom att biståndet ges i former som ökar dess effektivitet. Men detta kan och får aldrig vara ett argument för mindre

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

bistånd. För ett bättre bistånd kan vi göra mer. För mer bistånd kan vi göra ännu mer. Enprocentsmålet utgör bara ett etappmål och en undre gräns – som biståndet inte får underskrida. Det har också riksdagen framhållit. Det är nu 23 år sedan folkpartiet som första riksdagsparti krävde att svenskt u-landsbistånd skulle uppgå till 1 %. I november förra året uttalade folkpartiets landsmöte att på sikt bör 2 % utgöra nästa mål för biståndets storlek.

Inför FN:s befolkningskonferens i Mexico City förra året utvecklade förre Världsbankschefen, Robert McNamara, en tes om att den alltmer kritiska situationen i många av de fattiga u-länderna med stagnerande ekonomisk tillväxt, minskande resurser och utplundrade naturtillgångar samt en dramatisk befolkningsstegring är den främsta enskilda orsaken till de krig och oroligheter, de väldiga flyktingströmmar och det ökande antalet militärkupper och diktaturer som präglar tredje världen i dag.

För totalitära regimer kan misär och fattigdom vidare bli en ursäkt för att förhålla en demokratisk utveckling och för att undertrycka mänskliga rättigheter. Kampen för frihet och rättvisa i de fattiga länderna hotas, om inte invånarna ges en dräglig tillvaro. Kampen för demokrati och mänskliga rättigheter hotas i länder som i en snar framtid kommer att vara befolkade av tre eller fyra gånger så många människor som i dag. Kravet på att biståndet bidrar till en demokratisk samhällsutveckling blir mot denna bakgrund allt viktigare.

Förutsättningarna för demokratin är inte alltid de mest gynnsamma i länder som nyligen skaffat sig ett politiskt oberoende, där större delen av befolkningen inte är läs- eller skrivkunnig eller där den sköra statsapparaten huvuduppgift är att klara matförsörjningen till hungrande. Sådana yttre omständigheter överbetonas dock ofta av dem som både inom och utom landet inte vill, att en demokratisk samhällsutveckling skall äga rum.

En demokratisk samhällsutveckling är en dynamisk process och fortgår under en lång tidsperiod. Men det är möjligt att relativt snart se om ett land går en demokratisk utveckling till mötes eller om det utvecklar sig mot förtryck eller fätalsvälde. Inställningen till de grundläggande mänskliga rättigheterna ger gott underlag för en sådan bedömning. I fråga om ländervalet måste i första hand eftersträvas samarbete med sådana u-länder som respekterar de grundläggande mänskliga rättigheterna och strävar mot demokrati.

I detta sammanhang är stöd för att bygga upp demokratiska organisationer och strukturer i u-länderna av stor betydelse. Svenskt bistånd går redan i dag till svenska organisationer för att stärka frivilliga organisationer i u-länderna. Sådana insatser bidrar till en demokratisk samhällsutveckling. Detta bistånd bör ökas liksom insatserna för att bygga upp fria massmedier i u-länder.

Vi anser att det vore naturligt även för svenska politiska partier att göra en insats för en demokratisk samhällsutveckling i u-länderna. Vi har i riksdagen flera gånger – även i år – motionerat om att man skall kunna ge bistånd till bl. a. politiska organisationer via riksdagspartierna närstående stiftelser. Goda erfarenheter från Västtyskland visar, att detta kan vara en framkomlig

väg. Det är ett fall framåt att utrikesutskottet i år inte avvisar denna möjlighet för framtiden. Vi återkommer.

Huvudinriktningen för svensk biståndspolitik måste förbli att hjälpa de mest behövande – de fattigaste människorna i de fattigaste länderna. Detta torde stå i nära samklang med de innersta motiven för den även i ekonomiskt kärva tider starka svenska biståndsviljan. Men vårt bistånd kan aldrig bli mer än en hjälp till självhjälp. Det skall bidra till att skapa och frigöra de resurser som u-länderna och människorna i dem besitter och kan utveckla. Bara genom en sådan utveckling kan på sikt klyftan mellan rika och fattiga börja överbryggas.

Vårt bistånd bör i första hand inriktas på landsbygdsutveckling. Det är där de många fattiga människorna finns. Det finns i dag 4,5 miljarder människor på vår jord. Fram till år 2050, så länge som de barn som nu föds i vårt land kan förväntas leva, kommer jordens befolkning att växa till 10 miljarder – mer än en fördubbling av vår nuvarande befolkning på jorden. Och detta trots att befolkningspolitiska åtgärder på sina håll har börjat ge resultat.

Praktiskt taget hela denna befolkningsökning kommer att äga rum i de fattigaste länderna. U-ländernas befolkning kommer att växa från 3,5 till 8,5 miljarder. Under en mansålder kommer Afrikas befolkning nästan att femdubblas. Enligt Världsbankens beräkningar skulle befolkningsutvecklingen de kommande 65 åren bli så här i några u-länder.

- Indien skulle öka från 700 till 1 600 miljoner,
- Bangladesh från 90 till 340 miljoner,
- Nigeria från 85 till 470 miljoner,
- Kenya från 17 till 120 miljoner.

Och allt detta under *en* mansålder!

Redan i dag förmår u-länderna i tredje världen att förse allt mindre del av sin befolkning med mat. Det finns länder, vilkas livsmedelsproduktion totalt sett sjunker trots att befolkningen ökar. Miljoner människor saknar i dag tillgång till rent vatten. Öknarna breder ut sig, bl. a. därför att en växande befolkning i u-länderna måste lägga beslag på alltmer av träd och buskar för sina hushållsgöromål. Landsbygdens oförmåga att föda och härbärga den växande befolkningen leder till en urbanisering, som redan före utgången av detta sekel kommer att resultera i en rad befolkningsanhopningar på 20–30 miljoner människor, städer till namnet men utan förmåga att föda, hysa och skylda de människor som söker sin tillflykt där. Det är mat, vatten och bränsle det gäller. En landsbygdsutveckling som blir bestående förutsätter de berörda människornas egen medverkan. För att detta skall vara möjligt måste landsbygdsutvecklingen inriktas på en anpassning till de naturgivna förutsättningarna och de mottagande människornas kultur- och livsvillkor samt på småskaliga projekt med anpassad teknik.

De fattiga länderna drabbas hårt av ständigt återkommande katastrofer. Det börjar bli alltmer uppenbart att många av dessa egentligen är ett resultat av miljöförstörelse och överutnyttjande av naturresurser. Därför är katastrofförebyggande bistånd av största vikt för att rädda människor undan

kommmande katastrofer, men också för att bidra till en utveckling som minskar risken för kommande katastrofer.

Insatser för miljö, markvård och energi blir naturliga och viktiga inslag både i landsbygdsutveckling och i katastrofförebyggande bistånd.

Särskilt inom energiområdet har Sverige möjlighet att medverka i arbetet på att kartlägga och utveckla nya och förnyelsebara energikällor. Inriktningen bör vara att förbättra energisituationen på landsbygden – hos människorna i byarna. Det är inte bara den allt dyrare oljeimporten det rör sig om utan också om den alltmer utbredda bristen på ved för de dagliga hushållsgöromålen.

En ökad medvetenhet råder om att kvinnornas medverkan är nödvändig, om man skall lyckas öka jordbruks- och livsmedelsproduktion, minska analfabetism och införa primärhälsovård och familjeplanering i u-länderna. Det har ofta visat sig svårt att nå ut till kvinnorna. Inte sällan har utvecklingsprojekt utformats så, att just kvinnornas situation rent av har försämrats. Om tre månader öppnas den tredje internationella kvinnokonferensen i Nairobi. Det är av största vikt att Sverige medverkar till att u-landskvinnornas förhållanden där ägnas stor uppmärksamhet.

Den svenska viljan att visa solidaritet med u-länderna måste bygga på en övertygelse och ett engagemang också hos den enskilde. Det frigör resurser som aldrig kan lagstiftas fram. Av samma skäl kan bistånd som kanaliseras genom enskilda hjälporganisationer och kyrkor många gånger åstadkomma mer för samma pengar.

Enskilda organisationer, särskilt missionen, utgjorde pionjärer i svenskt solidaritetsarbete i de fattiga länderna. Det har givit en ovärderlig kunskap och erfarenhet och förståelse för de människor och de kulturer det rör sig om.

Ideella organisationer har ofta lättare att nå ut till de människor som verkligen behöver hjälp och når ofta beundransvärda resultat med blygsamma insatser. Åtskilliga har genom åren skaffat sig en lokal kunskap som gör insatserna effektiva. Deras administration på hemmaplan är oftast liten och obyråkratisk.

Enskilda medlemmar gör engagerade insatser som biståndsarbetare ute på fältet, ofta till lägre kostnader än offentlig biståndsverksamhet. De ideella organisationernas medlemmar och föreningar i Sverige gör beundransvärda insatser både för att samla in mer resurser till u-landsverksamheten och för att sprida information om och bilda opinion för u-landsbistånd och internationell solidaritet.

Särskilt när biståndet inriktas på de fattigaste människorna och på landsbygden är det naturligt att låta en växande andel av biståndet kanaliseras via enskilda organisationer. Det kan också vara ett sätt att utnyttja ett ökat bistånd utan en alltför kraftig belastning på SIDA:s organisation. Systemet med särskilda ramavtal med de större enskilda organisationer som kanaliserar svenskt bistånd bör byggas ut. Vi ställer stora förhoppningar på den översyn av bistånd genom enskilda organisationer som SIDA snart presenterar och som har utförts av Sixten Heppling, en av den svenska biståndspolitikens förgrundsgestalter.

Sverige har traditionellt satsat en förhållandevis stor andel av sitt bistånd på multilaterala biståndskanaler. I dag går en knapp tredjedel av biståndet den vägen. Detta får ses som ett uttryck för den betydelse vi tillmäter FN-systemet och de till FN knutna fackorganen.

Men det är otvivelaktigt så att flera av FN-organen har blivit ineffektiva och byråkratiska. Det finns därför anledning att från svensk sida kritiskt granska de kanaler genom vilka vi sänder bistånd till tredje världen. Ett okritiskt accepterande är på sikt till förfång för hela FN-systemet och dess trovärdighet.

Eftersom Sverige i flera FN-organ är en proportionellt sett mycket stor bidragsgivare, har vi menat att Sverige kanske inte ytterligare skall förstärka detta förhållande. Men i ett läge där utvecklingen hotar att minska de multilaterala organens resurser, kan det ändå finnas anledning att från svensk sida markera den betydelse vi fäster vid denna verksamhet och att det får genomslag även i bidragsgivningen. Det kan på sikt visa sig vara en viktig internationell opinionsbildning.

Herr talman! Det finns ingen anledning att skygga för den öppna och kritiska diskussion som har förts i vårt land och ute i världen om u-landsbistånd och utvecklingen i u-länderna. Endast så kan vi på sikt bidra till att biståndet i högre grad kommer till sin rätt. Men det finns också anledning att framhålla att det ligger i själva u-landsproblematikens väsen att det är svårt att bedriva biståndspolitik. Olika inslag i biståndet kommer alltid att misslyckas eller bara lyckas till en del. Också biståndspolitik måste ha rätt att misslyckas. Men vi måste ständigt dra lärdom av de erfarenheter som ges och ständigt söka nya och effektivare biståndsformer.

Det finns också anledning att framhålla att u-landsbistånd, inte minst i åtskilliga av de länder som erhållit svenskt bistånd, haft stor betydelse. Undervisning och hälsovård har byggts ut och kommer betydligt större del av befolkningen till del. Vattenförsörjningen har förbättrats. Barnadödligheten har sänkts och medellivslängden har stigit. Det rör sig om insatser av omätliga mänskliga värden.

Det finns i det här sammanhanget också all anledning att uttrycka vårt stöd, vår beundran och vår tacksamhet gentemot alla de människor som här hemma och ute i andra länder genom SIDA, internationella organ, ideella organisationer och kyrkor utför ett hängivet arbete för den internationella solidariteten. Det perspektivet glöms lätt bort i den debatt som förs om biståndspolitiken.

Vi liberaler ser, herr talman, ett starkt samband mellan fred, frihet och rättvisa. Varaktig fred kan bara byggas på jämlika förhållanden mellan olika stater och på respekt för mänskliga rättigheter inom varje land.

Den insikten gäller också u-länderna. De inre konflikterna är starkast och den sociala och ekonomiska utvecklingen svagast i de länder där de mänskliga rättigheterna respekteras minst. Det behövs en ny internationa-
lism där frihet från våld och förtryck ges lika stor vikt som frigörelse från utländska kolonisatörer och imperiebyggare. I de rika länderna behövs en ny öppenhet för de fattiga ländernas produkter.

U-landsbiståndet är ett instrument att lindra nöden och ge hjälp till självhjälp. För många länder betyder det oändligt mycket att få i gång social och ekonomisk utveckling. Det svenska biståndet bygger sjukhus och skolor, fabriker och bevakningsanläggningar så att människor kan odla och leva av jorden, så att barnen kan få mat för dagen.

På sikt måste biståndet ökas. Det måste vara obundet men inte kravlöst. Det är viktigt att biståndet granskas så att det verkligen kommer de fattiga till del, så att det uppmuntrar utveckling, så att det bidrar till både kvinnors och mäns frigörelse. Större andel av biståndet bör kanaliseras via ideella organisationer, dels därför att dessa kan nå de mest nödlidande, dels därför att det engagerar fler människor i arbetet för en solidarisk värld. Biståndet måste stärka kvinnornas situation i u-länderna.

I fråga om ländervalet måste i första hand eftersträvas samarbete med sådana utvecklingsländer som respekterar de grundläggande mänskliga rättigheterna och strävar mot demokrati. Biståndet bör uppmuntra demokratisk utveckling – inte minst genom stöd till fackföreningar, ideella organisationer, tidningar och folkbildning.

Ute i världen har ofriheten på senare tid vunnit ytterligare terräng. Den enskilda människans rätt åsidosätts allt oftare i stater med politisk enpartiregim eller militär diktatur. Klyftan mellan rika och fattiga länder har samtidigt vuxit och innebär ett med tiden allt allvarigare hot mot freden, friheten och rättvisan.

Biståndet till utvecklingsländerna borde få bli en samvetsangelägenhet för hela det svenska folket.

Anf. 49 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Det var ett intressant anförande som Jan-Erik Wikström höll. Det var bra och konstruktivt, och jag kan helt instämma i mycket av det han sade. Men jag förstår inte riktigt varför det i början innehöll ett angrepp på socialdemokraterna. Jan-Erik Wikström talade om det socialdemokratiska biståndssveket och hänvisade till förra året men nämnde inte med ett ord moderaterna, som just i dag vill svika och dra ned biståndet med 805 milj. kr. om de vinner omröstningen, av vilket 185 milj. kr. skall dras från södra Afrikas länder, som kämpar för sitt oberoende från Sydafrika.

Inte ett ord i Jan-Erik Wikströms inlägg berör denna i dag så utomordentligt viktiga fråga. Varför? De är väl bara av det skälet att det har träffats något slags överenskommelse mellan partierna om att de måste låtsas vara vänner ifall de skall regera ihop i höst. Jag tycker att det är ganska upprörande, Jan-Erik Wikström, att man i ett i övrigt så fint inlägg som detta måste ge sig på en klackspark mot socialdemokraterna men vägrar att ta upp det som i dag är den viktigaste debatten över huvud taget – debatten om moderaterna och biståndets volym.

Anf. 50 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! I mitt inlägg sade jag att jag ville ge en eloge till de krafter på den socialdemokratiska partikongressen som lyckades driva fram ett beslut

om återupprättande av enprocentsmålet. Jag tycker att man kan ha rätt att få ge en eloge till det socialdemokratiska partiet utan att få kritik från samma håll.

Anf. 51 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Det kan inte vara en eloge som låg i orden "det socialdemokratiska biståndssveket". De orden tänder inte en känsla av beröm. I övrigt är vi tacksamma för elogen men överraskade över att inte moderaterna blandas in i det hela.

Anf. 52 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle säkert kunna hålla ett anförande där jag riktade kritik mot moderata samlingspartiet på en rad punkter. Min partikollega Rune Ångström ägnade en del av sitt anförande åt detta.

Jag påtalade i förbigående det faktum att det var en socialdemokratisk regering som var den första som svek det av riksdagen fastställda enprocentsmålet. Men min kritik inskränkte sig till denna mening, och därpå gav jag en eloge till alla de progressiva krafter inom socialdemokratin som hade återupprättat detta mål.

Jag tycker fortfarande att jag vill ge beröm till dem som fick socialdemokraterna att ändra sig på den här punkten.

Anf. 53 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Stora delar av världen står mitt uppe i vad som måste beskrivas som en överlevnadskris. Den svältkatastrof som vi under gångna månader har fått iakttä i Afrika är bara toppen på ett mycket stort isberg. I själva verket är det betydligt större områden som är berörda och betydligt allvarigare konsekvenser som vi har att vänta i framtiden.

Det finns en hel del politiska orsaker till den katastrofsituation som många länder har hamnat i, men i botten ligger också att, av olika skäl, det ekologiska underlaget för människans försörjningsmöjligheter är hotat. Detta beror bl. a. på ökenutbredningen på sina håll. På andra håll kommer det i släptåg på skogsskövlingen. Det är jordförstöring, det är en allmän utarmning av landsbygderna. Resultatet av detta är att möjligheterna att klara av försörjningen med det nödvändigaste successivt undergrävs i stora delar av världen. Vi får samtidigt en flykt från landsbygden, tillskapande av gigantiska slumstorstäder med tiotals miljoner invånare, där luftföroreningar, vattenföroreningar och social misär bidrar till att skapa olidliga levnadsbetingelser för de människor som bor där.

Det här är ett fenomen inte bara i Afrika, som nu har varit mest akut, utan också stora delar av Asien och Latinamerika. Det drabbar hela den tredje världen.

I grunden, herr talman, handlar det om vår planets möjligheter att försörja mänskligheten under dragliga livsbetingelser. Det här är då inte en fråga bara för enskilda länder utan en gemensam angelägenhet för hela mänskligheten. Alla måste bidra efter sin förmåga.

Nr 120

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingsamarbe-
te m. m.*

Det här är en utveckling som blivit mer och mer akut vartefter åren gått. Vi ser alltså inte en förändring till det bättre utan snarare till det sämre. Att mot den bakgrunden – som socialdemokraterna tidigare och moderaterna nu – föreslå att Sverige skall lämna enprocentsmålet som grundläggande princip för vår biståndspolitik är naturligtvis både orimligt och cyniskt:

Situationen har blivit så svår att vi nu måste koncentrera våra biståndsin-satser till de vitala överlevnadsfrågorna för mänskligheten. Det här är en uppfattning som mycket länge drivits av centern. Sedan ett par år tillbaka kan vi nu med glädje konstatera att vi också har stöd från moderater och folkpartister för kraven på en omprövning av biståndets karaktär. Det är fråga om en omprövning där landprogrammeringen blir mindre betydelsefull och problemorienteringen mera central när det gäller biståndsprioriteringar-na. Det viktiga är alltså inte vilka länder vi stöder, utan det viktiga är vilka centrala överlevnadsproblem vi försöker bidra till att lösa. Biståndet måste alltså i mycket stor utsträckning till sin karaktär vara katastrofförebyggande. Det måste handla om att bygga upp produktionsförutsättningarna i den tredje världen, att skapa möjligheter för människor att själva producera de livsmedel som krävs för att de skall överleva och själva tillfredsställa de basbehov som människor har.

Detta katastrofförebyggande och successiva uppbyggnadsarbete av överlevnadsförutsättningarna i stora delar av tredje världen bör alltså vara viktiga inslag i det ordinarie biståndet, det som vi genomför genom avtal med olika länder.

Det är också viktigt, tycker vi, att vi har ett särskilt anslag för miljö-, markvårds- och energiområdena, eftersom de är nyckelområden när det gäller de långsiktiga överlevnads-möjligheterna. Anslaget infördes när vi var i regeringsställning; det avskaffades när socialdemokraterna återkom i rege-ringsställning. Nu kräver vi att det skall återinföras.

Också på den här punkten går vi fram gemensamt med moderater och folkpartister, men vi kan då också konstatera att det finns skillnader när det gäller hur stora satsningar vi vill göra på det här området. Moderaterna och folkpartisterna föreslår anslag på 125 resp. 100 miljoner, medan vi från centerns sida krävt en mer kraftfull satsning med ett anslag på 300 milj. kr. för miljö-, markvårds- och energifrågor.

Samtidigt som vi allmänt sett gör vårt bistånd mer katastrofförebyggande och inriktar det på att bygga upp försörjnings-möjligheterna är det viktigt att vi har ordentliga resurser för att kunna ingripa i akuta katastrofsituationer. Den gångna vintern har väl med allt eftertryck visat vilka oerhörda behov det finns av akuta katastrofinsatser för att bara klara människors direkta överlevnad. Tyvärr måste vi räkna med att de här behoven framöver inte kommer att bli mindre utan snarare större. Därför, herr talman, är det viktigt att det katastrofbistånd vi har verkligen står till förfogande när det händer en katastrof, när svälten, översvämningen eller vad det nu är, är ett faktum, dvs. att vi inte binder upp våra katastrof-pengar i mer långsiktiga projekt. De långsiktiga projekten måste finnas inom landramarna och andra anslagspos-ter, typ miljö- och markvårdsanslag. Katastrofpengarna måste stå till reds

när katastrofen är framme. Detta har vi slagit fast i reservation 28. Vi kan inte acceptera att man binder upp katastrofbiståndet vid mera långsiktiga projekt.

Vi tycker vidare att det finns behov av ökade resurser på detta område. Tyvärr är det nog på det sättet. Därför har vi i reservation 30 föreslagit att anslaget för katastrofbistånd skall räknas upp från ca 400 milj. kr., som regeringen har föreslagit, till ca 600 milj. kr.

Moderaterna har föreslagit ungefär samma nivå på anslaget som regeringen, men här finns anledning att göra en liten reflexion. När moderaterna föreslår att vår u-hjälp skall uppgå till ett belopp som med 800 milj. kr. understiger enprocentsmålet, åberopar de att det är svårt att hitta bra områden att satsa pengar på. Jag skulle vilja ge moderaterna rådet att stödja centerns förslag beträffande miljö- och markvårdsanslaget samt anslaget till katastrofinsatser. På dessa områden kan de satsa pengarna. På det sättet skulle vi på ett effektivt sätt komma närmare enprocentsmålet än vad moderaterna nu gör. Det finns naturligtvis möjligheter att satsa biståndspengar där de gör nytta, om bara viljan finns.

Det brukar ofta talas om nord-syd-konflikten som ett alternativ till öst-väst-konflikten. Visst ligger det en latent konflikt i det faktum att en liten del av jordens befolkning lägger beslag på en mycket stor del av resurserna, och vi hör själva till denna lilla del. Men på ett ställe i världen är nord-syd-konflikten mer koncentrerad och mer dramatisk än någon annanstans i världen, nämligen i södra Afrika och särskilt i Sydafrika. Där vet vi att en liten vit minoritet med hjälp av våld och terror samt genom en systematisk rasism ser till att behålla alla privilegier för egen räkning samtidigt som man håller den stora befolkningsmajoriteten i förtryck och fattigdom. Det är viktigt att vi med vår biståndspolitik har möjligheter att hjälpa dem som på olika sätt försöker att arbeta mot apartheid. Det kan vi göra i form av stöd till de krafter inne i Sydafrika som arbetar mot apartheidssystemet och i form av stöd till frontstaterna, som utanför Sydafrika står som en mur mot apartheidssystemet.

Det finns ett ofrånkomligt samband mellan apartheid och ekonomisk utveckling i södra Afrika. Apartheidssystemet och Sydafrikas terrorpolitik är det största hindret mot ekonomisk utveckling där. Dels sker det genom att man håller sin egen svarta befolkningsmajoritet i fattigdom och förtryck, dels sker det genom att man bedriver en konfrontationspolitik gentemot sina grannstater. Det är avgörande hinder för att dessa stater skall kunna utvecklas. Framför allt gäller det Angola och Moçambique. Att, som moderaterna gör i några reservationer, ta det faktum att Sydafrikas terrorpolitik mot Angola och Moçambique försvårar utvecklingsarbetet till intäkt för att föreslå en sänkning av det svenska biståndsanslaget till dessa länder, är naturligtvis fullständigt orimligt. Det är viktigt att slå vakt om ett rejält bistånd till frontstaterna.

Vi tycker också – och där har vi stöd av moderater och folkpartister – att det är angeläget att öka insatserna för de organisationer som inne i Sydafrika arbetar mot apartheid. I reservation 26 föreslår vi därför en uppräkning med 10 milj. kr.

Situationen i södra Afrika är ett exempel på sambandet mellan biståndsfrågor och mänskliga rättigheter. Detta samband har i dag också diskuterats i annat sammanhang, nämligen när vi tog upp frågan om att mänskliga rättigheter förtrycks i mottagarländer till vilka Sverige ger bistånd eller när mottagarländer bedriver krigsoperationer. Det är helt klart att vi inte kan vara likgiltiga när det sker övergrepp mot mänskliga rättigheter i länder som vi ger bistånd till. Det är alldeles ofrånkomligt – och det framhåller också utrikesutskottet i sitt betänkande – att situationen i fråga om de mänskliga rättigheterna i många av våra mottagarländer måste påverka vår långsiktiga biståndsplanering, likaså när mottagarländer går in i krigsoperationer.

Vietnam har särskilt varit på tapeten i det sammanhanget, något som också behandlats tidigare här i debatten. Jag måste något kommentera en sak som utrikesministern sade om situationen i Vietnam.

Utrikesministern framhöll visserligen att Sverige står bakom de FN-resolutioner som kräver att alla utländska trupper skall lämna Kampuchea, men han sade också att Vietnams invasion minsann inte var den första i Kampuchea och att det blodbad som blev följden av Vietnams invasion var mindre än de blodbad som förekommit tidigare i Kampuchea.

Det är naturligtvis oroväckande och ganska allvarligt när utrikesministern gör den typen av uttalanden i Sveriges riksdag. Det kan möjligen leda till uppfattningen att den svenske utrikesministern och den svenska regeringen anser att invasioner i länder som tidigare varit utsatta för invasioner skulle vara mindre allvarliga och att blodbad i länder som varit utsatta för ännu värre blodbad tidigare skulle vara mindre upprörande.

Jag kan inte föreställa mig att vare sig utrikesministern eller regeringen har den uppfattningen. Jag tog upp frågan nu egentligen för att ge utrikesministern möjlighet att förklara sitt uttalande och klargöra att en sådan tolkning naturligtvis är orimlig och att det svenska fördömandet av Vietnams invasionspolitik i Kampuchea är klart och entydigt.

Nu har dess värre utrikesministern lämnat kammaren, så jag vet inte om han tar den möjligheten att förklara sin och den svenska regeringens ståndpunkt. Tyvärr har det ju förekommit flera uttalanden av ungefär samma innebörd tidigare från utrikesministerns sida, och därför skulle det behövas ett mycket mera entydigt ställningstagande från utrikesministern och den svenska regeringen när det gäller Vietnams Kampuchea politik.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till de reservationer vid utskottets betänkande som mitt namn finns med på och i övrigt till utrikesutskottets förslag.

Anf. 54 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Som vanligt har det i debatten talats en hel del om principer. De olika politiska uppfattningarna, som vi alla väl känner till, finns i biståndspolitikerna som i alla andra sammanhang och har också på nytt upprepats här i kammaren i dag. Under de år jag har varit med om riksdagens biståndsdebatter har tonen från högersidan, från moderata samlingspartiet, blivit alltmer aggressiv och påhoppet på de fattiga länder som får bistånd från

Sverige allt fräckare. Vi har ännu inte sett kulmen på den utvecklingen.

Jag tycker att det är väldigt lätt att instämma i ett uttalande i utrikesministers deklARATION här tidigare i dag om att ett tungt historiskt ansvar vilar på de gamla kolonialmakterna för demokratins bräckliga villkor i flertalet av dagens u-länder. Det är naturligtvis alldeles korrekt och det borde kanske uppmärksammas mera av dem som är så kvicka att rikta kritik mot dessa länder, såsom har gjorts både här i dag och under tidigare sådana debatter.

Tyvärr är det här inte bara fråga om det koloniala arvet, utan vi ser detta upprepat och förstärkt i dagens handlingar från stora och inflytelserika stater. Jag tänker naturligtvis då på USA:s engagemang och inflytande på olika platser på jordklotet. USA ligger i många viktiga avseenden bakom förtrycket i södra Afrika. Man underhåller och understöder Sydafrikas apartheidpolitik. USA ligger också i mycket stor omfattning, som vi alla känner till, bakom förtrycket i Latinamerika, osv. I de här sammanhangen använder USA naturligtvis också de multilaterala biståndsorganen för sina syften. Det är av den anledningen vi återigen från vårt partis sida riktar viss kritik mot Världsbanken och dess sätt att styra sina medel till olika länder.

I utskottsbetänkandet förs ett resonemang om att Sverige icke utan framgång har kunnat påverka Världsbankens utlåning. Vi anser från vårt parti dock fortfarande att USA i alltför stor omfattning styr denna långivning, och det gäller tyvärr också till viss del Utvecklingsfonden, IDA, som ju i många avseenden har gjort goda insatser med sina mjuka lån och annat sådant. Också där har man sett en viss styrning som inte är särdeles gynnsam för de biståndspolitiska mål som vi vill se uppnådda. Vi har därför på nytt tagit upp frågan om att Sverige skall arbeta för att förändra förhållandena. Om nu Sverige icke utan framgång har kunnat påverka situationen, är det ju bara att fortsätta det arbetet och försöka påverka den ytterligare.

Vi vet när det gäller exempelvis Latinamerika och Centralamerika att de länder som försöker sig på en progressiv utveckling blir utsatta för ren bojkott. Det gällde Chile under Allenderegimens tid. I dag gäller det framför allt Nicaragua, som är utsatt för direkt krigföring och dessutom för bojkott och blockad av sina egna hamnar. Det har gjort att vi har ansett det angeläget i det här sammanhanget att begära ytterligare stöd till Nicaragua; vi har föreslagit en ökning av biståndet dit med 20 milj. kr. Med tanke på det läge som råder i denna region är det högst motiverat att Sverige ökar biståndet till just Nicaragua, även om det i övrigt kan vara svårt att öka landramarna, vilket har påpekats från många håll under debatten tidigare i dag.

Vi tycker också att Sverige fortfarande kan ta upp nya länder som programländer, och vi har i det sammanhanget på nytt fört upp Cuba – för att hålla sig till den här regionen i Karibiska havet och Mellanamerika. Det sägs att Cuba är ett så rikt utvecklat land att det inte behöver någon hjälp utan klarar sig bra ändå; man kan nöja med sig vanliga handelsförbindelser osv. Vi anser att det är precis tvärtom, eftersom det fortfarande finns väldigt stora behov i det landet. Vi vet också att de pengar som eventuellt skulle gå till Cuba skulle kunna användas på ett mycket effektivt och bra sätt. Därför har

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

vi föreslagit att Cuba ånyo skall tas upp som programland och få en landram.

Detsamma har vi begärt för ett annat mindre land i en annan del av världen, som jag nu raskt vill övergå till. Vi har från vpk under många år pläderat för att Demokratiska folkrepubliken Yemen skulle bli föremål för mera kraftfulla biståndspolitiska insatser från Sverige. Det är ett mycket litet och fattigt land längst söder ut på Arabiska halvön, men vi har där efter frigörelsen på 1960-talet från den engelska kolonialmakten kunnat se en mycket god och progressiv utveckling. Landet är mycket fattigt och har en mycket ung befolkning, men där har gjorts mycket stora insatser och en mycket lovande utveckling har kommit till stånd. Yemen har fått katastrofhjälp i flera omgångar, och bra är ju det, men det vore ännu bättre med ett ordentligt, riktat bistånd. De får ju också hjälp indirekt, via Rädda barnen, som har verksamhet i det landet. Men vi anser att detta skall institutionaliseras och att Demokratiska folkrepubliken Yemen borde upptas som programland och få en egen landram.

Herr talman! Jag vill därefter övergå till ett annat land i denna region, nämligen Etiopien. Vpk har motionerat om ett ökat stöd till Etiopien. Vi har inte begärt något högre anslag, eftersom regeringen har höjt biståndsmedlen till Etiopien med 15 milj. kr. i år, och det tycker vi är bra. Vi tycker att det är riktigt att också det landet, precis som Demokratiska folkrepubliken Yemen på andra sidan Röda havet, får stöd från Sverige.

I vår motion har vi uttryckt den uppfattningen att Etiopien är utsatt för en förtalskampanj, både internationellt och här i Sverige, och vi vidhåller den uppfattningen. Nu har det på den allra senaste tiden börjat komma fram en något mera rättvisande och objektiv bild, som visar olika orsaker till den katastrof som finns i Etiopien och hur den internationella och svenska hjälpen verkligen kommer fram.

I utrikesutskottets betänkande har man, angående vårt krav att riksdagen skall begära en redogörelse från regeringen om biståndets kanalisering i Etiopien, på ett sätt som jag inte tycker är riktigt korrekt lett in resonemanget på den svenska hjälpen och SIDA:s administration av biståndet. Vi har aldrig yttrat oss om detta, utan vad vi har begärt är en värdering generellt av hur biståndet kanaliseras i Etiopien. Det finns ju faktiskt redan i officiella uttalanden från Sverige ganska klart uttryckta ståndpunkter om detta, och det skulle man kunna spinna vidare på. Vi har påpekat att det i budgetpropositionen finns positiva värderingar av hur biståndet administreras i Etiopien. Utrikesministern har också i frågesvar här i kammaren vid ett par tillfällen under de senaste åren verifierat att man inte har någon anledning från svenska statens sida att anse att biståndet till Etiopien kanaliseras på ett felaktigt sätt. Det var närmast detta vi var ute efter med vårt yrkande 2 i motion 421. Det är alltså inte någon misstanke från vår sida mot de svenska hjälporganen eller SIDA:s administration av biståndet – där har vi fullt förtroende. Vad vi efterlyste var en allmän redogörelse för hur den svenska regeringen ser på biståndets fördelning inne i Etiopien – detta just mot bakgrund av att det har pågått en kraftig kampanj om att biståndet till Etiopien har kommit på avvägar, sålts på svarta marknaden osv.

Vi har också föreslagit att Sverige skall försöka utvidga sina kontakter med Etiopien på alla plan. Mot den bakgrunden är det med glädje vi konstaterar att detta utökade stöd till och samarbete med Etiopien nämnts på ett par ställen i utrikesministerns anförande här i dag. Vi tycker att det är en riktig satsning. De erfarenheter som svenska organ, svenska myndigheter och svensk utrikesförvaltning har av utvecklingen i Etiopien talar för att det är ett land som är väl värt att få stöd och som också tar hand om detta på ett bra sätt.

Med tillfredsställelse konstaterar jag också att det finns en socialdemokratisk motion till detta betänkande som talar om kooperativa insatser för hjälp till Tanzania och Etiopien.

Vi hoppas att den utfrysning som Etiopien har blivit utsatt för tidigare, när man under många år lät biståndet ligga kvar på oförändrad nivå, nu skall vara slut och att man kommer att satsa de resurser som kan avvaras till detta land, som är ett av de länder som får minst internationellt bistånd av alla tredje världens länder. Det är mycket små summor som kommer Etiopien till del.

Med detta, herr talman, ansluter jag mig till de yrkanden som Bertil Måbrink tidigare har ställt.

Anf. 55 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! När en debatt pågått så pass lång tid som denna och med deltagande av så många talare är risken för upprepning överhängande. Med tanke på kammarens arbete i dag och med tanke på att det även blir kvällsplenum skall jag försöka att undvika upprepning genom att ägna mig åt några av de ca 50 reservationer som är fogade till detta betänkande.

I reservation nr 5 till betänkandet yrkar de borgerliga partierna att SIDA för mottagarländer med stor katastrofbenägenhet skall utveckla särskilda program för förebyggande av katastrofer. Man menar att en direktkoppling därmed skulle kunna etableras mellan akuta hjälpinsatser och det långsiktiga utvecklingsarbetet. Vidare föreslår man – i den likaledes gemensamma borgerliga reservationen nr 28 Katastrofpostens användning – att anslaget för katastrofbistånd uteslutande bör användas för att lindra akut nöd eller verkningar av oförutsedda händelser av katastrofkaraktär.

Herr talman! Anslagsposten för katastrofbistånd har sedan åtskilliga år flera användningsområden. Huvudsakligen utnyttjas den för att bistå människor som drabbats av katastrofer. Därutöver används den också till katastrofförebyggande åtgärder och till extra bistånd till länder som hotas av oförutsedda händelser. Slutligen fyller katastrofposten uppgiften som allmän reservpost inom det bilaterala biståndet.

Visst kan det finnas skäl att ägna större uppmärksamhet åt långsiktiga katastrofförebyggande åtgärder. Enligt utskottets mening bör den översyn av katastrofbiståndet som regeringen avser att göra även ge tillfälle att överväga balansen mellan akuta åtgärder och långsiktigt bistånd.

I väntan på denna översyn vill utskottet emellertid inte förorda någon ändring av de principer som nu gäller för katastrofpostens utnyttjande, varför avslag yrkas på reservationerna nr 5 och 28.

I reservationerna 29 från moderaterna, 30 från centerpartiet och 31 från

vpk yrkas i varierande grad kraftiga höjningar av katastrofpostens storlek.

I moderatreservationen föreslås 55 miljoner i höjning, i centerreservationen 200 och i vpk-reservationen 251 milj. kr. mera till anslagsposten katastrofer.

De båda borgerliga reservationerna är en produkt av den förändring av biståndets inriktning som främst moderater och centerpartister vill ha och som livligt debatterats här i kammaren tidigare i dag. Man vill från det hållet ersätta det landramsbaserade biståndet med satsningar på ämnes- och projektinriktat stöd. En kraftigt utökad katastrofpost är en del av denna borgerliga nyorientering. Utskottets majoritet delar inte denna uppfattning, utan anser att tyngdpunkten i det svenska bilaterala biståndet även i fortsättningen skall ligga på det landinriktade, av SIDA administrerade biståndet.

Med hänvisning härtill ber jag, herr talman, att få yrka avslag på reservationerna 29 och 30.

Vpk-reservation 31 förordar den kraftigaste höjningen av katastrofposten. Höjningen motiveras med ett redovisat behov av en mycket kraftig ökning av svenska katastrofinsatser i Indokina.

Utskottet vill här erinra om att riksdagen inte i förväg bör inteckna katastrofposten för visst ändamål, varför avslag yrkas på reservation 31.

Herr talman! I en gemensam borgerlig reservation – nr 34 – yrkas på ytterligare 40 milj. kr. utöver de i propositionen föreslagna 300 miljonerna till anslagsposten Enskilda organisationer.

Utskottsmajoriteten delar uppfattningen att de enskilda svenska organisationernas biståndsinsatser är värdefulla och utgör ett viktigt komplement till övriga svenska biståndsinsatser. Det värde som regeringen lägger i deras insatser belyses bäst av den översyn av organisationernas kapacitet att ta emot och förmedla statliga bidrag för biståndsändamål som på regeringens uppdrag just nu utförs av SIDA.

Utredningen avgav i höstas en preliminär rapport, och i anslutning till den har regeringen haft överläggningar med representanter för dessa organisationer. Härvid framkom dels att deras arbete väl motsvarar de av statsmakterna fastställda målsättningarna för biståndet, dels att organisationernas kapacitet att förmedla bistånd förbättrats på senare år.

Utredningens slutrapport väntas föreligga i juli i år. Utskottets majoritet vill för sin del tillstyrka den medelstilldelning som SIDA förordar på 312 milj. kr. för nästa budgetår, dvs. ett med 12 milj. kr. i förhållande till propositionen förhöjt anslag.

I anslutning härtill avstyrks reservation nr 34.

Herr talman! I reservation nr 35, av centern och folkpartiet, förordas svenskt stöd till Kyrkornas världsråds fredsprogram m. m.

Utskottet vill här erinra om att ett liknande förslag till fjolårets riksdag avstyrktes av utskottet med hänvisning till en nödvändig koncentration av SIDA:s verksamheter men också därför att Kyrkornas världsråd beträffande andra delar av sin verksamhet väl tillgodoses med svenskt stöd genom SIDA, inte minst genom den humanitära beredning för mänskliga rättigheter och

liknande som finns på SIDA.

Därför, herr talman, yrkar jag avslag på reservation nr 35.

Låt mig till sist kommentera reservationerna 26, som är en gemensam borgerlig trepartireservation, och 27, från folkpartiet, angående medelsram för humanitärt bistånd till södra Afrika och Latinamerika.

I båda reservationerna föreslås höjningar av anslagen. När det gäller reservation 26 om södra Afrika anförs som motiv behovet av ökat bistånd till grupper, organisationer och enskilda inne i Sydafrika. Enighet råder i utskottet om att det humanitära biståndet till södra Afrika och Latinamerika fyller en viktig funktion och att betydande medel även i fortsättningen bör utgå till de ändamål som dessa anslagsposter finansierar.

Beträffande kravet på ökade anslag till verksamhet inne i Sydafrika reser sig, enligt utskottsmajoritetens mening, en rad problem. Främst är det naturligtvis svårigheten att undgå närgången inblandning från en repressiv regim, vilken med säkerhet inte delar vår uppfattning om vad som är bra för den svarta befolkningen i Sydafrika, t. ex. högre utbildning, sjukvård, stöd till medborgarrättsliga och fackliga organisationer. Därför menar vi att det stöd som ges för dessa ändamål i dag via de kanaler som står till buds bör få utvecklas i den takt som situationen inne i Sydafrika medger.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på reservation nr 26.

Behovet av humanitärt stöd och bistånd i Latinamerika är stort och växande. Detta belyses bäst av att SIDA vid tidpunkten för sin anslagsframställan – hösten 1984 – bedömde 125 milj. kr. som tillräckligt för nästkommande budgetår. Regeringen tog fasta på detta förslag och föreslår i den proposition som i dag behandlas ett anslag till humanitärt bistånd i Latinamerika på 125 milj. kr., dvs. en höjning med 10 milj. kr.

Under det halvår som gått sedan framställan gjordes har möjligheterna till utvidgade humanitära insatser i Latinamerika avsevärt förbättrats genom en bättre organisation och administration hos de mottagande inhemska organisationerna. Här gör bl. a. den svenska organisationen Frikyrkan hjälper – eller Diakonian, som den numera kallas – en berömvärd insats. I Argentina och Peru, i El Salvador, Costa Rica och Mexico, för att nämna några länder i området, finns unga svenska biståndsarbetare som verksamt bidrar till att göra den humanitära hjälpen till den kanske mest effektiva svenska biståndsinsatsen av alla.

Herr talman! Behoven av svensk humanitär hjälp ökar alltså ständigt och stadigt i regionen. Trots detta biträder utskottet propositionens förslag och yrkar avslag på reservation nr 27, av Rune Ångström från folkpartiet, i vilken föreslås en höjning av anslaget med 10 milj. kr. till 135 milj. kr. Utskottet är emellertid av den bestämda uppfattningen att det skall finnas beredskap för att vid behov tillföra anslagsposten för humanitärt bistånd i Latinamerika ytterligare medel från katastrofposten, efter framställan från beredningen för humanitärt bistånd i Latinamerika och södra Afrika.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 56 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Vårt bistånd skall i mottagarlandet bidra till resurstillväxt, social och ekonomisk utjämning, demokratisk samhällsutveckling och nationellt oberoende. Det är de fyra mål som riksdagen har fastställt och som fortfarande gäller.

När vi nu beslutar om fortsatt stöd till Zimbabwe sägs i budgetpropositionen att man i första hand vill tillgodose utjämningsmålet och oberoendemålet. Man nämner alltså inte demokratimålet, som nära ansluter till kravet på ökade mänskliga rättigheter. Mot bakgrund av de senaste årens händelser i Zimbabwe är detta ganska märkligt. Gång på gång har vi nåtts av rapporter om svåra övergrepp mot befolkningen i södra delarna av landet, främst i Matabeleland. Det är där anhängarna finns till Joshua Nkomo och hans parti ZAPU. Inför regeringspartiet ZANU:s partikongress i augusti förra året trappades våldet åter upp. Alla politiska möten med ZAPU förbjöds, medan ZANU överallt i landet arrangerade massmöten. ZAPU:s partilokaler brändes ned, och bostäder tillhöriga partiets medlemmar förstördes. Ett fyrtiotal människor dödades, medan polisen lyste med sin frånvaro. Allt detta står att läsa i en rapport från det svenska biståndskontoret i Harare.

Vid ZANU:s partikongress beslutades att införa enpartivälde i Zimbabwe. Ett parlamentsval hade utlysts till i mars detta år, men regeringen har skjutit på valet till juni. Ingen vet med säkerhet om det verkligen kommer att äga rum då. Regeringsledamöter i Zimbabwe har förklarat att man kommer att införa enpartistaten redan 1985, sedan man hållit parlamentsval.

Sverige har ett särskilt intresse av en demokratisk utveckling i Zimbabwe. Före självständigheten 1980 stödde vi aktivt både ZANU och ZAPU i befrielsekampen. Vi måste reagera när det ena partiets företrädare med våld söker utplåna det andra partiet och övriga oppositionspartier och därefter förbjuda alla dessa partier.

Det åligger nu Sverige att betona biståndsmålet om en demokratisk samhällsutveckling. I motion 1681, som följs upp av reservation 25, har vi moderater visat på en framkomlig väg. Låt 10 miljoner av Zimbabwes landram omfördelas till de enskilda organisationer som verkar inne i landet. Detta står helt i överensstämmelse med ett av de mål de tre borgerliga partierna ställt upp för en biståndsutredning, där det bl. a. sägs: "I syfte att nå de fattigaste och mest utsatta grupperna samt att bidra till en demokratisk samhällsutveckling bör samarbetet med de enskilda organisationerna byggas ut."

Herr talman! Vårt bistånd till södra Afrika uppgår totalt till ca 2 miljarder kronor. Det mesta av detta stöd går till de s. k. frontstaterna, till befrielseströrelser och flyktingar utanför Sydafrika. Vi vill inför nästa budgetår föreslå att stödet till dem som inne i Sydafrika arbetar för en fredlig omdaning av samhället skall öka. Utöver de 180 miljoner som föreslås i budgetpropositionen till humanitärt bistånd i södra Afrika vill vi föreslå ytterligare 10

miljoner. Detta framgår av reservation 26, som är gemensam för de borgerliga partierna.

Vad vi bör stödja med detta anslag är t. ex. högre utbildning för den icke-vita befolkningen. Det kan ske i form av stipendier för studier vid sydafrikanska högskolor eller för studier utomlands. Vi bör vidare stödja medborgarrättsrörelser, kyrkliga och fackliga organisationer. Genom enskilda organisationer kan vi ge ökad medicinsk och humanitär hjälp åt den svarta befolkning som lider av undernäring och akut brist på sjukvård.

För att detta skall fungera är det en stor fördel, eller kanske t. o. m. en förutsättning, att ha kontinuerlig kontakt med de personer som arbetar i Sydafrika.

Riksdagen har nyligen antagit en lag om förbud mot svenska företags nyinvesteringar i Sydafrika. Lagen innebär emellertid inte förbud mot företagen att över huvud taget finnas kvar och verka i landet. Ett steg längre går Svenska kyrkan. Vid årets kyrkomöte beslöt man att rekommendera alla kyrkliga organ som har aktier i s. k. Sydafrikabolag att avveckla dessa aktieinnehav. Ett bärande skäl för detta var att kyrkan inte skall ha något att göra med den förhatliga apartheidregimen. Däremot restes inga krav på att ta hem personer som arbetade inom missionen med utbildning och sjukvård, trots att också dessa måste leva efter de förhatliga apartheidlagarna. Dessa lagar gäller ju inte bara för svenska företag i Sydafrika utan också för skolor, sjukhus och andra institutioner.

Inom Svenska röda korset bestämde man sig för någon vecka sedan för att sända 20 ton kläder till ett av de s. k. hemländerna, Ciskei. Detta skedde efter en lång diskussion i styrelsen, som inte var enig i denna fråga. Motståndarna menade att man inte ens skulle skicka en sådan hjälpsändning, eftersom den kunde uppfattas såsom ett stöd för regimen. Det är alltså här fråga om en mycket svår balansgång. Jag och moderaterna anser i alla fall att företag, skolor, sjukhus och olika organisationer, som har möjlighet att förbättra situationen för den svarta befolkningen i Sydafrika, skall finnas kvar i landet.

Herr talman! Jag har redan flera gånger nämnt det arbete som enskilda organisationer bedriver i de länder som vi diskuterar i detta betänkande. Det står helt klart att missionen, Röda korset och Rädda barnen liksom politiska och fackliga organisationer har en stor uppgift att fylla. De har ofta hög effektivitet och kan bidra till en demokratisk samhällsutveckling genom samarbete med systerorganisationer i u-länderna. En stor fördel är också att de inte behöver samarbeta med en regim, som de av olika skäl kanske vill undvika att stödja.

De enskilda organisationerna har också den fördelen att de engagerar många svenskar. Lutherhjälpen har t. ex. under sin fasteinsamling tidigare i vår samlat in rekordsummor både centralt i landet och lokalt ute i församlingarna. Tusentals och åter tusentals människor har i kontakter med och engagemang i Lutherhjälpen, Diakonia, Röda korset, Rädda barnen och andra organisationer visat hur man vill utforma det svenska biståndet. Samtidigt har man i praktiskt handlande visat sig kunna offra tid, kraft och pengar för att hjälpa människor i de fattiga länderna. Det är givetvis en

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

oerhörd styrka i det svenska biståndet att kunna utnyttja detta engagemang. Vi föreslår i en gemensam borgerlig reservation 40 milj. kr. utöver vad som föreslås i budgetpropositionen just till enskilda organisationer.

Herr talman! Margaretha af Ugglas har redan yrkat bifall till de reservationer som jag här har berört, så jag nöjer mig med att instämma i detta yrkande.

Anf. 57 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Det landprogrammerade biståndet är sedan lång tid tillbaka rygggraden i vårt bilaterala utvecklingssamarbete. Grundtanken har naturligtvis varit att koncentrera insatserna till ett begränsat antal länder, där vi har ansett att det finns förutsättningar för att uppnå de biståndspolitiska mål som vi i full politisk enighet har formulerat i denna riksdag.

Även om Sverige sedan länge hör till de länder som har ett förhållandevis högt biståndsanslag, får vi inte glömma att vi är ett litet land och att det i den tredje världen finns hav av behov som egentligen skulle kunna mötas bara med s. k. massiva resursöverföringar från hela i-världen. Vi måste alltså ha klart för oss att det finns stora begränsningar i vad vi kan åstadkomma med våra biståndspengar.

Desto viktigare är det att vi verkligen anstränger oss för att hitta former för pengarnas användning, former som försöker möta människors grundläggande behov av mat, hälsovård och utbildning och som når de allra fattigaste och garanterar långsiktiga åtaganden.

Även om vi i dagligt tal ofta talar om "u-hjälp", får vi aldrig glömma att själva grundtanken i vårt bistånd är "utvecklingssamarbete", dvs. det får aldrig bli hjälp ensidigt på givarens villkor, utan det är också frågan om vad mottagaren önskar. Detta förutsätter goda kunskaper från båda håll. Det innebär att våra biståndsadministratörer måste känna till mottagarlandets ekonomiska, kulturella, religiösa, politiska, geografiska och andra förutsättningar. Det är naturligtvis också en fördel om man i det mottagande landet är förtrogen med vilka syften och mål som vi har satt upp för våra biståndsanslag.

Det finns också andra skäl som nämnts för landprogrammeringen, t. ex. långsiktigheten. Men det här är för mig de viktigaste argumenten för att hålla fast vid principen om landprogrammen som stommen i vårt bilaterala bistånd. Sedan kan vi självfallet ha en debatt om antalet programländer, om vilka dessa programländer skall vara, om hur samarbetsavtalen skall utformas och om vilka insatser som är viktigast i resp. programland.

Det är kring denna s. k. landramsteknik som debatten litet grand kommit att kretsa de senaste två åren. I årets betänkande finns återigen en gemensam borgerlig reservation där man vill tona ner landprogrammen och kanske på sikt eliminera dem ur biståndet. Uppenbarligen skall detta ske till förmån för projektnriktat bistånd – det förefaller gälla projekt beträffande miljö, markvård och energi – och man säger sig också vilja lättare kunna anpassa biståndet till områden där Sverige har ett speciellt kunnande. Det är inget fel på att satsa på sådant, men för mig är det hart när obehagligt varför man för

den skull måste avhända sig alla de fördelar som finns i programlandssamarbetet. Det finns väl inte ett enda ett av våra programländer där vi inte skulle ha behov av just sådana insatser.

I debatten i dag har jag hört exempel på sådana nämnas av de borgerliga företrädarna. Gunnel Jonäng talade om ett markvårdsprogram i Kenya. Sten Sture Paterson talade om byskogarna i Tanzania, som han äntligen kom fram till som ett lyckat projekt, efter att ha beskrivit allt elände i Tanzania. Det är exempel på insatser för miljö, markvård och energi som vi har gjort i programländerna.

Herr talman! Debatten har redan berört de här mera principiella frågorna – om programländer eller specialinriktat bistånd inom olika områden – så jag skall inte fördjupa mig ytterligare i det. Jag kan bara konstatera att trots den borgerliga enigheten i reservation 7, ställer i alla fall folkpartiet och centern glädjande nog upp på de landramar som regeringen och utskottsmajoriteten förordar för den biståndsbudget vi i dag diskuterar, med undantag för Vietnam och vad gäller folkpartiet också med undantag för Angola.

Allvarligare är då de kraftiga nedskärningar i landramarna som moderaterna vill göra. Av de 810 miljoner som moderaterna "ligger under med" i den här budgeten är moderaterna beredda att ta inte mindre än 610 från landprogrammen.

Jag kan inte beteckna detta annat än som ett enormt svek mot våra programländer. Det är således inte bara öknings av biståndet man motsätter sig, utan det är fråga om kraftiga nedskärningar också i förhållande till det totala landprogrammerade biståndet för förra budgetåret för några av programländerna. Praktiskt taget vartenda programland drabbas. Bara för tre länder accepterar man utskottsmajoritetens förslag – det gäller Bangladesh, Sri Lanka och Zimbabwe – men det är å andra sidan tre av de fem länder där inte heller SIDA, regeringen eller vi andra i utskottet ökar på anslagen i år. Det är således en väl slipad moderat osthyvel som gått fram över våra samarbetsländer och tagit bort mellan 5 och 40 miljoner. I några fall är det inte bara osthyveln utan den stora förskäraren man tagit till, nämligen beträffande Vietnam och Tanzania.

Motiven som anges i reservationerna är mycket kortfattade, men jag är inte säker på att de hade blivit så mycket bättre om de varit mångordiga. Jag tycker att det är den obotfärdiges förhinder det handlar om. Är man inte beredd att satsa på ett solidariskt bistånd, får man konstruera skälen för detta. Inte kan det t. ex. vara rimligt att skära ner biståndet till – jag är nästan beredd att säga "straffa" – Angola och Moçambique för att de har oroligheter i landet på grund av sitt utsatta läge med ständig aggression från Sydafrika. Vårt biståndsorgan har ju trots detta gjort bedömningen att vi kan bibehålla ambitionsnivån när det gäller dessa länder, och man har också bedömt det som möjligt att få meningsfulla projekt till stånd.

I andra fall är motivet att det har uppstått stora reservationer i anslagen – dvs. tidigare anslagna medel har ännu inte utnyttjats. Det enda vettiga sättet att angripa de problemen måste vara att i varje enskilt fall ta reda på vad reservationerna beror på – måhända kan det ibland finnas naturliga

förklaringar till dem. De kan t. o. m. bero på – vilket jag tror att Bertil Måbrink var inne på tidigare – att vi har haft en förhandlingssituation, att Sverige har haft synpunkter på vad pengarna skall användas till och att man inte har kommit överens. Det är inte så som Sture Korpås sade i sin kritik av landramstekniken, att pengarna utbetalas förbehållslöst och med automatik. Problemen kan å andra sidan också bero på bristande effektivitet eller på bristande kapacitet när det gäller att ta emot biståndet. Detta kan i sin tur leda till att man får ompröva inriktningen eller genomförandet.

En annan utväg är naturligtvis att söka sig till andra mottagarländer eller att ha synpunkter på t. ex. vilka områden vi skall koncentrera biståndet till. Det är sådana åtgärder som vi fick exempel på i det senaste inlägget från moderaterna, nämligen det som man har valt att göra när det gäller Zimbabwe, att inte skära i landramen utan i stället ha synpunkter på vad vi skall använda pengarna till. Jag tycker att det hade varit bättre att man gjort på det sättet över hela biståndssektorn.

Ingen människa kan på allvar tro att inte behoven finns av de trots allt blygsamma anslag som vi ställer upp med i Indien, Tanzania, Etiopien osv. Jag tror inte att svenska folket ställer upp på den bedömningen, efter vad de får se i TV-rutan dag efter dag. Jag tror i stället att svenska folket kräver av oss som sysslar med bistånd – inom SIDA, i regeringen och här i Sveriges riksdag – att vi skall se till så att biståndsmedlen blir utnyttjade, inte att vi skall ge upp och säga: "Det gick inte att hjälpa. Det blev så mycket pengar över, så vi måste ge mindre pengar i stället."

Herr talman! Med anledning av inledningen av dagens biståndsdebatt vill jag bara säga att det lät som om det i motiven för att överge landprogrammeringen från flera förespråkare för de borgerliga partierna fanns ett önskemål om att det i stället skulle satsas mera på demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter. Det lät på något sätt som om vi i dag inte gör någonting när det gäller den viktiga delen av biståndsmålen, eller som om det skulle föreligga något slags motsatsförhållande i att samtidigt ha landprogrammering och att satsa på demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter. Därför var det bra att utrikesministern ägnade den här frågan ett så stort utrymme i sitt anförande.

Jag vill emellertid också understryka att det faktiskt redan i dag i praktiskt taget varje landprogram inom biståndet finns stora delar där vi kan peka på bidrag till demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter. Varenda liten utbildningsinsats – vare sig det gäller skolbarn eller vuxenutbildning – vartenda litet jordbrukskooperativ osv. bidrar till att göra människorna medvetna, delaktiga och kapabla att vara med och påverka sin situation. Detta är för mig ett bidrag till demokratisk utveckling. Det utgör för mig demokratins grundförutsättningar.

Till slut: Gunnel Jonäng, låt oss inte göra partipolitiskt käbbel av kvinnobiståndet – det gagnar inte saken. Vi har verkligen ett gemensamt intresse av att arbeta sida vid sida i denna fråga utan fula sparkar på smalbenen.

Gunnel Jonäng sade att hennes motion väckte mycket irritation i utskottet.

Det som väckte irritation var väl snarast att detta var en motion som anklagade regeringen för att inte göra någonting konkret när det gäller kvinnobiståndet. Motionärerna hade emellertid själva väldigt få konkreta förslag, för att inte säga inget enda. Jag tycker att det hade varit snyggare om Gunnel Jonäng hade talat om att det i utskottet fanns en god vilja att göra en bra skrivning när det gäller den här motionen.

Skall vi nu fortsätta att berätta interiörer från utskottet kan jag påminna Gunnel Jonäng om att vi tillsammans gick igenom vad vi skulle skriva om den här motionen. Jag åtog mig att framföra detta i utskottet när Gunnel Jonäng själv gav sig av på sin resa till Afrika, vilken hon berättade om. Detta är ett fint exempel på hur vi kvinnor kan samarbeta över partigränserna omkring dessa frågor.

Jag blev också litet förvånad när Gunnel Jonäng sade att centerkvinnornas motion verkligen var nödvändig, eftersom det nu händer saker.

Därefter berättar Gunnel Jonäng om att SIDA nu kommer med ett handlingsprogram för kvinnobiståndet. Den som inte vet hur detta har gått till får det direkta intrycket att det var centerkvinnornas motion som gav till resultat att man nu får ett handlingsprogram för kvinnobiståndet. Det är värt att påpeka att det var ett arbete som påbörjades långt dessförinnan. Vi kan gemensamt vara glada över att detta arbete nu börjar bli framgångsrikt och ge resultat och att vi får ett sådant handlingsprogram, men det var inte riktigt just att påstå att det var den här motionen som bidrog till att detta program kom fram.

Anf. 58 GUNNEL JONÄNG (c) replik:

Herr talman! Maj-Lis Löow har nog missuppfattat vad jag har sagt. Självfallet har jag aldrig sagt eller menat att det är den motion som vi väckte i januari som är anledningen till att man nu tar fram ett stort handlingsprogram på SIDA. Jag berättade tvärtom att det är KIB som har arbetat med detta under många år, ända sedan kvinnorådet kom till stånd. Jag tackade alla goda krafter på SIDA som har arbetat med detta. Det skulle aldrig falla mig in att påstå att handlingsprogrammet kom till med anledning av vår motion.

Däremot sade jag att det uppenbarligen var mycket nödvändigt att denna motion väcktes vid detta tillfälle, eftersom man i riksdagen inte har sagt något om kvinnoinriktat bistånd sedan vi gjorde vårt uttalande 1981/82. Denna motion var också viktig med tanke på att utrikesministern under sitt 30 minuter långa anförande över huvud taget inte nämnde ordet kvinna och inte heller någonting om kvinnoinriktat bistånd. Varför utrikesministern inte har gjort det vet jag faktiskt inte – om det beror på ointresse eller om utrikesministern inte känner till vad som är på gång.

Som jag ser det kan handlingsprogrammet få oerhört stora konsekvenser för hela den svenska biståndspolitik. Det är därför som det är så nödvändigt att vi aktualiserar frågan om kvinnoinriktat bistånd, och det är därför som jag också tycker att vår motion är bra.

Men jag vill gärna instämma när Maj-Lis Löow säger att vi inte skall sparka varandra på benen. Det har heller aldrig varit min mening. Vi brukar kunna

diskutera de här frågorna i samförstånd. Jag framhöll också att utskottet har skrivit att man ser positivt på det här handlingsprogrammet – t. o. m. det tog jag upp i mitt inlägg.

Jag tycker, Maj-Lis Lööv, att vi inte skall göra partipolitiskt käbbel av detta. Kvinnorna här i riksdagen står varandra nära när det gäller frågan om kvinnoinriktat bistånd.

Anf. 59 MAJ-LIS LÖÖV (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att det var bra att Gunnel Jonäng gjorde det här tillrättaläggandet. Det fanns faktiskt skäl att missförstå hennes första inlägg i den frågan.

Anf. 60 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Denna debatt har präglats av en strävan från olika håll att göra sakliga inlägg.

Vi har under debatten tidigare i dag bland mycket annat diskuterat biståndet till Vietnam – ett inte ovanligt ämne i kammaren. Därvid framhöll bl. a. Rune Ångström att det är angeläget att vi använder alla våra krafter för att förmå Vietnam att dra sig tillbaka från Kampuchea. Jag instämde i detta, och på hans direkta fråga om vi kunde acceptera att ett mottagarland för anfallskrig svarade jag att vi inte kan acceptera en sådan aggressivitet. Jag hänvisade för enkelhetens skull till att Sverige har ställt sig bakom FN:s resolution som kräver tillbakadragande av främmande trupper från Vietnam. Därutöver har vi naturligtvis framfört detta vid många tillfällen till Vietnams regering.

Men jag påpekade också att när man här drar in Kampuchea i bilden, är det rimligt att man erinrar sig att krigets fasor i Kampuchea inte kom första gången i och med denna invasion från Vietnam. Kampuchea hade utsatts för krigshandlingar många gånger tidigare i historien. Det förefaller som om Pär Granstedt i ett inlägg senare här i kammaren har tagit illa upp att jag gjorde denna antydning om ett faktiskt förhållande och helst ser att bakgrunden till situationen i Kampuchea inte dras upp. Det är möjligt att det är fördelaktigt att uteslutande leva i nuet och glömma det som har förekommit.

Låt mig då bara i korthet säga följande. Regeringen har i sin utrikesdeklaration gjort tydligt att vi anser att Vietnam inte kan åberopa några skäl för att stanna kvar i Kampuchea utan skall dra sig tillbaka därifrån. Det har upprepats i den debatt som i dag hållits här i kammaren.

Vad beträffar de krigshandlingar i övrigt som jag syftar på är det bäst att jag upplysningsvis nämner att fram till slutet av 1960-talet klarade sig Kampuchea nödortfött neutralt under prins Sihanouks ledning. Men så började det komma in gerillastyrkor från Vietnam, och därefter kom de mycket stora amerikanska bombardemangen av Kampuchea. Så insattes en regering med amerikanernas godtagande. Sedan drevs amerikanerna ut ur Kampuchea för ungefär tio år sedan, varpå startade ett blodbad som man knappast har sett maken till. Det var det blodbadet, lett av de röda khmererna, som vietnameserna själva uppger att de satte stopp för, vilket de

väl otvivelaktigt också gjorde, även om de därjämte kan ha haft andra avsikter bakom sin invasion.

Jag kan inte förstå att ett försök att ge en mer nyanserad bild av den olyckliga situationen för Kampuchéas folk kan så till den grad misstolkas, särskilt som det sker mot mina uttryckliga uttalanden, att innebörden anges vara att här skulle finnas någon grad av förståelse för Vietnams närvaro i Kampuchéa. Jag har uttryckligen framhållit – i dag, i utrikesdebatter tidigare och vid många andra tillfällen här i kammaren – att regeringen kräver ett tillbakadragande från Vietnams sida, och jag önskar att inget missförstånd på den punkten skall få kvarstå.

Anf. 61 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att den här markeringen som utrikesministern gjorde var värdefull och kanske också ganska nödvändig. Jag var inte ensam i kammaren om att reagera litet grand inför det sätt som utrikesministern uttryckte sig på tidigare i debatten.

Avståndstaganden kan ju göras på många olika sätt, fördömanden kan ske på många olika vis. Utrikesministern vet mycket väl från sitt diplomatiska fögderi att det sätt man uttrycker sig på i sådana här sammanhang är en del av realpolitiken.

Man kanske apropå Vietnams invasion i Kampuchéa lägger sig till med vanan att göra avståndstagandet mycket formalistiskt, genom hänvisning till en FN-resolution som man står bakom. Och i nästa andetag kommer man med någonting som lätt kan uppfattas som ett slags ursäkt för denna invasionspolitik samt hänvisar till allt som förekommit tidigare. Detta kan då lätt tolkas så, att man intar en relativt mjuk och förstående attityd. Den tolkningen har gjorts förr, och den var lätt att göra också efter utrikesministerns uttalande tidigare här i dag.

Därför tyckte jag att det var angeläget att få till stånd ett klargörande från utrikesministerns sida, och jag vill tolka det inlägg som nu gjordes som ett sådant klargörande. Det tycker jag då är värdefullt.

Anf. 62 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag avser att särskilt tala om den del av utrikesutskottets betänkande om internationellt utvecklingsarbete som berör katastrofbiståndet och de riktlinjer som vi moderater anser bör gälla för användningen av denna anslagspost.

Rapporterna om olika katastrofhändelser i världen kommer allt tätare. Miljontals människor drabbas årligen av krig mellan länder, inbördeskrig, jordbävningar, torka, översvämningar och hårda stormar. Att antalet katastrofer ökar råder det inget tvivel om, och som en naturlig följd ökar också behovet av akuta hjälpinsatser.

Katastrofbiståndet fyller här en viktig funktion för att hjälpa de fattiga och nödlidande människorna framför allt i tredje världen. De enskilda organisationernas insatser spelar en stor roll, och erfarenheterna av att slussa en betydande del av katastrofbiståndet via dessa är goda.

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingsamarbe-
te m. m.*

Mot denna bakgrund anser vi moderater att behovet av resurser för ett renodlat katastrofbistånd är så stort och oomstritt att de därför avsatta medlen enbart bör gå till detta ändamål. Den urholkning och vidare användning av anslaget som föreslås i budgetpropositionen och av utskottets socialistiska majoritet bör inte accepteras. Att katastrofposten kan utgöra en reservpost att användas för icke förutsedda mer angelägna biståndsbehov kan endast accepteras om det rör sig om mindre och tillfälliga insatser.

I utskottsbetänkandet föreslås att anslagsposten för katastrofbistånd även skall kunna användas då större strukturförändringar i ländernas ekonomi påkallar stöd i form av extra medel och att katastrofposten även skall kunna fylla uppgiften som en allmän reservpost inom det bilaterala biståndet och som sådan användas för påfyllnad av andra anslagsposter. En sådan extra förstärkning av landramarna utanför riksdagens prövning kan vi moderater inte heller acceptera.

Svältkatastrofen i Afrika kräver att inte minst Sverige gör stora insatser för att stödja det akuta hjälparbetet. Det är samtidigt uppenbart att en aldrig så effektiv katastrofhjälp inte kan lösa de grundläggande problemen i många av de svältdrabbade områdena, där folkökningen är stor och miljölförstöringen gått långt. Katastrofhjälp behövs för att rädda liv, men för att på längre sikt kunna förebygga och förhindra att ytterligare stora områden blir permanenta katastrofområden måste akutsatserna kompletteras med långsiktiga åtgärder. Därför föreslår vi att en särskild anslagspost för miljö, markvård och energi åter inrättas. Sten Sture Paterson framhöll i sitt anförande detta angelägna behov och redogjorde för vår moderata syn på problemen.

Vi moderater anser också, herr talman, att när katastrofer av skilda slag inträffar i programländerna och det finns outnyttjade medel i form av reservationer inom landramarna, skall påkommande behov i första hand täckas genom användande av dessa reservationer. Olika former av katastrofer medför ofta att det reguljära biståndsarbetet i landet måste uppskjutas, och detta gör det möjligt att omdisponera medel till humanitärt bistånd.

För att katastrofinsatserna snabbt och effektivt skall nå de mest utsatta och behövande grupperna bör en betydande del av katastrofanslaget gå via de enskilda organisationerna som Rädda barnen, Röda korset och kyrkornas mission. Dessa organisationer har, som påpekats av flera tidigare talare, möjlighet att arbeta mer informellt än en statlig myndighet och når också hög effektivitet i sina insatser.

Utskottets socialistiska majoritet delar tyvärr inte vår gemensamma borgerliga uppfattning att katastrofmedlen i princip endast skall användas för att hindra akut nöd eller verkningar av oförutsedda händelser av katastrofkaraktär, medan mer långsiktiga och förebyggande åtgärder bör klaras på annat sätt, genom en särskild anslagspost. Den socialistiska majoriteten vill, som Axel Andersson sade, avvakta den översyn av katastrofbiståndet som regeringen avser att göra och vill tills vidare även kunna använda katastrofanslaget som en reservpost i det bilaterala biståndet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen nr 28 och till de övriga reservationerna av de moderata utskottsledamöterna.

Anf. 63 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! I mitt anförande skall jag dels kort kommentera några av de reservationer som har fogats till utskottets betänkande, dels försöka förmedla några nyligen upplevda intryck från ett krisområde med enorma biståndsbehov. Landet i fråga, det gäller Afghanistan, som är ockuperat av Sovjetunionen, står fortfarande alltför långt ned på dagordningen i svensk utrikespolitisk debatt.

Moderaternas brist på solidaritet med världens nödlidande och fattiga länder – som nu också folkpartiet tycks ha upptäckt, att döma av dagens inlägg av Rune Ångström – tar sig många uttryck. Det handlar inte bara om avsaknad av offervilja. Också den inriktning moderaterna vill ge svenskt bistånd skulle, om den realiserades, bli ytterst kostsam och på vissa punkter direkt förödande för många utvecklingsländer.

I reservation 17 förordar moderaterna en i det närmaste total bindning av importstödet till upphandling i Sverige. Konsekvenserna av ett förverkligande av detta förslag skulle bli en fördyring av inköpen för bl. a. de många u-länder som befinner sig i en akut försörjningskris. Det är ett föga anständigt sätt att bedriva svensk utvecklingshjälp. Jag yrkar avslag på reservation 17.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i reservation 32 att Sverige skall lämna sitt observatörskap i IGGI, Intergovernmental Group on Indonesia. Som motivering för sitt ställningstagande anger man att ett sådant observatörskap saknar mening ur biståndspolitisk synvinkel. Dessutom kan det tolkas som ett godkännande av Indonesiens politik gentemot Östra Timor enligt vpk:s uppfattning. Utskottet delar uppfattningen att vi inte av biståndspolitiska skäl måste vara observatörer i IGGI. Däremot finns det synnerligen goda motiv för Sverige att kunna delta i det informationsutbyte som äger rum inom organisationen. Då har vi bl. a. möjlighet att säga vår mening om Indonesiens agerande på Östra Timor, något som väl knappast vpk kan ha något emot.

I reservationerna 45, 46, 47 och 48 anförs synpunkter på anslagen till u-krediter. Moderaterna, centern och folkpartiet vill minska dessa anslag, medan vpk föreslår att u-kreditsystemet helt skall avskaffas. Med den utformning som u-krediterna fått kan vi räkna med att de skall kunna medverka till ett främjande av social och ekonomisk utveckling i många utvecklingsländer. De grundläggande biståndspolitiska principerna omfattar också detta u-kreditsystem, varför det inte finns fog för kritiken att vi med detta nya instrument skulle överge exempelvis inriktningen av biståndet på de fattigaste länderna. Också den borgerliga oron över att anslagna medel för u-krediter inte skall fullt ut kunna utnyttjas torde vara obefogad. Dels kommer kretsen av mottagarländer så småningom att utvidgas, dels kommer BITS att inleda samarbete med internationella finansieringsorgan och andra biståndsgivare. Jag yrkar avslag på reservationerna 45, 46, 47 och 48.

Vad gäller reservation 49 har flera talare i debatten tidigare varit inne på frågan om betalningsbalansstöd. Jag kan därför nöja mig med att konstatera att denna stödform tillkommit som en följd av de allt besvärligare betalnings-

Nr 120

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingsamarbe-
te m. m.*

balansproblemen i många fattiga utvecklingsländer. Någon tvekan om att det föreligger ett akut behov av att stärka vissa u-länders betalningsförmåga torde knappast råda. Mot denna bakgrund är det därför svårt att förstå de borgerliga partiernas obenägenhet att acceptera en ny stödform bara för att användningen av denna stödform inte i allra minsta detalj är reglerad på förhand. I vilka sammanhang det här stödet skall kunna utgå är tillräckligt preciserat såväl i propositionen som i utskottets betänkande. En utvärdering kommer naturligtvis så småningom också att ske. Jag yrkar avslag på reservation 49.

Den här biståndsdebatten har nu pågått i sex timmar utan att vare sig vpk eller de borgerliga partierna har tagit upp Afghanistanfrågan, detta trots de otvetydiga behov av humanitärt bistånd som föreligger i detta av den ryska krigsmaskinen illa sargade utvecklingsland. Nu kan kanske förklaringen till denna tystnad vara att det föreligger en enig utskottsskrivning kring en fempartimotion om ett ökat humanitärt stöd till Afghanistan, vilken utskottet haft att behandla. Trots detta vill jag något kommentera den aktuella situationen i Afghanistan och det enorma hjälpbehov som där förefinns.

Traditionellt firas den 20 mars, alltså för ungefär en månad sedan, nyåret i Afghanistan. Det sker genom gatu- och trädgårdsfester, utflykter till bergspassen och andra vid den här tiden hänförande platser som normalt prunkar av grönt gräs och röda blommor. Tyvärr, säger Afghan Information Center i sin senaste månadsbulletin, kan vi inte publicera några rapporter beträffande nyårsfestligheterna i vår marsbulletin. Detta beror på att våra buzkaskispelare – buzkaski är landets nationalsport – är inblandade i strider med fienden och att deras hästar transporterar vapen och ammunition till de olika krigsfronterna. På grund av framfarten av tunga ryska stridsvagnar, transportfordon och bombmattor är landet inte längre täckt av grönt gräs och röda blommor. Det har i stället förvandlats till en dammig och sandig ödemark. I stället för att sjunga vårens sånger faller unga och gamla tårar över sina döda och lemlästade släktingar. Förhållandena i dagens Afghanistan manifesterar lidandet hos ett folk som lever under krigets grymma villkor.

Visst kan det förefalla paradoxalt att en av världens mäktigaste krigsmaskiner efter fem års hänsynslösa försök att kuva ett litet men frihetsälskande folk inte har lyckats få till stånd ett militärt avgörande. I själva verket torde Sovjet och den afghanska quislingregimen kontrollera huvudstaden och andra större städer åtminstone under dagtid, medan motståndsrörelsen fortfarande behärskar större delen av landsbygden. Även om denna obändiga motståndsrörelse nu är både bättre organiserad och utrustad med modernare vapen än tidigare, kan den självfallet aldrig av egen kraft besegra sin mäktiga granne i norr.

Status quo-situationen har fått Sovjetunionen att efter hand ändra sin strategi och sin taktik. Samtidigt som man rent allmänt har trappat upp krigsinsatserna och ökat inslagen av alltmer sofistikerade vapensystem, inriktas taktiken alltmer på terroraktioner mot civilbefolkningen. Elefantens

fot gör inte åtskillnad mellan druvplanteringar och oskyldiga barn.

Minst en halv miljon afghaner befinner sig på flykt inne i sitt eget land. Ca 4 miljoner av landets befolkning har tvingats fly till grannländerna Iran och Pakistan. Enbart i Pakistan finns enligt senast tillgängliga uppgifter från flyktingmyndigheterna och andra välinformerade källor drygt 2,5 miljoner registrerade och ytterligare ca 400 000 oregistrerade afghanska flyktingar. Flyktingströmmen till Pakistan fortsätter synbarligen i oförminskad takt och uppgår till mellan 6 000 och 8 000 per månad. Toleransgränsen även i ett så omvitnat progressivt flyktingmottagarland som Pakistan närmar sig nu obönhörligen. Flyktingsituationen i Pakistan utgör en allt hårdare påfrestning också på landets egen ekonomi och på de internationella flyktingorganisationernas trots allt begränsade resurser. Också behovet av livsmedel och medicin till krigets allt fler offer växer ständigt.

Frivilligorganisationer, läkare och sjukvårdarlag försöker efter fattig förmåga att fylla igen något av det tomrum som uppstått genom att inte Röda korset kan verka inne i Afghanistan. Åtta av de dispensärer som upprättats av den franska frivilligorganisationen Médecine sans Frontière – medicin utan gräns – sedan 1981 har bombats av ryska helikoptrar och MiG-plan. Trots detta fortsätter läkare och sjukvårdare, bland dem flera nordbor, oförtrutet att hjälpa krigets offer inne i landet. På Röda kors-sjukhusen i de Pakistanska städerna Peshawar och Quetta har utförts ca 14 000 operationer, mest amputationer, sedan dessa sjukhus uppfördes 1981. Och synen av en tvåårig pojke som mist båda benen eller en elvaårig pojke som gått samma tragiska öde till mötes och nu stapplar fram på två proteser – båda pojkarna skadade av ryska minor – borde kunna få den mest förhårdade att skakas om i sitt inre. Den ryska stormaktens krigskultur i Afghanistan tycks vara av ungefär samma slag som den som odlades av den andra stormakten, USA, i Vietnam.

Även om man ännu inte kan tala om en generell svältsituation i Afghanistan, är det alldeles påtagligt att bristen på mat inom vissa delar av landet nu är alltmer akut. Sammanfattningsvis kan man säga att Afghanistans folk mer än någonsin behöver vår solidaritet. Det gäller i dagens situation framför allt humanitär hjälp i form av medicin och livsmedel. Det är sålunda mycket bra att Svenska Afghanistankommittén nu fått sina pengar för livsmedelshjälp. Den hjälpen levererar man genom motståndsrörelsen, och den kommer, enligt rapporter från många olika källor, i allt väsentligt fram till dem, som är i behov av den inne i Afghanistan.

Svenska Afghanistankommittén gör en utomordentligt uppoffrande och kompetent insats i den pakistanska staden Peshawar. Kommittén tycks ha ett väl utvecklat kontaktnät i motståndsrörelsen och viktiga hjälporgan i området, vilket torde vara unikt mot bakgrund av de trots allt begränsade ekonomiska och personella resurser man förfogar över. De intervju- och uppföljningssystem man utvecklat i samband med medicinleveranser till Afghanistan är förmodligen enastående i sitt slag. Intervjumaterialet torde utöver behövliga medicinska fakta också innehålla politisk information av ovärderligt slag, och detta material borde så småningom bli föremål för någon statsvetenskaplig utvärdering.

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

Jag vågar påstå att Svenska Afghanistankommitténs närvaro och insatser nära krigsskådeplatsen ger så rimliga garantier man någonsin kan begära för att humanitär hjälp i form av medicin och livsmedel skall nå de behövande i ett land som befinner sig under elefantens fot. På samma sätt som Vietnams – och andra, av stormakterna förtryckta, länders – sak var, och fortfarande bör vara vår, är Afghanistans sak vår. Låt mig i det sammanhanget bara nämna ett brev som nyligen har skickats till Svenska Afghanistankommittén från ett av motståndsrörelsens mera betydande partier och i vilket man bl. a. uttrycker sin tacksamhet till statsminister Olof Palme, till alla politiska partier i Sverige, till fackföreningsrörelsen och andra organisationer som representerar en stor del av Sveriges folk.

Låt mig slutligen, herr talman, med hänvisning till vad Axel Andersson sagt tidigare i debatten angående katastrofposten, säga att situationen i Afghanistan är ett utomordentligt belysande exempel på att katastrofstödet har en mycket väl avvägd konstruktion.

Till sist vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 64 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Låt mig först och främst säga att det gläder mig att jag har fått sällskap i talarstolen när det gäller att tala om katastrofsituationen inne i Afghanistan och om behovet av att verkligen anslå medel av vår u-hjälp till de människor som finns inne i Afghanistan. När min kollega från Skåne nu har talat kan jag fatta mig mycket kort – jag har nämligen så många gånger stått här ensam och talat för ett fritt Afghanistan och för hjälp till de människor som är utsatta. Därför var det också mycket glädjande att det i våras inte alls var svårt att få medmotionärer från de fem riksdagspartierna till en fempartimotion som vi väckte, också mycket för att väcka ännu större opinion för att Afghanistans folk skall få den hjälp det behöver och för att svenska folket skall inse vad som pågår i det av Ryssland ockuperade landet.

Strax efter den ryska invasionen 1979 erbjöd internationella Röda korset sin hjälp till Afghanistan och till Pakistan. Marionettregeringen i det invaderade landet tackade nej. Pakistan tackade ja. Nu finns det därför, precis som Bengt Silfverstrand sade, två stora sjukhus för krigsskadade inne i Pakistan, och det finns fem första-hjälpen-stationer längs gränsen. Jag har det senaste åren besökt ett av de stora sjukhusen, som ligger i Peshawar. Jag fick lära mig att det, efter det att det från början kommit in skadade gerillasoldater, numera kommer in kvinnor och barn i nästan lika stor omfattning. Jag gick runt på sjukhuset och träffade en nioårig pojke med brännskador över hela ansiktet och överkroppen. Jag såg en tvååring, som hade fått båda benen avslagna av bombsplitter. Där fanns också en flicka, som hade fått underkäken förstörd på samma sätt – för att bara nämna några av alla de hundratusentals offer som kriget inne i Afghanistan har skördat. Dessa barn hade fått sina skador inne i landet och burits eller släpat sig över bergen ned till Peshawar. De kunde få hjälp tack vare Röda korset där. Men inne i landet är det, precis som Bengt Silfverstrand sade, en halv miljon

människor på flykt från sina egna hem. Där drabbas civilbefolkningen mer än de flesta av krigets fasor, därför att den ryska stormakten inte drar sig för att bomba byar, förstöra skördar och döda boskap.

Det fanns enligt ganska säkra källor ungefär 1 300 civila och 400 militära läkare inne i Afghanistan när invasionen började. Samtidigt fanns det 12 miljoner människor. I dag har befolkningen minskat med ungefär en tredjedel, och läkartätheten har minskat ännu mer. Källor i Peshawar säger att det kanske inte finns mer än 30 bofasta läkare inne i landet. Det är bl. a. därför som Svenska Afghanistan-kommittén ägnar så mycket av sitt hjälparbete åt att sända läkare med medicin in i landet. De tar med sig utrustning för en mindre mottagning och stannar några månader. Man kan fråga sig varför de inte stannar längre. Sanningen är den att de inte kan stanna längre. Medicinen, som har burits på åsne- och hästryggar över bergen och genom trånga pass, har tagit slut. Det går inte att packa hur stora kliniker som helst på häst- och åsneryggar. Därefter måste läkarna åter ta sig tillbaka till Peshawar där de via Svenska Afghanistankommittén bl. a. kan få ny utrustning.

I vintras, herr talman, drev ryssen hungerkrig mer än någonsin. Man jagade upp civilbefolkningen i bergen. Det var ont om mat, människorna hade det besvärligt och det fanns risk att de skulle svälta ihjäl. När det började hända insåg man på Svenska Afghanistankommitténs huvudkontor i Peshawar att det var nödvändigt att också försöka få hjälpsändningar med mat in i landet. Vi skall gärna erkänna att det var vissa bekymmer innan SIDA kunde av katastrofbiståndet bevilja de medel som var nödvändiga. Men så småningom har SIDA kunnat göra det.

Nu har utskottet påpekat att Svenska Afghanistankommittén hittills har fått 12 milj. kr. men ännu inte kunnat utnyttja varje miljon. Men, herr talman, jag försäkrar att medlen går att utnyttja. Det är bara fråga om att det måste ske under betryggande former. SIDA måste kunna lita på att Svenska Afghanistankommittén kan arbeta under sådana former. SIDA måste också räkna med att få många nya anslagsframställningar från kommittén. Därför är det också glädjande att ett enligt utskott faktiskt har förklarat att SIDA skall ställa så mycket katastrofbistånd som möjligt till förfogande.

Herr talman! Vi är skyldiga människorna i Afghanistan vårt bistånd. De är utsatta för ockupation och förföljelse. Vi har en svensk kommitté med en unik ställning därigenom att den kan få in humanitär hjälp i landet.

Jag har inget yrkande, utan är bara tacksam för att riksdagens utrikesutskott och vi här in pleno inser att det är nödvändigt att bistå människorna i Afghanistan.

Anf. 65 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det borde rimligen inte vara förenligt med Sveriges utrikespolitiska hållning att stödja en totalitär regim, vars legitima anspråk är tveksamma och som för sin överlevnads skull är beroende av tiotusentals utländska knektar. Ändå är det vad som sker i Angola. Sverige är i dag västvärldens största gynnare av MPLA-regimen i Luanda med ett officiellt

bistånd på 105 milj. kr., en summa som regeringen och utskottsmajoriteten föreslagit skall ökas med 10 miljoner. Det finns all anledning att ifrågasätta den socialdemokratiska regeringens Angolapolitik, som synes bottna i ett slags revolutionsromantisk inställning som går tillbaka ända till 1960-talet.

Sveriges utrikes- och biståndspolitik förklaras ofta ha en moralisk innebörd. Det gäller att bistå rörelser och nationer i tredje världen vilka kämpar en rättfärdig kamp mot diktatur och imperialism. I UD:s bil. 5 till budgetpropositionen 1984/85 heter det exempelvis: "Demokratisk utveckling är ett av målen för svensk biståndspolitik. En sådan utveckling innefattar respekt för mänskliga rättigheter. Behovet av stöd åt sådana strävanden och möjligheterna att effektivt tillgodose detta behov bör vara vägledande för de svenska biståndsinsatserna."

Detta är givetvis en riktig målsättning. Tyvärr tvingas man emellertid konstatera, att den svenska biståndspolitiken ända sedan slutet av 1960-talet i hög grad har kommit totalitära rörelser och regimer till del. Angola är ett sådant exempel.

Den socialdemokratiska regeringen i Sverige stödde redan på 1960-talet Angolas marxistiska MPLA-parti, som jämte UNITA och FNLA drev ett befrielsekrig mot den portugisiska kolonialismen. Den ansedde Afrikakännaren Colin Legum skriver i sin uppsats *Foreign Intervention in Angola*, ingående i boken *After Angola – The War Over Southern Africa*, som kom ut i London 1976, om vad som egentligen hände. MPLA fick ett vida större stöd utifrån än FNLA och det kom "huvudsakligen från OAU, Sovjetblocket, Kuba, Jugoslavien, Kina, Sverige och från vänsterpartierna i Portugal".

Det svenska stödet har därefter oavbrutet fortsatt. För budgetåret 1984/85 uppgår det till 105 milj. kr. Inkl. reservationer utbetalades 178 milj. kr. 1984, varmed vårt land vid sidan av Sovjetunionen är den största bidragsgivaren till MPLA. Sverige är dessutom praktiskt taget det enda västland som ger bilateralt stöd till regimen i Luanda. Det kan också noteras, att MPLA genom kontrakt med Volvo och Saab-Scania köper lastbilar, som i vissa fall kommit till direkt militär användning som trupptransportfordon i konflikten mellan regimen och befrielse rörelsen UNITA. Jag kan inom parentes nämna att Volvo i maj kommer att placera viss personal i Angola. Låt mig bara konstatera att det synes minst sagt obetänksamt med tanke på att ingen lär kunna garantera deras liv och säkerhet.

Sveriges välvilliga attityd till MPLA ter sig i ljuset av traditionella demokratiska värderingar som ytterst tvivelaktig. Att, som regeringen nu föreslår, öka landramen till Angola till 115 milj. kr. framstår som ett förnekande av alla demokratiska principer. MPLA-styret kan nämligen på goda grunder anses vara en klassisk variant av en totalitär förtryckarregim. Så har Amnesty International i två rapporter under de senaste åren kommit med grava anklagelser mot MPLA avseende dess syn på mänskliga rättigheter. I december 1982 publicerades rapporten *People's Republic of Angola: Background Briefing on Amnesty International's Concerns*, och i mars 1984 utkom *Political Imprisonment in the People's Republic of Angola*. Den senare rapporten föreligger i svensk översättning. Vad de bägge rapporterna

samfällt konstaterar är att regimen i Luanda gjort sig skyldig till en rad övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Man har fört och man för en politik som innefattar förtryck av åsikts- och föreningsfrihet, långvarig internering utan rättegång av misstänkta kritiker av regimen, misshandel av fångar och användning av dödsstraff för s. k. politiska brott. De angolanska myndigheterna har, förklarar Amnesty, ett flertal gånger kontaktats av organisationen men inte tillfredsställande kunnat bemöta kritiken.

Rapporten från 1982 slår också fast, att koncentrationsläger inte bara används för internerandet av politiska fångar och vanliga kriminella, vilka ofta placeras tillsammans. Också "människor som har tagits om hand av staten" interneras enligt Amnesty på detta sätt. En annan mycket allvarlig anklagelse är att MPLA torterar politiska fångar och, enligt den senaste rapporten, håller rättegångar som inte uppfyller internationellt godtagna rättssäkerhetskrav samt genomför avrättningar utan laglighet.

Herr talman! Mot denna bakgrund är det knappast svårt att förstå befrielseörelsen UNITA:s stora framgångar de senaste åren. UNITA, som står för União Nacional para Independencia Total de Angola på portugisiska, grundades 1966 av Jonas Malheiro Savimbi för att bekämpa den portugisiska kolonialismen. Inom parentes sagt kan det konstateras att Savimbi är en av de intressantaste afrikanska personligheterna. Han har också disputerat i statskunskap i Lausanne i Schweiz. Efter portugisernas uttåg 1975 har kampen fortsatt, nu mot den nya kolonialism som representeras av MPLA, Sovjetunionen och Cuba.

En rad internationellt ansedda tidningar har beskrivit UNITA:s uppenbarligen ganska framgångsrika kamp mot regimen i Luanda. "MPLA-regeringen förefaller svagare än vid någon tidpunkt sedan den grep makten 1975", skrev Africa Confidential den 18 juli förra året. Die Welt betecknade den 25 juli samma år UNITA som "en befrielseörelse som verkligen är en". Der Spiegel hävdade den 6 augusti förra året att den regimfientliga gerillan behärskar omkring tre fjärdedelar av Angolas territorium, och Die Welt skrev den 27 juli att UNITA också kontrollerar gränsövergångarna till Zambia och Zaire.

Klart är under alla omständigheter att UNITA är i stånd att utan risk operera i stora delar av landet. Detta demonstrerades senast i januari i år, och gerillan lät 22 tillfångatagna filippiner, briter och amerikaner – som varit verksamma inom den av MPLA kontrollerade diamantindustrin – marschera genom djungeln hela vägen från Kafunfo i nordost till den provisoriska huvudstaden Jamba längst i söder. Det skall också tilläggas att UNITA har för sed att behandla gisslan av detta slag väl, så man kan väl hoppas att om några svenskar faller i deras händer kommer också de att behandlas väl.

Legitimiteten i UNITA:s kamp kan, enligt min uppfattning med all rätt, härledas från två centrala överenskommelser mellan Angolas nationaliströrelser UNITA, MPLA och FNLA, i Alvor i Portugal den 15 januari 1975 och i Nakuru i Kenya den 21 juni samma år. Sedan Portugal efter militärrevolutionen 1974 hade beslutat ge självständighet åt kolonierna i Afrika, beslutade parterna att bilda en övergångsregering i avvaktan på den formella självstän-

dighetsdagen, som skulle infalla den 11 november 1975. Dessförinnan – före oktober månads utgång 1974 – skulle allmänna och fria val hållas. En koalition bildades kort efter Alvoravtalet, men den bestod bara någon månad till följd av strider mellan MPLA och FNLA, som kostade 20 000 angolansers liv bara i huvudstaden Luanda. UNITA pläderade för en fredlig lösning av konflikten och tog initiativet till mötet i Nakuru som skulle vara "en sista chans" att bevara freden och samarbetet. Inte heller detta försök nådde en framgångsrik lösning. Redan ett par dagar efter Nakuru-avtalet satte MPLA in en skoningslös offensiv mot motståndarna och genomförde en rad massakrer mot meningsmotståndare, sedan man fått hjälp av en kontingent legosoldater och dessutom ett betydande stöd av den portugisiska vänstermilitären med den portugisiska militär guvernören i Angola Rosa Coutinho i spetsen. Det var då som UNITA-ledaren Jonas Savimbi utsattes för ett attentat och UNITA beslöt sig för att delta i striderna.

Ryssar och kubaner kom tidigt till MPLA:s undsättning, av allt att döma långt innan den sydafrikanska interventionen på rebellernas sida inleddes den 23 oktober 1975. Colin Legum, som jag citerade förut, skriver att omfattande ryska och jugoslaviska vapenleveranser ägde rum i mars 1975. Legum menar också att kubanska soldater deltog i stridigheterna i augusti 1975. Han sammanfattar: "Det är rimligt att anta att Moskva–Havanna-överenskommelsen träffades åtminstone i maj 1975. Beviset för att kubanerna lett MPLA-truppernas stridshandlingar är överväldigande." Savimbi å sin sida hävdar i en intervju i tidningen Jeune Afrique den 29 augusti 1984 att kubanska instruktörer fanns på plats redan i januari 1975.

Med sovjetisk och kubansk hjälp kunde MPLA inledningsvis vinna inbördeskriget och därmed säkra MPLA:s maktställning vilken, det måste understrykas, alltså inte har sin grund i några fria val enligt avtalen i Alvor och Nakuru, utan MPLA har tagit makten med rå styrka. Enligt försiktiga beräkningar finns i nuläget omkring 25 000 kubanska soldater i Angola, men motståndsrörelsen hävdar att det verkliga antalet är 40 000 à 45 000. Dessutom finns några tusen s. k. rådgivare och tekniker från Sovjetunionen och andra öststater. MPLA-regimen torde ha mycket små möjligheter att förbli vid makten utan denna främmande inblandning i Angolas inre angelägenheter.

Den roll som ryssar och kubaner spelar torde med all önskvärd tydlighet ha framgått av de reportage som bl. a. sänts i svensk TV under den senaste veckan och också av de rapporter som meddelats i svenska tidningar. Det är anmärkningsvärt att svenska massmedia ännu icke rapporterat från de områden som är befriade av UNITA. Rapporteringen på kontinenten Europa brukar omfatta bägge sidor. Vi har också sett av de reportage som vi kunnat ta del av i TV hur Angola, en gång så blomstrande, nu är ett land i djupt förfall.

Mot bakgrund av vad som sagts om MPLA:s bristande respekt för de av FN proklamerade mänskliga rättigheterna, beroendet av utländska trupper, brottet mot centrala avtal om Angolas självständighet och den uppenbara oförmågan att kontrollera det egna territoriet måste Sveriges frikostiga

bistånd till denna marxistiska terrorregim starkt ifrågasätts. UNITA har, för att visa sin makt, vid minst två tillfällen under förra hösten sett till att Luanda lämnats utan vatten- och elförsörjning. Detsamma hände i mars i år, och enligt vad som jag har hört skall sedan kl. 11.00 i går UNITA-gerillan på nytt ha brutit kraftförsörjningen i Luanda.

Det kan förutsättas att försvarare av det svenska biståndet hänvisar till UNITA:s påstådda beroende av Sydafrika. Förvisso finns det fortfarande under en kort tid sydafrikanska soldater i landet, dock utan att på något sätt ingripa på UNITA:s sida, utan i stället har de haft i uppgift att garantera att SWAPO inte uppehåller sig på angolanskt territorium. Det finns i själva verket två konflikter i Angola i dag, dels mellan MPLA och UNITA, dels mellan Sydafrika och den namibiska gerillarörelsen SWAPO. Inte ett enda skott har lossats mellan Sydafrika och MPLA – tvärtom synes dessa båda parter ha ett gott samarbete. Vi kan nu enligt meddelanden i pressen konstatera att de sista sydafrikanska soldaterna inom kort kommer att lämna Angola. När sydafrikanska trupper gått in, har de gjort det enligt det s. k. Lusakafördraget, ett avtal som slutits mellan MPLA, Angola, Sydafrika och USA i februari 1984.

Att påstå att ett avståndstagande från apartheid förutsätter stöd åt MPLA, vilket faktiskt har gjorts av företrädare för Sveriges biståndspolitik, för SIDA, är därför alldeles groteskt. En befrielseörelse, som till nära 100 % är svart, kan knappast ha några sympatier för det orättfärdiga apartheidssystemet. Det är *en* sak att UNITA, i likhet med praktiskt taget alla organisationer och länder i regionen, har kontakter med Sydafrika i form av t. ex. handel men en helt *annan* sak att vara beroende av stormakten i södra-Afrika-regionen. Jag vill erinra om att FN på sin tid under Kongooperationerna lär ha köpt 40–50 % av sina förnödenheter just från Sydafrika. UNITA är definitivt inte beroende av Sydafrika. Tvärtom åtnjuter rörelsen ett kraftigt stöd av bl. a. ett femtontal svarta stater i Afrika såsom Somalia, Malawi, Senegal och Elfenbenskusten.

Sverige bör därför skyndsamt ändra sin politik avseende Angola. Helst bör förslaget om stöd till förtryckarregimen i Luanda avslås. Om detta inte sker, bör Sverige åtminstone avsätta humanitära resurser även till de områden som kontrolleras av befrielseörelsen UNITA, som kan förväntas ha minst lika stora humanitära behov som regimsidan.

Så skrev jag i motionen. Utskottet har konstaterat att när det gäller humanitära insatser kan självfallet de av UNITA kontrollerade områdena lika väl som de av MPLA kontrollerade komma i åtnjutande av svenskt bistånd.

Herr talman! Jag avstår från att ställa något yrkande. Jag vill närmast ansluta mig till den moderata reservationen, som ändå syftar till en minskning av landramen till Angola. Under alla omständigheter bör det vara vårt lands ansvar att bidra till att tvistefrågorna i denna del av världen kommer till en varaktig lösning med hänsyn tagna till alla relevanta parter. Att UNITA är en sådan part, förutan vilken en realistisk lösning på Namibiafrågan ter sig helt otänkbar, är alldeles självklart.

Anf. 66 NILS SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall kortfattat kommentera det avsnitt i betänkandet som gäller bidrag till internationella biståndsprogram och de reservationer som berör detta avsnitt.

Det multilaterala biståndets andel av det totala biståndet ligger på drygt 28 % i budgetförslaget. Det är i stort sett den andel som har gällt under de närmaste förgående åren. Huvuddelen av detta multilaterala bistånd går till Internationella utvecklingsfonden, till FN:s utvecklingsprogram och till FN:s barnfond, UNICEF. En särskild tonvikt läggs också på det multilaterala livsmedelsbiståndet, som föreslås få en avsevärd ökning under det kommande budgetåret.

I förra årets biståndsbetänkande framhöll utskottet att det är betydelsefullt för bilden av Sverige i Förenta nationerna att vårt stöd till internationell biståndsverksamhet kan förbli väsentligt. I det betänkande som vi nu behandlar understryker utskottet åter denna uppfattning. Vårt bistånd till de olika FN-organen för den bieffekten med sig att Sveriges möjligheter att agera politiskt inom FN-systemet ökar. Den aspekten skall inte glömmas bort, när man diskuterar svenskt bistånd. Den stora majoriteten av FN:s medlemmar är ju u-länder, och de vet att vi är ett av de få i-länder som har nått de mål för biståndet som ställts upp inom FN-systemet. Detta ger oss utan tvivel en betydande goodwill och ökar våra möjligheter att få internationellt stöd för våra politiska initiativ.

Det har tidigare i debatten framhållits att många av de stora problem som finns i u-världen måste angripas med internationellt samordnade aktioner. FN är vårt främsta uttryck för internationell solidaritet. Därför bör FN få de resurser som behövs för att kunna fullgöra sina uppgifter. Utskottet betonar också betydelsen av att Sverige i olika internationella fora argumenterar för att andra länder höjer sina bidrag till FN. Vi kan göra det mot bakgrund av att, som jag nämnde, Sverige sedan länge är en av FN-systemets största bidragsgivare.

I reservationerna 12, 13 och 14 har begärts ökade anslag till IDA, UNDP, UNICEF och Världslivsmedelsprogrammet.

I budgetpropositionen har betydande påslag gjorts bl. a. för UNDP, Världslivsmedelsprogrammet och UNICEF. Utskottets uppfattning är att den fördelning av bidragen till FN-organen och bankerna som regeringen föreslår är rimlig med hänsyn till de medel som finns tillgängliga för de internationella biståndsprogrammen.

I reservation 15 kräver vpk att Sverige skall ompröva sitt deltagande i Världsbanksgruppen.

Sverige och andra länder har inte utan viss framgång verkat för att Världsbanken och IDA skall inrikta sin utlåning även på projekt som har särskild betydelse för fattiga och utsatta grupper. Om stödet för Världsbanken skulle minska, blir u-länderna i ökande utsträckning hänvisade till den privata kapitalmarknaden, och en sådan utveckling skulle u-länderna verkligen inte vara betjänta av.

Utskottet finner det inte motiverat att Sverige drar undan sitt stöd till

Världsbanksgruppen, utan intar således samma hållning till förslagen i vpk:s reservation som tidigare, då liknande motionsyrkanden framförts.

Vpk föreslår i reservation 16 att regeringens begäran om 14 milj. kr. till internationella finansieringsbolaget, IFC, avslås.

Regeringen har gjort bedömningen att IFC:s verksamhet fått en sådan inriktning, bl. a. genom ökade satsningar i Afrika och på jordbrukssektorn, att ett svenskt deltagande i internationella finansieringsbolagets kapitalhöjning ter sig motiverat.

I reservation 6 av vpk föreslås att Sverige verkar för att en internationell kommission tillsätts för att granska kemi- och läkemedelsföretagens verksamhet i tredje världen och att myndigheter och sjukvårdsförvaltningar bör stöjda bojkottaktioner riktade mot dessa företag.

I ett frågesvar den 15 februari i år om dessa krav nämnde utrikesministern att flera internationella organisationer är sysselsatta med dessa frågor och att Sverige spelar en pådrivande roll. Det pågår inom FN förhandlingar om utarbetandet av en uppförandekod för bl. a. sådana multinationella företag som avses i reservationen. Utrikesministern hade den åsikten att ett ytterligare organ inte skulle påskynda lösningen av dessa frågor.

Utskottet delar den uppfattningen men vill framhålla att det är ytterst angeläget att det sker en internationell opinionsbildning mot missbruk vid tillverkning och försäljning av bekämpningsmedel, farliga läkemedel och andra miljögifter och att det utarbetas internationella regler.

När det gäller bojkotter av olika slag kan sådana ibland vara ett berättigat inslag i opinionsbildningen. Frågan om att vidga den kommunala kompetensen för att möjliggöra solidaritetsyttringar utreds av stat-kommun-beredningen. Utskottet menar att det inte finns anledning att göra några uttalanden om bojkottaktioner av det slag som föreslås i vpk-reservationen.

Slutligen till reservation 41 av folkpartiet, där man kräver att SIDA och UHÄ skall studera förutsättningarna för att med biståndsmedel finansiera studier och uppehälle vid svenska högskolor för 300 studerande från u-länder.

SIDA administrerade tidigare ett allmänt studieprogram i Sverige för studenter från u-länder. Detta avvecklades för många år sedan, eftersom nyttan av det för u-länderna i fråga kunde diskuteras. Utskottet förordar inte ett stipendieprogram av det slag som föreslås i reservationen. Det finns goda skäl att visa återhållsamhet när det gäller att ge stipendier för längre studier som syftar till en akademisk grundexamen eller motsvarande utbildning.

Jag yrkar därför avslag på reservationerna 6, 12, 13, 14, 15, 16 och 41 och bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! Med detta har vi socialdemokrater i utrikesutskottet kommenterat alla de 49 reservationer som fogats till årets betänkande om vårt internationella utvecklingssamarbete.

Anf. 67 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Herr utrikesminister! Jag skall begränsa mig till att tala i all korthet om reservation 25 om moderat syn på biståndet till Nicaragua.

I det här området av världen har det förekommit en mängd resningar av samlade folkliga rörelser som alla har funnit sitt ursprung i att det i den delen av världen förekommer sociala orättvisor och en ekonomisk fördelning som är inkörsporten för folkliga resningar. I alldeles för många fall har dessa folkliga resningar förrått – endera av supermakter eller av grupperingar inom den folkliga fronten, som använt den folkliga segern för egna intressen. De sociala och ekonomiska förhållandena i Centralamerika gör att det där är svårt att bygga en västerländsk demokrati. Det är nödvändigt att där finna ett system som kan skilja den ekonomiska makten från den politiska makten. Vi måste naturligtvis visa stor förståelse för de svårigheter som möter de revolutionära segrarna. Vi måste hålla inne med kritik mot missgrepp, men vi får inte avstå från kritik, när missgreppen går utöver de löften som hela folket fått av den revolutionära fronten.

I Nicaragua är förhållandena delvis annorlunda än de som eljest råder i Centralamerika. En tredjedel av den arbetande befolkningen i Nicaragua är företagare – småhantverkare, bönder och fiskare. Det är en befolkningsgrupp som har en bildningsnivå och ett politiskt medvetande som utgör en god grundval för en demokratisk utveckling. Egentligen är det alltså därför ett svårare brott mot den samlade nicaraguanska revolutionen att inte ge det utrymme för demokrati som det där finns förutsättningar för.

Det hävdas att det är en godtagbar förklaring för de övergrepp som obestridligen förekommer mot mänskliga rättigheter och mot en demokratisk utveckling, att det finns en kontrarevolutionär rörelse. Vi måste emellertid komma ihåg och acceptera att denna kontrarevolutionära rörelse i grunden är ett uttryck för det missnöje som finns över att demokratin inte får utvecklas fritt i Nicaragua.

Jag har i en motion som behandlas i detta betänkande understrukt det angelägna i att vårt bistånd inriktas på verksamheter som kan stödja en demokratisk utveckling. Jag har särskilt pekat på den ytterst förnedrande censur som förekommer i Nicaragua, särskilt mot den enda fria tidningen där, La Prensa.

Maj-Lis Lööv talade tidigare om det viktiga i att u-hjälp, biståndssamverkan, vilar på kunskap och insikt om förhållandena i de länder som får vårt stöd. Jag tycker att den självklara slutsatsen av denna kloka ståndpunkt skulle vara att Maj-Lis Lööv också anslöt sig till det som anförs av de moderata undertecknarna av reservation 25, nämligen att inriktningen och kvaliteten på biståndet är så oändligt mycket viktigare än volymen. Moderaterna har i sin reservation gjort en markering av det angelägna i att det svenska biståndet lämnas på ett sätt som stödjer den demokratiska utvecklingen i Nicaragua. Jag hade önskat och hoppats att utskottets majoritet skulle kunna inse att detta är den enda rätta vägen. När nu så inte är fallet kan jag avsluta mitt anförande med att hemställa om bifall till reservation 25.

**Onsdagen den
17 april 1985**

---

*Internationellt ut-
vecklingsamarbe-
te m. m.*

Herr talman! I motion nr 2406 har fem socialdemokrater framhållit att Vietnam bör kunna påräkna ett fortsatt långsiktigt bistånd av betydande omfattning. Vi anser att biståndet till Vietnam även skall kunna öka, i likhet med vad som sker när det gäller andra länder i motsvarande belägenhet. Vi framhåller också i motionen att Vietnams behov av katastrofbistånd är välkänt och inte heller av kontroversiell natur. Det finns starka skäl för att under kommande budgetår vara särskilt lyhörd när det gäller att lämna katastrofbistånd till Vietnam i en generös anda. Jag vill rikta en direkt vädjan till utrikesministern att beakta detta.

Det svenska u-landsbiståndet präglas av långsiktighet. Denna princip har stadfästas av riksdagen vid upprepade tillfällen. Såväl riksdag som olika regeringar, oavsett sammansättning, har också fastslagit att biståndet inte skall användas som utrikespolitiskt påtryckningsmedel.

Syftet med utvecklingsarbetet är att bistå fattiga länder och människor. Vietnam är ett av världens fattigaste länder, som varit krigshärjat under decennier och ofta drabbats av förödande naturkatastrofer.

Det har nu gått tio år sedan kriget i Vietnam tog slut. Dess effekter på människor, samhälle och ekologi kommer att ta mycket lång tid att övervinna. Avgörande för biståndet är mottagarlandets behov och förmåga att tillgodogöra sig resurser i en utvecklingsansträngning till förmån för de stora befolkningsgrupperna. Det finns inga belägg för att så inte har skett hitintills eller skulle bli fallet framdeles i Vietnam. Det finns därför inte några sakliga skäl för att inte lämna Vietnam ett fortsatt långsiktigt svenskt bistånd. Detta borde ha markerats klarare i utrikesutskottets betänkande, även om utskottet skriver att storleken på ett fortsatt bistånd till Vietnam enligt utskottets uppfattning bör bero bl. a. på vilket engagemang som kan komma att bli erforderligt i de projekt vi hitintills deltagit i.

Från socialdemokratisk sida har vi tagit avstånd från den vietnamesiska interventionen i Kampuchea, likaväl som från USA:s och Kinas intervention, påtryckningar och ekonomiska krigföring mot Vietnam.

Tidigare utsattes Vietnam för systematiska gränskränkningar och provokationer från den dåvarande Pol Pot-regimen i Kampuchea. Kina har dessutom fört angreppskrig mot Vietnam. Detta förklarar den komplicerade situation som råder i den här delen av världen, men det försvarar inte de kränkningar som har skett mot folkrätten genom den vietnamesiska interventionen i Kampuchea.

Jag vill också framhålla biståndets betydelse som ett stöd för Vietnams strävanden att vidga de ekonomiska förbindelserna med andra länder och därmed minska den isolering som nu försvårar landets utvecklingsansträngningar. Nedskärning och avveckling av bistånd till Vietnam från västvärlden ökar landets öststatsberoende, och det önskar varken vi eller Vietnam. Det är särskilt betänkligt att detta har inträffat och inträffar då Vietnam genom vissa ekonomiska reformer, decentralisering och liberalisering kunnat vända ekonomin uppåt. Jordbruksproduktion, industri och export har utvecklats positivt under de senaste åren.

Det finns också vissa, om än otillräckliga, ljuspunkter på de mänskliga rättigheternas område. Myndigheterna i Vietnam erkänner nu att folkförflyttningarna tidigare tvingades fram med godtyckliga och auktoritära metoder, och i dag erbjuds i stället i större utsträckning en rad ekonomiska fördelar till dem som flyttar till de nya zonerna.

Totalt har flyktingströmmen minskat kraftigt sedan 1979. Antalet intagna på omskolningsläger har drastiskt minskat sedan 1975. Men det rör sig fortfarande om tusentals internerade. Antalet frigivningar från fängelser har under det senaste året ökat.

Herr talman! Jag har nämnt dessa uppgifter om situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i Vietnam, inte för att på något sätt försvara – eller försöka nedvärdera betydelsen av – att kränkningar har begåtts, utan därför att det är nödvändigt att få en mera allsidig och nyanserad bild, då dessa frågor används som slagträ i syfte att gå så långt som att helt avveckla biståndet till Vietnam.

Anf. 69 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! I utrikesutskottets betänkande nämns knappt Cuba – landet ingår som bekant inte längre i länderprogrammen. Men det utesluter inte att Cuba inom ramen för tekniskt bistånd och kulturutbyte varje år tar emot ansevliga summor från Sverige. Av de drygt 100 miljonerna till tekniskt samarbete gick förra året genom BITS inte mindre än 16,5 till Cuba. Därtill kommer ett av Sverige finansierat livligt kulturutbyte.

Där biståndet gäller programländer som behandlas vart för sig i samband med budgeten, kommer naturligtvis de övergripande målen och medlen för biståndet in i diskussionen. Där ett land mer anonymt, så att säga, döljer sig under samlingsrubriken "Övriga u-landspolitiska insatser" händer detta mindre ofta.

Det svenska biståndet skall enligt målbeskrivningen bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling i mottagarländerna. I propositionen betonas att öppen debatt och kritisk granskning av regeringsmakten förstärker de demokratiska krafterna i ett mottagarland som till äventyrs skulle brista i känslan för demokrati. Biståndet bör således förenas med medvetna ansträngningar i demokratisk riktning, och ett viktigt led i ansträngningarna, främjades det i propositionen, är att stärka respekten för det fria ordet och mänskliga rättigheter i övrigt.

I Cuba sitter i dag framstående kulturpersonligheter fängslade för det enda brottet att kritisera regimen. Bland dessa finns t. ex. en författare och f. d. diplomat – bl. a. med tidigare stationering i Sovjetunionen – vid namn Emiglio Lopez Castillo, som accepterats som samvetsfånge av den internationella PEN-klubben, många andra att förtiga. Samtidigt reser delegation efter delegation från Havanna till Stockholm som gäster hos departement och myndigheter. Såväl statsministern som utrikesministern – i brev till kommittén för mänskliga rättigheter på Cuba, där jag är medlem – och vice statsministern i ett interpellationssvar har försäkrat att det förs en dialog

beträffande tillämpningen av de mänskliga rättigheterna på Cuba. Det är en mycket tyst dialog, som hittills inte avsatt så stora spår.

Jag har på ort och ställe kunnat konstatera att de institutioner och deras företrädare som är inblandade i det kulturella samarbetet med Sverige ingalunda har den uppfattningen att det officiella Sverige på något sätt skulle inta en kritisk hållning till Cubas tolkning av mänskliga rättigheter. Cuba hör till de länder som vägrar att släppa in Amnesty International för kontroll av fångarnas situation. Eftersom Sverige är ett av de länder som genom handel, tekniskt bistånd och kulturutbyte ger Cubas regim legitimitet internationellt sett, är en påverkan inom ramen för de biståndspolitiska målen i högsta grad påkallad. I stället har jag det bestämda intrycket att de från Cuba utsända kulturambassadörerna och därmed deras svenska värdar driver en effektiv propaganda för Cuba och dess samhällssystem. Och det är klart att man genom att plocka ut positiva utvecklingstendenser och utelämna de mörka sidorna kan teckna en ofullständig och därmed falskt positiv bild av en totalitär regim.

Genom samtal med den internationellt ryktbare kubanske författaren Augel Quadra, som nyligen efter påtryckningar från europeiska regeringar och fristående organisationer för mänskliga rättigheter fått tillstånd att lämna Cuba, har jag fått bekräftat att detta är vad som sker här i Sverige. Augel Quadras erfarenheter av kubanska fängelser, och som utstött icke-person mitt i Havanna under några år – i stor skräck – kontrasterar mot den ljusa bild som sprids av ganska många svenska kulturarbetare.

Vad beträffar det tekniska biståndet kan detta ytligt sett verka positivt eller åtminstone harmlöst, men dess konsekvens är bl. a. ökade möjligheter för Cuba att hålla trupper i Angola, något som berörts tidigare i debatten.

Jag har inget yrkande – det är svårt att påyrka en attitydförändring. Däremot har jag en förhoppning om att det svenska biståndet eller samarbetet med Cuba skall utformas så, att det också bidrar till att främja mänskliga rättigheter på Cuba.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1 (biståndsanslagens storlek)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 75 för reservation 1 av Margaretha af Ugglas m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 2

Mom. 1 (de biståndspolitiska målen)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för reservation 2 av Bertil Måbrink.

Mom. 2 (andelen av SIDA administrerat bistånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

Mom. 3 och 4 (demokrati och mänskliga rättigheter samt avbrytande av bistånd)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 101 för reservation 4 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Mom. 5 (katastrofförebyggande bistånd m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 139 för reservation 5 av Sture Korpås m. fl.

Mom. 7 (åtgärder mot kemi- och läkemedelsföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 17 för reservation 6 av Bertil Måbrink.

Mom. 11 (landsprogrammering och landramsutfästelser)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 139 för reservation 7 av Sture Korpås m. fl.

Mom. 12 (effektivitet i biståndet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (samverkan med näringslivet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (befattningen som biståndsinspektör)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (biståndsutredning)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 136 för reservation 11 av Sture Korpås m. fl.

Punkt 4

Mom. 1 (bidrag till IDA)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 och 3 (bidrag till UNDP och UNICEF)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Sture Korpås och Pär Granstedt – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (bidrag till WFP)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (deltagande i Världsbanksgruppen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (kapitalhöjning för IFC)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Punkt 5**Mom. 1 och 2** (importstöd m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (medelsram för Angola)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 19 av Rune Ångström,
bifölls med acklamation.

Mom. 7 (medelsram för Moçambique)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 20 av Bertil Måbrink i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 8 (medelsram för Nicaragua)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 20 av Bertil Måbrink i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 9 (medelsram m. m. för Vietnam)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 21 av Margaretha af Ugglas m. fl.,
dels reservation 22 av Sture Korpås och Pär Granstedt i motsvarande del,
dels reservation 23 av Rune Ångström,
dels reservation 20 av Bertil Måbrink i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 10 (avvecklingsplan för biståndet till Vietnam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Sture Korpås och Pär Granstedt i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (medelsramar för Botswana m. fl. länder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

Mom. 15 och 16 (inriktningen av biståndet i Nicaragua och Zimbabwe)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (långsiktigt biståndssamarbete med Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen och Seychellerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (katastrofpostens användning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (katastrofpostens storlek)

Först biträdde reservation 30 av Sture Korpås och Pär Granstedt med 47 röster mot 17 för reservation 31 av Bertil Måbrink i motsvarande del. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 29 av Margaretha af Ugglas m. fl. – som ställdes mot reservation 30 av Sture Korpås och Pär Granstedt – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Margaretha af Ugglas m. fl. – genom uppresning.

Mom. 24 (fördelningen av humanitärt bistånd till Angola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Margaretha af Ugglas m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (Sveriges observatörskap i IGGI)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Mom. 36–38 (förbindelserna med Etiopien)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (medelsramen för enskilda organisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 139 för reservation 34 av Sture Korpås m. fl.

Mom. 41 (stöd till Kyrkornas Världsråds fredsprogram m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 63 för reservation 35 av Sture Korpås m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 44 (återinförande av anslagsposten för miljö, markvård och energi)
Motivering

Utskottets motivering godkändes med 155 röster mot 139 för godkännande av den i reservation 36 av Sture Korpås m. fl. anförda motiveringen.

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 45 (försöksverksamhet och metodutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (stipendieprogram för u-landsstudenter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Rune Ångström – bifölls med acklamation.

Punkt 6

Mom. 2 (information)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Sture Korpås och Pär Granstedt – bifölls med acklamation.

Punkt 7

Mom. 1 (SIDA:s myndighetsanslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Punkt 9

Mom. 2 (SAREC)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Punkt 11

Mom. 1 (u-krediter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 45 av Margaretha af Ugglas m. fl.,
dels reservation 46 av Sture Korpås och Pär Granstedt,
dels reservation 47 av Rune Ångström,
dels reservation 48 av Bertil Måbrink,
bifölls med acklamation.

Nr 120

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Internationellt ut-
vecklingssamarbe-
te m. m.*

Mom. 4 (betalningsbalansstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Sture Korpås m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1984/85:51 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser anslag för vissa byggnadsarbeten vid tullverket (prop. 1984/85:125 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Kulturarbetarnas skatteförhållanden m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1984/85:28 om kulturarbetarnas skatteförhållanden m. m. (prop. 1984/85:93).

Anf. 70 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den proposition om kulturarbetarnas skattesituation som behandlas i föreliggande betänkande innebär förbättringar i flera avseenden för kulturarbetare, uppfinnare och vissa andra rörelseidkare, och det är självfallet positivt att man någon gång kan uttala sin uppskattning av propositioner på skatteområdet från regeringen. Emellertid går propositionens förslag i vissa avseenden inte tillräckligt långt för att verkligen utgöra ett stöd för framför allt kulturarbetarna, och jag tänker ta upp just de punkter där våra förslag i det avseendet avviker från regeringens.

I propositionen föreslås att man skall få möjlighet att i efterhand dra av utvecklingskostnader för det år då rörelsen sätts i gång och ett år tidigare. Vi menar att det är en orimligt snäv tidsbegränsning. Man måste ha möjlighet att göra avdrag även för kostnader andra året före igångsättandet för att reglerna verkligen skall kunna ge effekt, och det förslaget återfinns i den reservation 1 som vi moderater har fogat till utskottsbetänkandet.

Den andra punkten gäller reglerna för avdrag för arbetslokal i egen bostad. Även här tycker vi att man är för snäv när det gäller regelsystemet i propositionen. Vi kan heller inte förstå att det skall vara olika regler för schablonavdraget om man har arbetslokalen i egen fastighet eller i hyres- eller bostadsrättslägenhet. I det senare fallet får man göra ett dubbelt så stort schablonavdrag. Vi tycker, såsom framgår av reservation 3, att avdrag i princip skall medges om den i bostaden bedrivna verksamheten i väsentlig mån förhindrat att det för arbetet använda utrymmet kunnat utnyttjas för bostadsändamål i normal omfattning. Det är en rimligare grund för avdraget än den som föreslås i propositionen.

I betänkandet tas också upp några motioner som behandlar situationen för idrottsmän och andra som har temporärt mycket höga inkomster. Det kan gälla en mycket kort period av livet då man har mycket höga inkomster, och med de nuvarande svenska marginalskatterna blir skatteeffekten då orimlig. Vi har ju också sett att många har flyttat från Sverige, och det gäller som sagt inte bara idrottsutövare utan också andra kategorier.

Att regeringen och riksdagens största parti, socialdemokraterna, är medvetna om detta problem är alldeles uppenbart. Man har ju när det gäller utländska forskare föreslagit att de enbart skall skatta för 70 % av sina inkomster här i Sverige. Det visar att skattesystemet är orimligt i detta avseende, och det enda man på sikt kan göra för att klara situationen är naturligtvis att sänka marginalskatterna och skapa ett rimligare skattesystem.

Vi menar emellertid att man temporärt måste medges möjlighet att genom fondavsättning eller på annat sätt få uppskov med beskattningen av de stora inkomster man har under vissa år för att senare kunna ta ut dem och på vanligt sätt ta upp dem till beskattning under återstoden av sin verksamma period före pensionering eller liknande. Det räcker inte att, som utskottsmajoriteten gör, hänvisa till att situationen kan förbättras genom ett eventuellt införande av den s. k. staketmetoden. Den hjälper ju inte i fråga om inkomster av tjänst. Dessutom är pensioneringsreglerna inte tillräckliga. Avdragsmöjligheterna är för små i dag. Man måste klara det genom en särlagstiftning till dess marginalskatterna får en rimlig omfattning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 4 i skatteutskottets betänkande 28.

Anf. 71 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 28 behandlas proposition 93 om kulturarbetarnas skatteförhållanden. I anslutning till propositionen har väckts ett antal motioner. Huvudsyftet med propositionen är att skapa förutsättningar för en mera rättvis beskattning av kulturarbetarna utan att kraven på likformighet mellan kulturarbetarna och andra skattskyldiga åsidosätts. Propositionen har också tillstyrkts i väsentliga delar, även om reservationer på vissa punkter har avgetts för en annan utformning av vissa avsnitt.

Den första punkt jag här skall beröra är utvecklingskostnaderna, som också behandlas i reservationerna 1 och 2. Kulturarbetarna har särpräglade arbetsförhållanden. Verksamheten bedrivs med andra bevekelsegrunder och ofta under helt andra ekonomiska förutsättningar än vad som gäller för rörelseidkare i allmänhet.

Utskottet finner det tillfredsställande att förslag nu framlagts som ger företagarna möjlighet till avdrag för kostnader vilka uppkommit innan rörelsen påbörjats. Men vi reserverar anser att den föreslagna tidsgränsen är alltför snävt tilltagen. Om en avdragsrätt av den här arten inte skall förfela sitt syfte, bör den omfatta även kostnader som ligger längre tillbaka i tiden än ett år. Skall vi underlätta en kulturarbetares situation i initialskedet av

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Kulturarbetarnas
skatteförhållanden
m. m.*

verksamheten, bör tidsgränsen sättas till tre år före rörelsens påbörjande. Visserligen innebär denna tidigareläggning av tidsgränsen vissa kontrollproblem, men nackdelarna måste vägas mot de betydande fördelar som en avdragsrätt för utvecklings- och etableringskostnader innebär. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 2.

I reservation 3 tas upp en fråga som diskuterats åtskilliga gånger i riksdagen. Det gäller avdrag för arbetslokal i egen bostad. I propositionen medges i mycket begränsad omfattning avdrag för sådan kostnad. Vi reserverar oss till kravet i centermotion 284 yrkande 1, att i rörelse och tjänst skall kostnader för utnyttjande av egen bostad vara avdragsgilla om verksamheten i väsentlig mån hindrat lokalens användning för bostadsändamål. Vi begär att regeringen snarast möjligt framlägger förslag i enlighet med vad som anförts i ovannämnda motion.

En annan fråga som också behandlas i detta skatteutskottets betänkande gäller de problem som uppstår för professionella idrottsutövare vilka under några få år är verksamma och då uppbär extremt höga inkomster. Enligt reservanternas uppfattning borde här skapas förutsättningar för att delar av dessa inkomster får avsättas till något slag av utjämningskonto. Vi begär i reservation 3 att regeringen tillsätter en utredning som kan se över dessa problem.

I ett par motioner har krävts att de taxeringsnämnder som skall behandla kulturarbetarnas deklARATIONER också är väl insatta i kulturarbetarnas situation. I ett särskilt yttrande understryker centerns och folkpartiets utskottsrepresentanter detta. Vi understryker också vikten av att kulturarbetarna får möjlighet att utse en särskild referensgrupp som kan överlägga med riksskatteverket om den särskilda information i dessa frågor som riksskatteverket har för avsikt att utge.

Herr talman! På grundval av vad jag nu anför yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 4 i skatteutskottets betänkande 28.

Anf. 72 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Kulturarbetarna har sedan början av 1970-talet försökt att få till stånd en offentlig utredning med uppgift att granska kulturarbetarnas situation. En sådan utredning skulle ha till uppgift att föreslå ändringar i lagstiftningen så att kulturarbetarna i likhet med andra grupper i vårt land får möjlighet att med rimlig trygghet utöva sina yrken.

Skatte- och avgiftsfrågorna har därvid mycket stor betydelse. Detta har understrukits av att inkomstutvecklingen varit ogynnsam i jämförelse med de mera kommersiellt inriktade yrkesutövarna, som ju har möjlighet till rationalisering av verksamheten. Kulturarbetarna har sålunda inte kunnat kompensera sig för ökade sociala avgifter och skatter genom att ta ut högre ersättningar för sina produkter. De har därför inte heller kunnat komma i åtnjutande av de förmåner som erbjudits praktiskt taget alla andra yrkesgrupper i form av förkortad arbetstid och längre semester.

Mot bakgrund av detta är de förbättringar som föreslås i propositionen välkomna. De är dock inte tillräckliga, och jag skall snart återkomma härtill.

Låt mig bara först påpeka att vi från folkpartiets sida i vår motion kräver att en fortsatt förutsättningslös utredning om de konstnärliga och litterära yrkesutövarnas belägenhet i våra dagars samhälle tillsätts. Frågan om ett särskilt inkomstslag måste därvid också prövas. Förnyelsen är viktig inom kulturlivet. Det är därför angeläget att steget från mera hobbybetonad verksamhet underlättas. Normalt är det när man tar steget till att försöka livnära sig på sin konstnärliga verksamhet som ekonomin blir till ett bekymmer.

Därmed kommer jag in på de reservationer som vi från folkpartiet står bakom i detta betänkande.

I reservation 2 kräver vi att utvecklingskostnader, just av de skäl som jag nyss har nämnt, skall behandlas mera generöst än enligt det förslag som utskottets majoritet ställt sig bakom. I praktiken är det ju redan i dag möjligt att få avdrag för vissa kostnader, som man haft innan verksamheten betraktas som rörelse, efter det man startat denna. Andra kostnader kan man däremot aldrig få avdrag för. Från folkpartiets sida ansluter vi oss därför till propositionens definition av vad som är utvecklingskostnader. Till dessa skall räknas "alla löpande kostnader som hänför sig till verksamheten i fråga och som skulle varit avdragsgilla det år de lagts ned om verksamheten redan då hade bedömts som rörelse".

Den i propositionen föreslagna tidsgränsen för detta anser vi däremot för snävt tilltagen, om man på ett mer avgörande sätt vill underlätta övergången för kulturarbetare från hobbybetonad verksamhet till yrkesinriktad sådan. Avdrag bör därför medges för kostnader under tre år före rörelsens påbörjande.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till reservation 2.

Det ligger i sakens natur att verksamhet av det slag som vi nu behandlar ofta bedrivs i lokal som tillhör den egna bostaden. Möjligheterna att få avdrag för denna bör därför bättre än vad som för närvarande gäller tillgodose kulturarbetarnas krav. Även om vägen dit inte varit helt rak har vi från folkpartiet kommit fram till att kulturskattekommitténs förslag på denna punkt är bättre än propositionens.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation 3.

Så några ord om reservation 4 som handlar om rätt för bl. a. idrottsmän med tillfälligt höga inkomster att göra skattefria avsättningar till särskilda konton.

Jag har redan tidigare i denna kammare framhållit det orimliga och ohållbara i en skattelagstiftning, som mer eller mindre tvingar våra mest framgångsrika medborgare utanför landets gränser. Ingen nation har i längden råd att hålla sig med en sådan skattelagstiftning. Förlusterna är inte bara ekonomiska i form av uteblivna skatter från de flyktande utan dessutom opinionsmässiga genom att vårt land i omvärlden får stämpeln att tillämpa en i varje fall efter utländska mått närmast konfiskatorisk beskattning.

Utskottsmajoriteten svarar på de yrkanden som gjorts bl. a. i motion 2390 av Rune Ångström genom att hänvisa till den s. k. staketmodellen. Otaliga skatteproblem och orättvisor har sedan denna staketmodell presenterades

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Kulturarbetarnas
skatteförhållanden
m. m.*

stuvats undan bakom denna. För varje dag som går antar staketmodellen alltmerå karaktären av en trollformel, med vars besvärjelser de flesta problem på skatteområdet kommer att lösa sig som genom ett under. När nu skatteutskottets socialdemokratiska majoritet även vill fösa in våra professionella idrottsmän innanför modellens "staket" får nog ändå måttet anses vara rågat. Nu får det väl ändå vara slut på den "strutspolitik" som ni socialdemokrater bedriver i skattefrågorna.

Varje gång som ni försöker att på detta lättvindiga sätt krypa undan ert ansvar för att viktiga skattefrågor löses, skjuter ni ju också genomförandet av staketmodellen allt längre bort i en oviss framtid.

Jag vill därför ha ett besked av utskottets talesman här och nu. När beräknar ni att staketmodellen skall kunna genomföras? Är det kanske rent av så att ni socialdemokrater hoppas att en borgerlig regering skall lösa problemen åt er efter valet i höst?

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall också till reservation 4.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

9 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed anhåller jag om entledigande från mitt uppdrag som ledamot av Sveriges riksdag fr. o. m. den 1 maj 1985.

Borrby den 12 april 1985

Einar Larsson

Denna anhållan godkändes av kammaren.

10 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1984/85:194 Nordiskt kultursamarbete m. m.

1984/85:195 Uppdragsutbildning

1984/85:199 Radio- och TV-sändningar i kabelnät

11 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:3129 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*

1984/85:3130 av *Per Westerberg*

Förslag till lag om värdepappersmarknaden (prop. 1984/85:157)

1984/85:3131 av *Rolf Clarkson m. fl.*

1984/85:3132 av *Sven Henricsson*

Vissa telefrågor (prop. 1984/85:158)

1984/85:3133 av *Nils-Olof Gustafsson och Marianne Ståhlberg*

1984/85:3134 av *Ulla Tillander m. fl.*

1984/85:3135 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:3136 av *Ingemar Eliasson m. fl.*

1984/85:3137 av *Nils Carlshamre m. fl.*

Förslag till lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.
(prop. 1984/85:176)

1984/85:3138 av *Lars Ahlmark m. fl.*

1984/85:3139 av tredje vice talman *Karl Erik Eriksson*

1984/85:3140 av förste vice talman *Ingegerd Troedsson m. fl.*

Förslag till lag om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål (prop.
1984/85:179)

1984/85:3141 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

1984/85:3142 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

1984/85:3143 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

1984/85:3144 av *Frida Berglund m. fl.*

1984/85:3145 av *Karin Israelsson* och *Elis Andersson*

1984/85:3146 av *Lars Werner m. fl.*

1984/85:3147 av *Tyru Johansson m. fl.*

1984/85:3148 av *Margareta Winberg m. fl.*

1984/85:3149 av *Ulla Tillander m. fl.*

1984/85:3150 av *Margareta Winberg m. fl.*

1984/85:3151 av *Ingemar Eliasson m. fl.*

1984/85:3152 av *Nils Carlshamre m. fl.*

1984/85:3153 av *Ing-Marie Hansson m. fl.*

Utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården, m. m. (prop. 1984/85:181)

1984/85:3154 av *Björn Samuelson m. fl.*

1984/85:3155 av *Elis Andersson*

Ändrad administration av studiehjälp och vuxenstudiestöd m. m. (prop.
1984/85:184)

1984/85:3156 av tredje vice talman *Karl Erik Eriksson*

1984/85:3157 av *Nils Åsling*

1984/85:3158 av *Jan Hyttring* och *Bertil Jonasson*

1984/85:3159 av *Arne Fransson m. fl.*

1984/85:3160 av *Göthe Knutson m. fl.*

1984/85:3161 av *Margareta Gard*

1984/85:3162 av *Björn Samuelson m. fl.*

1984/85:3163 av *Sven Aspling m. fl.*

Lokalisering av central myndighet för AMU-organisationen (prop. 1984/
85:186)

12 § Anmäldes och bordlades

Bostadsutskottets betänkanden

1984/85:13 Anslag till bostadsförsörjning m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:14 Anslag till bostads- och planadministrationen m. m. (prop.
1984/85:100 delvis och 1984/85:101 delvis)

1984/85:15 Anslag till bostadsdepartementet m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:16 Anslag till byggnadsforskning och experimentbyggande m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

13 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 17 april

1984/85:138 av *Göran Ericsson* (m) till justitieministern om personalplaneringen inom polisväsendet:

Tillgången på polismän ute i polisdistrikten är en viktig rättssäkerhetsfråga för enskilda människor. När man utsätts för brott eller olycka är det viktigt att just den händelsen snabbt och effektivt kan hanteras av polismyndigheten. Den enskildes trygghet till liv och egendom är en av de viktigaste uppgifterna för statsmakten att svara för, och planering och resursdimensionering av polistillgången i vårt land spelar här en närmast avgörande roll.

I landet finns i dag en tjänstestat innehållande 14 135 polismannatjänster, varav 318 för närvarande är vakanta. För att denna styrka alltid skall vara intakt oberoende av sjukdom, ledighet av olika slag m. m. har inrättats en stat för vikariats- och förstärkningspersonal. Denna stat innehåller för närvarande 1 771 polistjänster. Sammanlagt finns således 15 906 tjänster.

Det kan tyckas vara en stabil och stor resurs som står till den svenska allmänhetens förfogande. Ser man styrkan i skenet av ökade möjligheter till ledigheter och ökat antal lagar med krav på polisens övervakning framstår resurserna som mindre.

En ny företeelse som successivt försvagat tablåstyrkan är det faktum att kvinnor nu i stor utsträckning sökt sig till polisbanan och frånvaro på grund av graviditet blivit vanligt förekommande, en företeelse som tidigare var okänd.

Stockholmspolisen hade i slutet av 1960-talet färre än 10 tjänstgöringslistor – nu är antalet över 100. Planeringen har på ett synnerligen dramatiskt sätt försvårats.

Förutom tablåstyrkan och vikariats- och förstärkningspoolen har det genom åren funnits en styrka på knappt 1 000 polismän, som stått utanför den reguljära personalstaten. Dessa extra polismän har i många hänseenden haft en närmast ofattbart dålig position ur både löne- och förmånssynpunkt. Den styrkan omfattar nu 1 273 personer, och snart avslutar ytterligare ca 800 polismän sin utbildning. Styrkan kan alltså komma att bestå av 2 000 polismän inom något år.

När den nu sittande regeringen lade fram sin första budget 1982/83 valde man att dra ner intagningen på polisskolan med 200 platser, från 400 till 200 platser. I anslutning till denna nerdragning väckte jag en motion, 1982/83:1205, och krävde en långsiktig planering av antagningen till polisskolan så

att man bättre skulle kunna överblicka och styra situationen. Motionen avslogs av majoriteten.

Årets budget innehåller ytterligare en nerdragning, nu med 50 platser till 150. Regeringens politik på det här området ger intryck av panik, kortsiktighet och tvära kast.

Man måste fråga sig vad som egentligen är regeringens avsikt. Regeringens agerande verkar planlöst – eller finns det en målsättning att krympa polisstyrkan i landet? Om det sistnämnda är fallet är det angeläget att få klarhet i vilken polisstyrka regeringen anser lämplig.

Helt klart är att extratjänsterna kommer att minska i antal genom att tillflödet av polismän blir mindre än avgången, som i dag är mellan 350 och 400 årligen. Denna något okomplicerade tanke tycks vara den som vägleder regeringen i dess politiska handlande på detta viktiga rättsområde.

Problemet för regeringen torde snart komma att visa sig, genom att stocken extra polismän är de som till 100 % finns i jour- och utryckningstjänst. Det finns många exempel på polisdistrikt som helt enkelt inte skulle fungera utan dessa tjänster.

Regeringen har inte företagit en analys av den situation som skulle uppstå om exempelvis ett polisdistrikt i närheten av Stockholm blir av med sina 19 extra polismän. Deras yttre verksamhet skulle då helt enkelt inte existera. Orsaken härtill är naturligtvis den att tablåtjänsterna, som tidigare skötte även denna del av verksamheten, nu på grund av ökade ledigheter och ökad lagstiftning är engagerade i annan verksamhet.

Mot bakgrund av vad ovan anförts är det viktigt att regeringen inför instundande valrörelse klargör sin intention när det gäller personaldimensioneringen av polisväsendet.

Jag vill med hänvisning till vad jag ovan anfört ställa följande frågor till statsrådet:

1. Är det statsrådets avsikt att avveckla samtliga extra polistjänster, "överstättjänster", genom att kraftigt strypa antagningsplatserna på polishögskolan?
2. Om så inte är fallet, vilket är skälet för att minska intagningen på polishögskolan?
3. Är statsrådet beredd att i stället för en nerbantning som ger oönskade effekter exempelvis utöka tablåstaten på landets samtliga polisdistrikt med förslagsvis sex polismanstjänster?

Nr 120

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Meddelande om
interpellation*

Onsdagen den
17 april 1985

*Meddelande om
frågor*

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 april

1984/85:531 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om donationer inom sjukvården:

Vid donationer till sjukvården tillämpas vissa regler av sjukvårdshuvudmännen. Vanligen gäller att om donationen betingar något värde skall beslut om mottagande fattas av politisk nämnd. Dessutom skall en bedömning göras om donationen får några konsekvenser för arbetet inom vården. Vid donation av olika apparatur tas det även hänsyn till om det finns skäl att misstänka att donationen görs i syfte att introducera en viss utrustning i sjukvården.

Den transplantation av ett konstgjort hjärta som utfördes under påskhelgen på Karolinska sjukhuset i Stockholm möjliggjordes enligt uppgifter genom donationer dels från läkemedelsföretaget Astra, dels från konstruktören.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att till sjukvårdsministern få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för omständigheterna kring donationen och om statsrådet med anledning av förevarande fall avser att vidta några åtgärder?

den 17 april

1984/85:532 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utbildningsministern om hemspråkslärarutbildningen för kurdiska elever:

En grupp kurdiska elever vid hemspråkslärarutbildningen på lärarhögskolan i Stockholm har nekats den sedvanliga studieresan till "hemlandet", som normalt ingår i kursen. Eleverna och deras lärare hade föreslagit en resa till de kurdisktalande områdena i Sovjetunionen. Det är det enda område där undervisning i kurdiska garanteras utan restriktioner och där det finns läromedel i språket i tillräcklig omfattning. Ansökan avslogs med motivering att detta inte var deras "hemland".

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

Tänker utbildningsministern vidta några åtgärder med anledning av det inträffade?

1984/85:533 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till jordbruksministern om dumpningen av radioaktivt avfall i Atlanten:

Vid ett möte i Paris med OECD/NEA har Sveriges representant Ragnar Boge utan reservation accepterat att dumpning av radioaktivt avfall i

Atlanten kan få återupptas. Från strikt vetenskaplig synpunkt finns det ingenting som talar emot fortsatt dumpning enligt denne svenske expert.

Jag vill därför fråga jordbruksministern:

Är detta också den svenska regeringens åsikt? Om inte, vilka åtgärder avser regeringen vidta i fortsättningen när det gäller dumpning av radioaktivt avfall i Atlanten?

1984/85:534 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till försvarsministern om översyn av bestämmelserna för tillträde till militära förband:

I en artikel i tidningen Värnplikts-Nytt refereras ett försök att få tillträde till de militära förbanden i Göteborg, för att där få göra en intervju med Kommunistisk ungdoms ordförande Stellan Hermansson. Intervjun ingår i en serie med samtliga ledare för de politiska partiernas ungdomsförbund inför valet. För de övriga har det inte uppstått några problem, men när det gällde KU:s ordförande blev det blankt nej med högst anmärkningsvärda motiveringar.

Jag vill därför fråga försvarsministern:

Avser försvarsministern att vidta några åtgärder som översyn av bestämmelser/instruktioner eller liknande med anledning av det inträffade?

1984/85:535 av *Öve Eriksson* (m) till kommunikationsministern om godstrafiken på bandelen Lesjöfors–Kristinehamn:

Regeringsbeslutet den 13 december 1984 om nedläggning av persontrafiken på bandelen Lesjöfors–Kristinehamn förutsätter ett bibehållande av godstrafiken på nämnda bandel.

I transportrådets skrivelse till regeringen, som ligger till grund för regeringsbeslutet, påpekas att en upprustning av sträckan Hornkullen–Kristinehamn för ca 25 milj. kr. pågår för att motsvara godstrafikens behov. Ungefär hälften av dessa arbeten är nu utförda.

I SJ:s reviderade femårsplan, den 9 april 1985, har resterande planerade investeringar strukits eller framflyttats till en oviss framtid.

Vilka åtgärder ämnar kommunikationsministern vidta för att trygga den framtida godstrafiken på bandelen Lesjöfors–Kristinehamn?

1984/85:536 av *Ingvar Eriksson* (m) till kommunikationsministern om utbyggnad av Ängelholms/Helsingborgs flygstation:

Antalet resenärer vid Ängelholms/Helsingborgs flygstation ökar starkt år för år. Beräkningar och prognoser pekar också på en fortsatt stark ökning av resandeströmmen vid flygplatsen.

Terminalbyggnaden och dess anordningar är inte avpassade för att klara den ökande resandeströmmen. Det går ut över de resande, och inte minst flygstationens personal, som trots stora svårigheter utför ett mycket gott arbete.

Onsdagen den
17 april 1985

Meddelande om
frågor

En snar utbyggnad av flygstationen med tillhörande serviceanordningar är mycket angelägen.

Är kommunikationsministern beredd att påskynda en nödvändig utbyggnad av Ängelholms/Helsingborgs flygstation?

1984/85:537 av Nic Grönvall (m) till justitieministern om jävsinvändning i tingsrätt, m. m.:

I dagspressen har förekommit omfattande rapportering från handläggningen av det s. k. Sjövärnsmålet vid Oskarshamns tingsrätt. Målet gäller den tragiska händelse sommaren 1984 då fyra ungdomar drunknade i samband med segling.

I målet har av de två tilltalades advokater gjorts invändning om jäv mot handläggande domare i följd av dennes, enligt försvararnas uppfattning, partiska uppträdande.

Jävsfrågan handlades av en domare vid *samma tingsrätt* som är underordnad den lagman som blev föremål för jävsinvändningen.

Fråga: Är justitieministern beredd att medverka till att jävsinvändning mot lagman vid tingsrätt enbart får avgöras under ledning av domare från annan domstol?

Den lagman som handlägger målet har uppträtt i lokalradion – före huvudförhandlingen – och har därvid fällt förklenande uttalanden om de agerande försvarsadvokaterna. Enligt uppgifter i dagspressen skulle lagmannen ha uttalat att försvarsadvokaterna vore "kändisadvokater som åker på räls för att tjäna pengar".

Fråga: Är justitieministern beredd medverka till sådan lagändring att en domare, som uttalat sig sålunda, ej kan anförtros att leda huvudförhandling där de omnämnda advokaterna uppträder?

1984/85:538 av Staffan Burenstam Linder (m) till utrikesministern om uteblivet utresetillstånd för en till Sverige inbjuden vietnamesisk ekonom:

Vid Stockholms universitets centrum för ostasiatiska studier har just avhållits ett tvådagars seminarium. Till detta inbjöds bl. a. en vietnamesisk ekonom, Dr Nguyen Xuan Oanh. Resekostnaderna skulle bestridas av Svenska institutet. Dr Xuan kunde dock inte infinna sig i Stockholm eftersom de vietnamesiska myndigheterna ej beviljade honom utresetillstånd. Svenske ambassadören begärde företräde på utrikesdepartementet i Hanoi för att framföra det svenska önskemålet att Dr Xuan skulle ges utresetillstånd. Han beviljades en sådan kontakt först sedan den sista flygturen avgått.

Mot denna bakgrund vill jag rikta följande fråga till utrikesministern:

Har den svenska regeringen protesterat mot detta förnyade övergrepp av de vietnamesiska myndigheterna?

Nr 120

Onsdagen den
17 april 1985

---

*Meddelande om
frågor*

15 § Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert